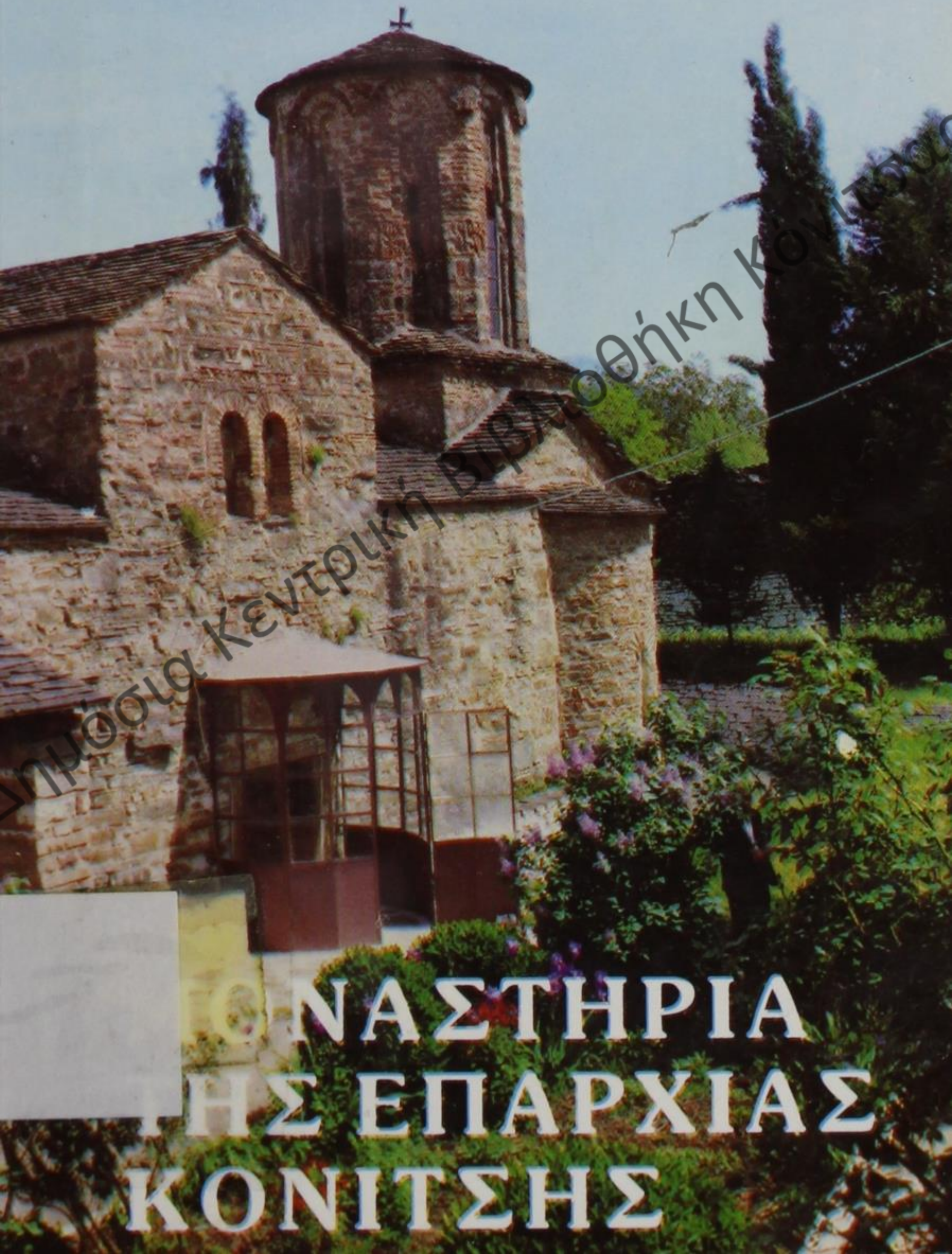

Πρεσβ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΔΗΜ. ΤΑΤΣΗ

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ
ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ
ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ
ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Πρεσβ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΔΗΜ. ΤΑΤΣΗ

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ
ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

- Μολυβδοσκεπάστης
- Γκούρας
- Πλαγιᾶς
- Κλαδόρμης
- Στομίου
- Μολίστης

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1987

Διεύθυνση συγγραφέα:

Πρεσβύτερος Διονύσιος Δημ. Τάτσης

44100 ΚΟΝΙΤΣΑ - Τηλ. 0655 - 22788

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	Δχρ. 28902
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	8/2/1993
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.	271807ΑΤ

Κωδ. ΕΠΚ. 6981

Χιλιομετρικές αποστάσεις
από την Κόνιτσα:

Μ. Μολυβδοσκεπάστης 23 χμ.

Μ. Γκούρας 17 χμ.

Μ. Πλαγιᾶς 43 χμ.

Μ. Κλαδόρμης 42 χμ. + 1,5 ώρα πεζοπορία.

Μ. Στομίου 5 χμ. πεζοπορία.

Μ. Μολίστης 25 χμ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μέ τις σελίδες τούτου τοῦ βιβλίου ὁ φίλος ἀναγνώστης θά μεταφερθεῖ νοερά σέ ἱερούς καί ἁγιασμένους τόπους πού ἀπό πολλές δεκάδες χρόνια ἔχουν ἐρημωθεῖ.

Τά μοναστήρια πού ἐξιστορῶ δέν εἶναι τά μοναδικά στήν ἐπαρχία Κονίτισης. Ἡ στοματική παράδοση τοῦ λαοῦ ὑποστηρίζει ὅτι καί πολλές ἄλλες ἐκκλησίες παλιότερα, ἐπί τουρκοκρατίας, ἦταν μικρά ἢ μεγάλα μοναστήρια. Δέν ἦταν ὅμως δυνατό νά τά συμπεριλάβω ἐδῶ, γιατί δέν εἶχα στή διάθεσή μου ἔστω καί λίγα στοιχεῖα. Ἴσως μελλοντική κοπιωδέστερη ἔρευνα νά φέρει στό φῶς ἕνα δεύτερο βιβλίο πού θά συμπληρώσει τό κενό.

Στήν ἀρχή τῆς προσπάθειας σκεφτόμουν ὅτι ἔπρεπε νά ἀσχοληθῶ μόνο μέ ἐκεῖνα τά μοναστήρια πού σήμερα ἔχουν, ἐκτός ἀπό τόν κεντρικό ναό, καί διάφορα κελιά πού μπορεῖ νά τά ἐπισκεφθεῖ κανεῖς καί νά διανυκτερεύσει. Εἶδα ὅμως ὅτι θά ἀποκλειδῶταν π.χ. τό μοναστήρι τῆς Ζέρμας, πού παρουσιάζει ἐνδιαφέρον καί διατηρεῖται ζωντανό στή μνήμη τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς. Γι' αὐτό διεύρυνα λίγο τό σκοπό μου. Τελικά ἀσχολοῦμαι μέ ἕξι μοναστήρια τῆς ἐπαρχίας.

Πρόθεσή μου δέν ἦταν ἡ συγκέντρωση διαφόρων ἱστορικῶν στοιχείων, ἀλλά ἡ ἀξιοποίησή τους καί ἡ ὅσο τό δυνατό πληρέστερη παρουσίαση τοῦ κάθε μοναστηριοῦ, παραθέτοντας συγχρόνως καί τίς δικές μου ἐντυπώσεις καί συγκινήσεις πού ἀπεκόμισα ἀπό τίς πυκνές μου σ' αὐτά προσκυνηματικές ἐπισκέψεις.

Κατά τήν σύνθεση τῶν στοιχείων κυριαρχοῦσε ἡ σκέψη νά χρησιμεύσει τό βιβλίο καί σάν ὁδηγός τῶν μοναστηριῶν μας, μέ

ἀπώτερο σκοπό νά κινηθεῖ τό ἐνδιαφέρον τῶν ἀνθρώπων νά τά ἐπισκεφθοῦν, νά τά πονέσουν καί νά μεριμνήσουν γιά τή διάσωσή τους.

Πρέπει νά σημειώσω, τέλος, ὅτι ὅλα τά ἐξιστορούμενα μοναστήρια, μέ μιά μικρή ἐξαίρεση τοῦ Στομίου, εἶναι χωρίς μοναχοὺς καί φύλακές τους εἶναι οἱ ταπεινοί ἐφημέριοι τῶν χωριῶν στά ὁποῖα ἀνήκουν.

Κόνιτσα, Δεκ. 1986

Πρεσβ. δ. δ. τ.

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

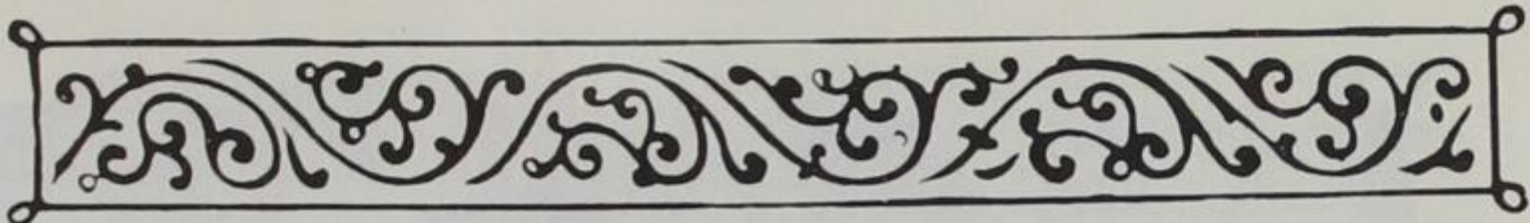
ΚΟΝΙΤΣΑ

Τό μονότοξο γεφύρι στον Άωο ποταμό.

Μοναστήρι Μολυβδοσκεπάστης: «Είσελεύσομαι...».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Τό Μοναστήρι τῆς Μολυβδοσκεπάστης στό ὁμώνυμο χωριό

Ἐκ τῶν ὅλων τῶν μοναστηρίων τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης τοῦτο τό μοναστήρι εἶναι τό πῶς γνωστό γιά τρεῖς κυρίως λόγους: Πρῶτο γιατί εἶναι τό ἀρχαιότερο ἀπό τά σωζόμενα σήμερον στήν περιοχή μοναστηρίων, δεύτερο γιατί βρίσκεται στό σύνορον μέ τή Βόρειο Ἡπειρο καί τρίτο γιατί ἐκεῖ διαφυλάσσεται ἡ θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας.

1. Ἡ διαδρομή

Εὐκόλως φτάνει κανεῖς στή Μολυβδοσκεπάστη Παναγία ἀπό τήν Κόνιτσα. Τήν διαδρομή τήν κάνει εὐχάριστη ὁ Ἄϊος ποταμός μέ τήν ὀμορφιά του, μέ τά φιλοξενούμενα στήν κοίτη του πλατάνια, μέ τά ἄφθονα νερά του. Ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ σέ μερικά σημεῖα στενεύει πολύ καί χρειάστηκε ἡ ἀέναη ροή τοῦ νεροῦ νά χωρίσει λίθινους ὄγκους γιά νά περάσει. Οἱ βράχοι ἔχουν βαθιές ὀριζόντιες σχισμές σέ παράλληλα ἐπίπεδα, ὅπως δουλεύει τό νερό, ἀνάλογα δηλ. μέ τήν κατά καιρούς στάθμη του. Ὁ ποταμός γενικά εἶναι ἤσυχος. Στά βαθιά στενέματα γίνεται ἀθόρυβος τόσο πολύ πού, καθώς βασιλεύει ὁ ἥλιος, ἀκούγονται τά παιχνιδίσματα τῶν ψαριῶν πού ἀνεβαίνουν στήν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ, πετάγονται στόν ἀέρα καί ξαναχάνονται. Τά φαγώμενα ἀπό τό νερό βράχια εἶναι ἐντυπωσιακά. Ὅσα εἶναι σκληρά καί ἀνυποχώρητα στίς πιέσεις τοῦ ποταμοῦ, λειαίνονται ἀπό τό ἀδιάκοπο ὑγρό χάδι. Ὅσα

δέν έχουν συνοχή σχίστηκαν από τό νερό καί σχηματίστηκαν σκαλοπάτια μέ παράξενα σχήματα.

Τίς εἰκόνες αὐτές ἀπολαμβάνει κανείς ὅταν τό ποτάμι ἔχει τό κανονικό νερό. Ὅταν βρέξει ὅμως ὅλα ἀλλάζουν. Ἡ κοίτη πλημμυρίζει, τά βράχια πνίγονται, τά πλατάνια βυθίζονται καί τό βουητό εἶναι φοβερό. Τά νερά φτάνουν στά χεῖλη τῆς κοίτης, εἶναι θολά, παρασέρνουν κορμούς ξεριζωμένων δέντρων καί παφλάζουν ὅταν συναντοῦν ἐμπόδια στό γοργό τους διάβα. Ἄν πλησιάσεις τήν κοίτη, ἀπό τήν ἀκάθεκτη κίνηση τῶν νερῶν, θαρρεῖς ὅτι φεύγει ὁ τόπος κάτω ἀπο τά πόδια σου καί τρέμεις ἀπό φόβο. Τότε θαυμάζεις τή βία τῶν στοιχείων τῆς φύσης. Πολλές φορές τά νερά φτάνουν σχεδόν μέχρι τό ξύλινο πάτωμα τοῦ σιδερένιου γεφυριοῦ πού πρόκειται νά περάσεις!

Μετά ἀπό τή γέφυρα τοῦ Μπουραζανιοῦ ὁ δρόμος διασχίζει τόν κάμπο καί βλέπει κανείς δεξιά τή Μελισσόπετρα, πέρα ἀπό τήν κοίτη τοῦ ποταμοῦ, κάτω ἀκριβῶς ἀπο τό ὕψωμα «Βαγγελίστρα», ἐνῶ ἀριστερά σέ ὑψόμετρο 600 μ. τό Ἄηδονοχώρι. Συνεχίζοντας τή διαδρομή συναντᾶται τή Μεσογέφυρα (κομμένη γέφυρα ἀπό τήν ἐποχή τοῦ 1940) καί φτάνει στή στροφή, ἀπ' ὅπου βλέπει τό μοναστήρι σέ ἀπόσταση λίγων μέτρων.

2. Τό ἀρχαῖο μοναστήρι.

Μέ τήν πρώτη ματιά διαπιστώνει ὁ προσκυνητής ὅτι τό μοναστήρι τῆς Μολυβδοσκεπάστης εἶναι φορτωμένο ἀπό ἱστορία καί παράδοση. Διατηρεῖ τό παλιό χρῶμα τῶν μοναστηριῶν, παρόλες τίς νεότερες ἐπισκευαστικές ἐργασίες στά κτίρια τῶν κελιῶν, πού ἔχουν γίνει μέ κάποια προχειρότητα.

Τό μοναστήρι εἶναι χτισμένο σέ πεδινό καί ὁμαλό μέρος, «ἐπί καταφύτου καί ὑπό ἀφθόνων, καταψύχρων καί διαυγῶν ὑδάτων περιρρομένης τοποθεσίας», πολύ κοντά στή συμβολή τῶν ποταμῶν Ἄωου καί Σαρανταπόρου καί σέ ἀπόσταση 100 μέτρων ἀπό τά προσωρινά ἑλληνοαλβανικά σύνορα¹.

Στήν μοναδική εἴσοδο τοῦ μοναστηριοῦ εἶναι τό καμπαναριό, νεότερο κτίσμα. Τά κελιά βρίσκονται στήν ἄκρη τῆς νότιας πλευ-

1. Σταύρου Ματθ. Γκατσοπούλου, Ἱερά Βασιλική καί Σταυροπηγιακή Μονή Μολυβδοσκεπάστου, Ἀθήνα 1972², σελ. 5.

Μοναστήρι Μολυβδοσκεπάστης: 'Ο ιερός ναός.

ημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ρᾶς καί στό μήκος τῆς δυτικῆς σέ σχῆμα Γ. Συνέχεια αὐτῶν εἶναι οἱ τοῖχοι πού περικλείουν τό χῶρο τοῦ μοναστηριοῦ, λιθόκτιστοι μέ πάχος 1,20 μ. καί ὕψος 3 περίπου μέτρα. Στήν ἐξωτερική πόρτα ὑπάρχει σιδερένια ἐπένδυση μέ «πλήθος ὀπῶν, ἄλλων μὲν διαμπερῶν, ἄλλων δέ ὄχι, προξενηθεισῶν ἐκ βλημάτων ὀπλων»². Προέρχονται ἀπό ἐπιθέσεις Τουρκαλβανῶν πού ἤθελαν νά λεηλατήσουν τό μοναστήρι.

Τά κελιά σήμερα εἶναι ἀνακαινισμένα, μέ ὅλες τίς ἀνέσεις γιά διανυκτέρευση ἢ ὀλιγοήμερη διαμονή. Ἀπό κάτω ὑπάρχουν ὑπόγεια πού παλιότερα χρησίμευαν γιά ἀποθήκες καί σταύλους.

Στόν ἐσωτερικό χῶρο τοῦ μοναστηριοῦ ὑπάρχουν λουλούδια, βρύση, ἓνα ἄλλο μικρό καμπαναριό καί στό μέσον φυσικά ὁ ἱερός ναός. Τόν Δεκαπενταύγουστο πού γίνεται ἡ ὑπαίθρια ἀγρυπνία ὁλος αὐτός ὁ χῶρος πλημμυρίζει ἀπό προσκυνητές.

Ὁ ναός εἶναι βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, μονόκλιτος μέ τροῦλλο καί χωρίζεται στό ἱερό, τόν κυρίως ναό πού διακρίνεται σέ δύο μέρη καί τόν νάρθηκα πού εἶναι εὐρύχωρος. Ὁ νάρθηκας ἐπικοινωνεῖ μέ τόν κυρίως ναό μέ μιά δριάνη θύρα (1,80×1,50×0,10) πού εἶναι σπουδαῖο κειμήλιο τοῦ μοναστηριοῦ, τόσο γιά τήν ἀρχαιότητά του ὅσο καί γιά τήν ξυλογλυπτική του τέχνη.

Ἐσωτερικά ὁ ναός εἶναι κατάγραφος ἀπό μορφές ἀγίων καί παραστάσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Εἶναι σίγουρο ὅτι ὑπάρχει κάτω ἀπό τίς τοιχογραφίες πού βλέπουμε σήμερα καί ἄλλη ἀρχαιότερη ἀγιογραφημένη ἐπιφάνεια πού προφανῶς ἀνάγεται στίς ἀρχές τοῦ ΙΔ' αἰῶνα.

Ὁ ναός διατηρεῖται γενικά σέ πολύ καλή κατάσταση, γιατί πρό ἐτῶν ἔγιναν ἐπιδιορθώσεις στή στέγη ἀπό τήν Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία. Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι ἀρχικά ὁ ναός ἦταν σκεπασμένος μέ μολύβι, ὅπως βλέπει κανεῖς σήμερα στό Ἅγιον Ὄρος, γιά νά εἶναι ἐξασφαλισμένος ἀπό τήν ὑγρασία. Στό γεγονός αὐτό ὀφείλει τό μοναστήρι τήν ἐπωνυμία του Μολυβδοσκεπάστο. Μέχρι σήμερα σώζονται ἓνα δυό τεμάχια μολυβιοῦ ἀπό τήν παλιά στέγη.

2. Σ. Γκατσοπούλου, ὄπ. π., σελ. 5.

3. Ἱστορία καί παράδοση.

Καθώς μελετοῦσα τό βιβλίον τοῦ Γκωτσόπουλου πού ἀναφέρεται στό μοναστήρι, διαπίστωσα ὅτι τά ὄρια μεταξύ ἱστορίας καί παράδοσης εἶναι σχεδόν ἀδύνατο νά διακριθοῦν. Βέβαια ὁ μακαρίτης Γκωτσόπουλος μέ ἰδιαίτερη φιλοτιμία ἀνάγει τό μοναστήρι στήν ἐποχή τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, δηλ. στόν 7^ο αἰώνα (671-672 μ.Χ.), ἀκολουθώντας τήν ἐπιγραφή πού εἶναι στήν δυτική πλευρά τοῦ κυρίως ναοῦ, πάνω ἀπό τή δρύνειν πόρτα πού ἀναφέραμε. Τήν παράδοση αὐτή ἀναφέρουν σχεδόν ὅλοι ὅσοι ἔχουν γράψει κάτι γιά τό μοναστήρι. Ὁ ἕνας ἐπαναλαμβάνει τόν ἄλλο, χωρίς νά προσκομίζουν πειστήρια γιά τήν ἱστορική ἀξία τῆς σχετικῆς ἐπιγραφῆς.

Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι ὁ αὐτοκράτορας Κωνσταντίνος ὁ Πωγωνάτος «ἐπανερχόμενος ἐκ Σικελίας, διήλθεν ἐξ Ἡπείρου καί κατεσκήνωσεν εἰς τά παρά τήν Κόνιτσαν στενά τοῦ Ἄφου, ὅπου ἔκτισε καί τήν Μονήν Μολυβδοσκεπάστου»³ γιατί ἐκεῖ τοῦ συνέβη κάποιο θαῦμα ὀφειλόμενο στήν Παναγία.

Ὁ ἔγκυρος μελετητής τῆς Ἡπείρου Λεάνδρος Ι. Βρανούσης θεωρεῖ τήν παράδοση αὐτή, πού εἶναι εὐρέως διαδεδομένη στήν περιοχή, θρύλο γιατί «τά ἱστορικά δεδομένα ὄχι μόνον δέν ἐπιβεβαιώνουν τήν ἐξ Ἡπείρου διέλευσιν τοῦ Πωγωνάτου, ἀλλά καί διά πολλούς λόγους τήν ἀποκλείουν»⁴. Πολύ διαφωτιστική γιά τό θέμα μας εἶναι καί ἡ ἐξῆς παρατήρηση τοῦ ἴδιου μελετητῆ: «Τά ἱστορικά τῆς Μονῆς Μολυβδοσκεπάστου καί τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς, ὅπως ἐκτίθενται σήμερον, εἶναι κατά τό μεγαλύτερον μέρος ἀφελῆ αὐτοσχεδιάσματα εὐφαντάστων τοπικῶν λογίων. Δυστυχῶς οὔτε αὐταί αἰ σωζόμεναι ἐπιγραφαί ἀνεγνώσθησαν ὅλαι, πλήρως καί ὀρθῶς. Εἰς τοιχογραφίαν τοῦ ἔτους 1521 (ἔτος ζκθ', ἰνδ. [Θ'], μαῖω Θ) εἰκονίζονται μέν οἱ αὐτοκράτορες Κωνσταντίνος [ὁ Πωγωνάτος] καί Ἀνδρόνικος [Β' ἢ Γ', ὁ Παλαιολόγος], ὡς ἰδρυτής ὁ πρῶτος καί ὡς ἀνακαινιστής τῆς Μονῆς ὁ δεύτερος· εἰς τήν κτιτορικὴν ὁμως ἐπιγραφὴν τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1521 (ζλ', ἰνδ. ι', δεκευρίω α'), ἡ ὁποία πιθανώτατα διασώζει στοιχεῖα παλαιότερας

3. Λ. Ι. Βρανούση, Χρονικά τῆς Μεσαιωνικῆς καί Τουρκοκρατούμενης Ἡπείρου, Ἰωάννινα 1962, σελ. 168-169.

4. Λ. Ι. Βρανούση, ὅπ. π., σελ. 168, σημ. 1.

ἐπιγραφῆς, μετά τό ὄνομα τοῦ θρυλικοῦ πλέον «εὐσευεστάτου Βασιλέος καί ἀυδίμου Κωνσταντίνου τοῦ Μπωγωνάτου» δέν μνημονεύεται ἕτερος αὐτοκράτωρ ἀλλ' ἀπλῶς (ἄνευ ἄλλου χαρακτηρισμοῦ) «Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνός κ(αί) Μέγας Δούκας ὁ Παλαιολόγος». Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι Βυζαντινός τις ἀξιωματοῦχος (μέγας δούξ!) καί ὄχι Βυζαντινός αὐτοκράτωρ ἔκτισε τήν Μονήν. Τό ὄνομα καί τά ἐπώνυμα τοῦ κτίτορος εὐκόλον ἦτο νά συνδεθοῦν ἀργότερον, συντελούσης καί τῆς φιλοτιμίας τῶν μοναστῶν, πρὸς ὁμώνυμους Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας. Τό δημοσιευθέν ὑπό τοῦ καθηγ. ΔΙΟΝ. ΖΑΚΥΝΘΗΝΟΥ, Ἐνέκδοτον κτιτορικόν ἐκ Βορείου Ἡπείρου, ἐν «Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδῶν» 14 (1938) σελ. 277-294, καί τά προσκομισθέντα στοιχεῖα βοηθοῦν νά προσδιορίσωμεν τόν κτίτορα καί νά ἐντοπίσωμεν εἰς τὰς ἀρχάς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος τήν ἵδρυσιν τῆς Μονῆς»⁵.

Ὁ Γκωτσόπουλος στό βιβλίον του δημοσιεύει τίς δύο κτιτορικές ἐπιγραφές πού εἶναι περίπου τῆς ἴδιας ἐποχῆς. Ἀπό μιά πρόχειρη παραβολή πού ἔκανα διαπίστῶσα ὅτι σέ γενικές γραμμές ἀποδίδει τό περιεχόμενον μέ μικρές βελτιώσεις. Δέν τίς ἀντιγράφει ἀκριβῶς μέ τήν ὀρθογραφία τους ἀλλά τίς διορθώνει ἐπί τό λογιώτερον. Δυστυχῶς γιά τεχνικούς λόγους δέν εἶμαι σέ θέση νά τίς δημοσιεύσω ἐπακριβῶς. Ἀπό τήν α' ἐπιγραφή πού βρίσκεται στό ὑπέρθυρον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, πάνω πάνω τῆ δρύινη θύρα πληροφορούμαστε:

«ΑΠΗΓΕΡΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ ΚΑΙ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΘΗ Ο ΘΕΙΟΣ
ΚΑΙ ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΟΥΤΟΣ ΝΑΟΣ Ο ΕΠΟΝΟΜΑΤΙΖΟΜΕΝΟΣ
ΕΙΣ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ
ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩ
ΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ
ΜΠΩΓΩΝΑΤΟΥ. ΜΕΤΑ ΔΕ ΧΡΟΝΟΥΣ ΠΟΛΛΟΥΣ
ΕΞΑΘΡΩΘΗ ΠΑΝΤΕΛΩΣ ΚΑΙ ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΕΝ
ΑΥΤΟΝ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ Ο ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΣ
ΔΟΥΞ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΗΛΘΕΝ
ΕΙΣ ΕΣΧΑΤΟΝ ΑΦΑΝΙΣΜΟΝ ΚΑΙ ΑΝΕΚΑΙΝΙ-
ΣΑΝ ΚΑΙ ΕΖΩΓΡΑΦΙΣΑΝ ΑΥΤΟΝ ΟΙ ΤΙ-
ΜΙΩΤΑΤΟΙ ΜΠΩΓΩΝΙΑΝΙΤΑΙ ΕΝ ΕΤΕΙ, ΖΛ'

5. Λ. Ι. Βρανούση, ὄπ. π., σελ. 169, σημ. 1.

ΜΗΝΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΩ, ΟΡΑ Ο ΘΕΟΣ ΤΙΝΟΣ
ΕΙΝ' Ο ΚΟΠΟΣ».

Ἡ Β' ἐπιγραφή πού βρίσκεται στό α' μέρος τοῦ κυρίως ναοῦ μᾶς πληροφορεῖ ἐπίσης ὅτι τόν ἱερό ναό ἐξωραΐσαν οἱ (Μπωγωνιανῖται» καί φέρει τή χρονολογία, ΖΜΕ' δηλ. 1537. Δυστυχῶς ἡ ἀπρόσιτη θέση της καί οἱ ἐπιδιορθωμένες ρωγμές δέν ἐπιτρέπουν τήν ἀκριβή ἀνάγνωσή της⁶.

Μετά ἀπό τά παραπάνω μπορούμε νά συμπεράνουμε ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ ἀρχίζει ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Ἀνδρόνικου Παλαιολόγου, δηλ. ἀρχές τοῦ ΙΔ' αἰώνα. Αὐτό εἶναι ἐξακριβωμένο καί ὅταν οἱ ἀρχαιολόγοι ἀποκαλύψουν τίς πρῶτες τοιχογραφίες τοῦ μοναστηριοῦ, θά ἔχουμε καί ἄλλα δεδομένα. Γιά τήν παράδοση πού ἀναφέρει ὡς κτίτορα τόν Κωνσταντῖνο τόν Μπωγωνάτο ἀνέφερα σχετικά πιο πάνω.

Χρήσιμες εἶναι καί οἱ πληροφορίες: Στό μοναστήρι ὑπῆρχε σχολή χειρογράφων, γινόταν ἐμποροπανήγυρη καί εἶχε μετόχια στή Ρωσία καί Βλαχία. Στούς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας συντηροῦσε τό Σχολεῖο τῆς Διπαλίτσας. Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι γιά ἓνα χρονικό διάστημα ἦταν καί ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς Πωγωνιανῆς.

4. Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας.

Τό μοναστήρι εἶναι φημισμένο σέ ὅλη τήν Ἠπειρο ἀπό τή θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Πωγωνιανίτισσας, ὅπως ἐπονομάζεται. Ἡ ἱερή αὐτή εἰκόνα, πού ὁ θρόνος της βρίσκεται στή νότια πλευρά τοῦ κυρίως ναοῦ, ἀκριβῶς στήν ἔνωση τοῦ τέμπλου μέ τόν τοῖχο, ἔχει περιπετειώδη βίο.

Ἡ σημερινή μορφή τῆς Παναγίας πού εἰκονίζεται δέν εἶναι ἡ ἀρχική ἀλλά τῶν τελευταίων χρόνων καί τοῦτο γιατί τό 1943 ἱερόσυλοι ἔκλεψαν τήν εἰκόνα καί ἀφοῦ ἀφαίρεσαν τά πολύτιμα ἀναθήματα πού εἶχε, τήν «ἔρριψαν ἐντός ἐκεῖ πλησίον ρέοντος ρυακίου, τοῦ ὁποίου τό ὀρμητικόν ρέον ὕδωρ, μέ τήν διαβρωτικήν του δύναμιν συνεπλήρωσε τήν καταστροφήν»⁷. Ἡ ἱερή εἰκόνα βρέθηκε μετά ἀπό ἓνα μήνα ἀπό μιά γυναίκα πού μάζευε χόρτα, ἀλλά δέν ὑπῆρχε καθόλου μορφή. Ἦταν μόνο δύο χωρισμένες σανίδες. Πά-

6. Βλέπε: Σ. Γκατσοπούλου, ὄπ. π., σελ. 8 καί 12.

7. Σ. Γκατσοπούλου, ὄπ. π., σελ. 25.

Ἡ θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Μολυβδοσκεπάστης.

νω σ' αὐτά τά παλιά ἱερά ξύλα τό 1949 φιλοτεχνήθηκε ἡ σημερινή μορφή τῆς Παναγίας, μέ δαπάνες τῶν εὐσεβῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ Μολυβδοσκεπάστου καί ἄλλων πού εὐλαβοῦντο τήν Παναγία.

Ἡ εὐλάβεια τῶν κατοίκων τῶν γύρω περιοχῶν, ἐπαρχίας Κονίτσης, Πωγωνίου, παλιότερα καί Λεσκοβικίου, πρὸς τήν Παναγία τῆ Μολυβδοσκεπάστη εἶναι βαθιά καί ἐκδηλώνεται μέ συχνές προσκυνηματικές ἐπισκέψεις στό μοναστήρι, μέ προσφορές ποικίλες, μέ θεῖες λειτουργίες καί παρακλήσεις. Προτοῦ νά ἐμφανιστοῦν τά αὐτοκίνητα, οἱ προσκυνητές ἔρχονταν στό μοναστήρι μέ τά ζῶα τους. Πολλές γυναῖκες ὁδοιποροῦσαν ἀνυπόδητες ἐπί τρεῖς καί τέσσερις ὥρες.

Ἐπῆρχε μέχρι χθές μάλιστα καί ἡ ἱερή συνήθεια «νά βγαίνει ἡ Παναγία περιοδεῖα» σέ διάφορα χωριά τῆς ἐπαρχίας Πωγωνίου. Θεωρῶ χρήσιμο σέ τοῦτο τό σημεῖο νά ἀνοιξῶ μιᾶ παρένθεση γιά νά παραθέσω ἓνα σχετικό ἀπόσπασμα ἀπό κάποιο ἡμερολόγιό μου: «Ἡ Παναγία βγαίνει ἀπό τό μοναστήρι συνήθως Ἰούνιο ἢ Ἰούλιο. Ὁ ἱερέας τοῦ χωριοῦ πού πρῶτος θά ὑποδεχθεῖ τήν ἱερή εἰκόνα πηγαίνει στό μοναστήρι γιά νά τήν συνοδέψει. Ὅπως πάλι ὁ ἱερέας τοῦ τελευταίου χωριοῦ θά τήν συνοδέψει κατά τήν ἐπιστροφή. Τό ἴδιο γίνεται καί ἀπό ἑνορία σέ ἑνορία. Μόλις ἡ Παναγία φτάσει στό χωριό, χτυποῦν πανηγυρικά οἱ καμπάνες καί συγκεντρώνονται ὅλοι στήν εἴσοδο τοῦ ναοῦ, κρατώντας ἀναμμένες λαμπάδες καί ἀνθοδέσμες. Τοποθετεῖται ἡ εἰκόνα στό μέσον τοῦ ναοῦ καί ἀρχίζει ἡ παράκληση. Καθόλο τό διάστημα πού ἡ Δοξασμένη θά μῆνει στό χωριό, τελοῦνται θεῖες λειτουργίες καί παρακλήσεις. Τα ὀνόματα πού δίνονται στόν ἱερέα γιά μνημόνευση εἶναι πολλά. Θυμᾶμαι ὅτι στήν ἑνορία τῶν Δολιανῶν μοῦ εἶχαν δώσει 750 ὀνόματα γιά νά μνημονεύω μπροστά στή θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας (5 Ἰουνίου 1977). Ὅπως πάλι δέν λησμονῶ μιᾶ ἀπλοϊκή γυναικούλα πού τή λέγανε Χαρίκλεια, τώρα εἶναι μακαρίτισσα, ἡ ὁποία παρόλες τίς ἀσθένειές της πού τήν εἶχαν καθηλωμένη στό κρεβάτι, σηκώθηκε καί ἤρθε νά προσκυνήσει τή Δοξασμένη. Τήν ὥρα πού μπῆκε στό ναό εἶχα τελειώσει τήν πρωινή ἀκολουθία. Ἡ γερόντισσα τράβηξε κατ' εὐθείαν στήν Παναγία κρατώντας στά τρεμάμενα χέρια της λίγα λουλούδια. Ντυμένη τά καλύτερα ροῦχα της, προσκύνησε, ψέλλισε σύντομες προσευχές καί ξεχνώντας τά

γεράματά της ἄρχισε νά κάνει ἀτέλειωτες μετάνοιες. Μετά, κουρασμένη κάπως, στράφηκε σέ μένα καί μοῦ εἶπε χαρούμενη ὅτι σηκώθηκε ἀπό τό κρεβάτι γιά τήν Παναγία. Εὐχαριστημένη ξεκίνησε νά φύγει. Πάλι ὁμως γύρισε. Δέν ἠσύχαζε. Πῆρε κεριά, τά ἄναψε, ἔρριξε χρήματα στό παγκάρι, ἔρριξε τόν ὀβολό της στό κουτί τῆς Παναγίας. Ἦθελε νά καθήσει κοντά της, νά τήν χαρεῖ, νά πεῖ τήν ἐπιθυμία της, νά τήν φωνάξει γιά προστασία. Τράβηξε μιά καρτέκλα δίπλα στήν Παναγία καί κάθησε. Ἐνιωθε εὐτυχισμένη κοντά στή Δοξασμένη. Ζοῦσε μιά κατάσταση πανηγυρική τώρα στά γεράματά της...».

5. Μερικά θαύματα.

Ὁ Γκωτσόπουλος ἔχει καταγράψει στό βιβλίο του⁸ διάφορα θαύματα τῆς Παναγίας. Μεταφέρω ἐδῶ ἐνδεικτικά τρία:

α'. Πολλές φορές κατά τό παρελθόν, ὅταν ἐνέσκηπτε ἐπιδημία σέ μιά περιοχή, ἢ ἀρρωστοῦσαν τά ζῶα ἢ ὅταν κάποιος ἀσθενῆς κινδύνευε μετέφεραν τήν Παναγία στό χωριό ἢ στό σπίτι καί ἔψαλλαν τήν παράκληση. Τίς περισσότερες φορές, ἀνάλογα μέ τήν πίστη τους, ἡ Παναγία ἔκανε τό θαῦμα της.

β'. Ὅταν ἦταν τοποτηρητής τοῦ μοναστηριοῦ ὁ Παπαγιάννης Νάκος ἡ περιοχή εἶχε προσβληθεῖ ἀπό σμήνη ἀκρίδων πού κατέστρεφαν τά σιτηρά καί τούς τρυφερούς βλαστούς τῶν ὀπωροφόρων δέντρων. Μάταια οἱ κάτοικοι προσπαθοῦσαν μέ κλαδιά καί σεντόνια νά τίς ἐξοντώσουν. Ἀποφάσισαν νά ζητήσουν βοήθεια ἀπό τήν Παναγία. Μαζεύτηκαν στό μοναστήρι, ἔκαναν λιτανεῖα τῆς εἰκόνας στά χωράφια, ράντισαν τίς καλλιέργειες μέ ἁγιασμό καί τήν ἐπομένη καμιά ἀκρίδα δέν ὑπῆρχε στήν περιοχή.

γ'. Κατά τό 1850 περίπου στίφη Τουρκαλβανῶν λεηλάτησαν τό μοναστήρι καί ἄρπαξαν πολλά σκεύη μαζί καί τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας τήν ὁποία πούλησαν σέ κάποιον ἀπό τό Τσεπέλοβο Ζαγορίου. Μετά ἀπό καιρό ἔγινε γνωστή στόν ἡγούμενο τοῦ μοναστηριοῦ ἡ τύχη τῆς εἰκόνας. Ὁ ἡγούμενος ἔστειλε ἕναν καλόγερο γιά νά τήν ζητήσει ἀλλά μάταια. Ὁ κάτοχός της δέν τήν παρέδιδε. Ἀποφάσισε καί πῆγε ὁ ἴδιος. Ἀλλά καί πάλι δέν ἔγινε τίποτε, παρόλο πού ἡ Παναγία σέ ὄνειρο συμβούλεψε τόν ἄνθρωπο πού τήν

8. Ὁπ. π., σελ. 18-19 καί 22-23.

κατακρατούσε νά τήν παραδώσει στόν ήγούμενο. Μετά από αὐτή τήν ἐπίμονη ἄρνηση ἡ Παναγία ἔκανε τό θαῦμα της. Ξαφνική πυρκαγιά ἔκαψε τό σπίτι τοῦ ἀνθρώπου πού δέν παρέδιδε τήν εἰκόνα. Ὁ ήγούμενος παρέλαβε ἀλώβητη τήν ἱερή εἰκόνα τῆς Παναγίας καί τήν μετέφερε στό μοναστήρι.

6. Θλιβερό χρονικό.

Γερό πλήγμα δέχτηκε τό μοναστήρι στίς 16 Ἀπριλίου 1980, ὅταν ὀργανωμένοι ἀρχαιοκάπηλοι ἀφαίρεσαν πολύτιμες εἰκόνες καί ξυλόγλυπτα τεμάχια τοῦ τέμπλου. Ἡ εἶδηση συνεκλόνησε τήν περιοχή. Εὐτυχῶς πού οἱ ἱερόσυλοι συνελήφθησαν καί τά ἱερά κειμήλια ξαναγύρισαν στό μοναστήρι. Ἀπό σχετικό ρεπορτάζ γιαννιώτικης ἐφημερίδας⁹ μεταφέρω μερικά ἀποσπάσματα:

«Ὦρα 10.30' χθές τό πρωί οἱ καμπάνες τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας Μολυβδοσκεπάστης χτυποῦσαν χαρμόσινα. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κονίτσης κ. Σεβαστιανός προσκυνοῦσε τήν Ὑπέρμαχο καί μαζί του πολλοί κάτοικοι τῆς περιοχῆς πού εἶχαν φτάσει στή Μονή. Στό χωριό ἄρχισαν νά χτυποῦν οἱ καμπάνες τῆς ἐκκλησιᾶς... Τά κλοπιμαῖα βρέθηκαν. Κρατοῦνται τέσσερα ἄτομα ἦταν ἡ χαρμόσινη εἶδηση πού γιόρτασαν ὅλοι στήν περιοχή.

Τήν προηγούμενη νύκτα συντελέστηκε ἓνα ἀπό τά μεγαλύτερα καί σκληρότερα ἐγκλήματα.

Ἀπό τήν Ἱερά Μονή βέβηλοι ἄρπαξαν μιά ξυλόγλυπτη πόρτα (1,15×1,80) ἀμυθήτου ἀξίας, μιά ἀπό τίς τρεῖς μοναδικές βυζαντινές πόρτες πού σώζονται, 11 εἰκόνες διαφόρων Ἀγίων, 1 εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ ψηφιδωτή καί 1 τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καθώς καί μεγάλο τμῆμα τοῦ ξυλόγλυπτου τέμπλου.

Οἱ ἀρχές τῆς Κονίτσης ἀναστατώθηκαν στήν κυριολεξία. Ὁ Μητροπολίτης εἰδοποιημένος ἀπό τίς 2 τά μεσάνυχτα ἔφτασε στή Μονή ἀπ' ὅπου χωροφυλακή, στρατιῶτες καί πολίτες ξεκίνησαν ψάχνοντας τόν κάμπο γιά τά κλοπιμαῖα ἀφοῦ ἤδη εἶχαν εἰδοποιηθεῖ γιά τίς συλλήψεις. Ὁργωσαν ὅλο τόν κάμπο ὥσπου στίς 9,30 ὁ θυροφύλακας ἀπό τό Μάζι στό ἀποθηκευμένο ἀμμοχάλικο τοῦ νταμαριοῦ εἶδε νά ἐξέχει μιά τριχιά. Τραβώντας την βρῆκε ἀντί-

9. Ἐλεύθερη Γραμμή τῆς 18^{ης} Ἀπριλίου 1980. Τό ρεπορτάζ εἶναι τοῦ Μιχάλη Μάνου πού κατάγεται ἀπό τό Μολυβδοσκεπάστο.

σταση καί δέν ἄργησε νά βρεῖ τά κλοπιμαῖα μέσα σέ σακκοῦλες νάυλον ἀπό λιπάσματα. Στό γύρω χῶρο, μέσα σέ θάμνους πεταγμένα, βρέθηκαν τά ἐργαλεῖα τοῦ ἐγκλήματος: Τέσσερα ἀντικλείδια πού ἀνοιξαν τήν κεντρική πόρτα τοῦ Μοναστηριοῦ, πριόνι πού ἔκοψαν τήν ξυλόγλυπτη πόρτα, κατσαβίδια, σιδεροδαγκάνες, ἕνα φακό, γάντια, σιδηροπρίονα κτλ. Πολλά ἀπ' αὐτά μέσα σέ μιά νάυλον τσάντα μέ φέρμα κατάστημα τῆς Λαμίας».

7. Ἡ πανήγυρη τοῦ μοναστηριοῦ.

Στίς 15 Αὐγούστου, ἡμέρα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, πανηγυρίζει τό μοναστήρι. Ἐπί τῶν ἡμερῶν τοῦ Μητροπολίτη Σεβαστιανοῦ καθιερώθηκε νά γίνεται ἀγρυπνία, στήν ὁποία προσέρχονται προσκυνητές ἀπό τίς γύρω ἐπαρχίες, ἀλλά καί ἀπό μακρύτερα μέρη. Στήν ἀγρυπνία ἀναπέμπεται καί δέηση γιά τούς Βορειοηπειρώτες.

Ὅλες οἱ ἀκολουθίες ψάλλονται ὑπαίθρια. Οἱ προσκυνητές ἔχουν τήν εὐκαιρία νά ἐξομολογηθοῦν καί ὅσοι πρόκειται νά κοινωνήσουν, περνοῦν ἀπό τήν κουζίνα ὅπου τούς προσφέρεται φαγητό χωρίς λάδι.

Ἡ ἀγρυπνία στό μοναστήρι εἶναι μιά καθαρά θρησκευτική ἐκδήλωση, πού συγκινεῖ ιδιαίτερα τούς χριστιανούς. Τό πρωί τελοῦνται δύο θεῖες λειτουργίες καί κοινωνεῖ πολὺς κόσμος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Τό Μοναστήρι τῶν Ταξιαρχῶν Γκούρας στό Ἀηδονοχώρι¹

Ἀπό τό χωριό Ἀηδονοχώρι (παλ. Ὀστανίτσα) τό μοναστήρι τῶν Ταξιαρχῶν ἀπέχει περί τά δύο χιλιόμετρα καί συνδέεται μέ αὐτοκινητόδρομο. Βρίσκεται δυτικά τοῦ χωριοῦ καί ἀπό τόν ἱερό ναό τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ὅπου εἶναι τό νεκροταφεῖο, φαίνεται ὠραῖο καί ἐντυπωσιακό.

Εἶναι χτισμένο πάνω σέ βράχια καί διακρίνεται ἰδιαίτερα τό ψηλό καμπαναριό. Φυσικά ἄν ἦταν ἀποτελειωμένος ὁ ναός τῶν Ταξιαρχῶν πού εἶναι θεμελιωμένος πάνω στόν πιό ἀπόκρημνο βράχο, τό θέαμα θά ἦταν πανοραματικό. Ἡ ὄλη τοποθεσία εἶναι μιά πέτρινη ἐξέδρα τοῦ βουνοῦ Νεμέρτσικα.

Ὀδοιπορώντας ἀπό τό Ἀηδονοχώρι χაίρεσαι τήν διαδρομή πού διαρκεῖ περί τά 20', ἔχοντας πάντα μπροστά σου τό μοναστήρι τῆς Γκούρας.

1. Τό 1983 κυκλοφόρησε ὀγκώδης (σελ. 396) διδακτορική διατριβή τοῦ Βασιλείου Α. Δήμου μέ τίτλο: «Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ ΓΚΟΥΡΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΣ ΒΛΑΧΙΑΝ ΜΕΤΟΧΙΑ ΑΥΤΗΣ ΒΑΛΙΑΣ ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ». Μέ τήν ἐργασία αὐτή διαφωτίζεται ἡ πολυκύμαντη ζωή τοῦ μοναστηριοῦ καί μπορεί ὁ ἀπαιτητικός ἀναγνώστης νά βρεῖ στίς σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, πλῆθος πληροφοριῶν καί πλουσιότατη βιβλιογραφία, πολύ χρήσιμη γιά τήν ἱστορική διερεύνηση καί ἄλλων μοναστηριῶν τῆς περιοχῆς. Ἀπό τό ἐπιστημονικό αὐτό βιβλίο τοῦ Β. Α. Δήμου ἐλήφθησαν τά ἱστορικά στοιχεῖα πού χρησιμοποιοῦ σέ τοῦτο τό κεφάλαιο. Δέν προσφέρω κάτι περισσότερο στήν ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ. Ἀπλῶς στήν παροῦσα προσπάθεια θέλησα νά συμπεριλάβω καί τό μοναστήρι τῶν Ταξιαρχῶν Γκούρας γιά νά γίνει εὐρύτερα γνωστό.

Μοναστήρι Γκούρας.

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

1. Περιγραφή τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἡ κυρία εἴσοδος βρίσκεται στή νοτιοανατολική πλευρά καί ἐπειδή τό μοναστήρι παλιά κινδύνευε ἀπό λησταντάρτες εἶχε ἄλλη διαμόρφωση². Εἶναι τό χαμηλότερο σημεῖο τοῦ περιβόλου τοῦ μοναστηριοῦ καί «διά κλιμακωτῆς ἀναβάσεως» φτάνει κανείς στή μικρή πλατεία. Γενικά ὁ περίβολος ἔχει ἀνώμαλη ἐπιφάνεια.

Στό ἀνατολικό μέρος ὑψωνόταν τό καθολικό τοῦ μοναστηριοῦ, δηλ. ὁ ναός τῶν Ταξιαρχῶν, πού σήμερα δέν σώζεται ὅπως θά δοῦμε στή συνέχεια. Στό βόρειο ἄκρο ὑπάρχει τό παρεκκλήσι τοῦ ἀγίου Χαραλάμπους, ἐνῶ στήν ἀνατολική καί βόρεια πλευρά σέ σχῆμα γωνίας (Γ) διατηροῦνται ἀρκετά κελιά καί ὑπόγεια. Οἱ τοίχοι τους εἶναι μεγάλου πάχους (μέγιστο 3,20 μ.) καί βρίσκονται σέ ἄριστη κατάσταση. Ἡ σειρά τῶν κελιῶν εἶναι νοικοκυρεμένη καί συνεχῶς καταβάλλονται προσπάθειες γιά τήν γενική συντήρησι τοῦ μοναστηριοῦ. Τά ὑπόγεια τῶν κελιῶν παλιά χρησιμοποιοῦνταν ὡς βοηθητικοί χώροι: φούρνος, μαγειρεῖο, τράπεζα, ἀποθήκες. Σέ ἄλλα σημεῖα ὑπάρχουν σωροί ἐραπίων πού εἶναι ἀπομεινάρια διαφόρων κτισμάτων τῆς πάλαι ποτε ἀκμαίας καί δραστήριας μονῆς Γκούρας.

Στή νότια πλευρά εἶναι τό κωδωνοστάσι πού χρονολογεῖται ἀπό τό 1857 καί σήμερα εἶναι τό ψηλότερο κτίσμα τοῦ μοναστηριοῦ³.

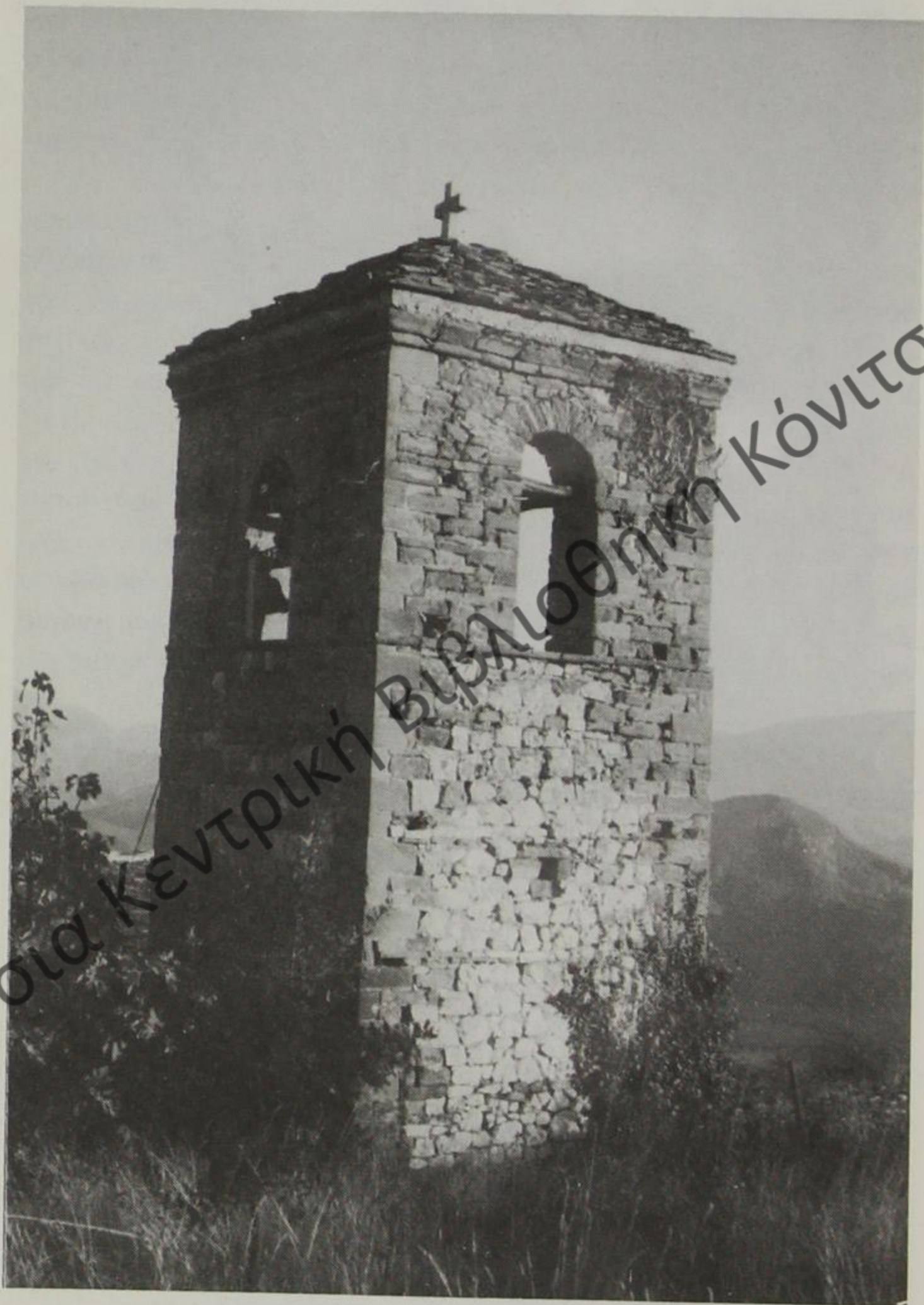
2. Ἱστορικά στοιχεῖα.

Πότε ἀκριβῶς χτίστηκε τό μοναστήρι δέ γνωρίζουμε. «Δέν ἔχομεν ἰκανάς περί αὐτῆς ἱστορικές καί ἀρχαιολογικές μαρτυρίας. Διά τοῦτο καί δέν δυνάμεθα, ἀτυχῶς, νά προσδιορίσωμεν μετά βεβαιότητος πότε ἀκριβῶς ἰδρύθη ἢ ἐν λόγῳ Μονῆ, καθ' ὅσον ἀγνοοῦμεν τόσον τόν κτήτορα, ὅσον καί τās ἱστορικές ἐν γένει συνθήκας τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς»⁴. Ἀπό διάφορες πληροφορίες πού μᾶς δίνει ἡ παράδοση, ἀλλά καί ἀπό συνδυασμένες μαρτυρίες, ἀφοῦ

2. Βασιλείου Α. Δήμου, Ἡ ἱερά μονή Ταξιαρχῶν..., σελ. 29.

3. Β. Δήμου, ὅπ. π., σελ. 32.

4. Β. Δήμου, ὅπ. π., σελ. 42.

Μοναστήρι Γκούρας: Τό καμπαναριό.

καμιά κτητορική επιγραφή δέν ἔχει διασωθεῖ, μποροῦμε νά συμπεράνουμε κατά προσέγγιση ὅτι τό μοναστήρι χτίστηκε στή σημερινή θέση στίς ἀρχές τοῦ ΙΣΤ' αἰώνα⁵. Ἡ παράδοση πού τήν ἀνάγει στήν ἐποχή τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου Δ' τοῦ Πωγωνάτου (668-685) εἶναι ἀνακριβής καί ἀνεύθυνη, ὅπως ὑποστηρίζουν ἔγκυροι ἐπιστήμονες.

Ἄλλη ἐπίσης παράδοση ἀναφέρει ὅτι τό μοναστήρι «πρό ἀμνημονεύτων χρόνων» βρισκόταν στή θέση «Ἀηδονολαλοῦσα», μέσα σέ πυκνό δάσος, πού ἀπέχει ἀπό τή σημερινή της θέση περίπου μιά ὥρα. «Κατά τήν αὐτήν παράδοσιν ἐκ τῆς Ἀηδονολαλοῦσης ἡ Μονή τῶν Ταξιαρχῶν μετεφέρθη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Βαρτόπι καί ἐν συνεχείᾳ εἰς τήν θέσιν τήν ὁποίαν σήμερον εὐρίσκεται, μεταξύ Ὁστανίτσης καί Διπαλίτσης. Ἡ θαυματική καί μεγαλειώδης τελευταία αὐτῆς τοποθεσία, ἡ φυσική ἀσφάλεια καί ἡ ἡρεμία, πρό πάντων δέ τό ἀπόκοσμον καί τραχύ τοῦ τόπου, συνετέλεσαν εἰς τήν δημιουργίαν τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ὁάσεως, τῆς θαυμαστῆς μοναχικῆς πολιτείας τῆς Γκούρας»⁶.

Τό καθολικό τοῦ μοναστηρίου πού εἶναι ἀφιερωμένο στοὺς Ταξιάρχες, σήμερα εἶναι ἡμιτελές. Σέ ἀπόκρημνους βράχους ὕψους περίπου 50 μέτρων υπῆρχε ἡ ἐκκλησία πού πυρπολήθηκε καί καταστράφηκε ἀπό τοὺς Τούρκους μεταξύ τῶν ἐτῶν 1829-1830. Ὁ Β. Δήμου γράφει σχετικά: «Περί τῶν συνθηκῶν, ὑπό τὰς ὁποίας ἐπυρπολήθη ὁ ἀρχικός Ναός τῆς Μονῆς ὁ Ἰ. Λαμπρίδης γράφει ὅτι «ὁ Ἀλήκος Λιάμτσης, υἱός τοῦ Μουχουρνδάρ Μπούτση καταδιωκόμενος ὑπό τῆς Κυβερνήσεως (1829-1830) ἠναγκάσθη νά κλεισθῆ εἰς τήν ὄχυράν ταύτην Μονήν καί ἡμύνετο ἐπί 20 ἡμέρας. Ἐδραπέτευσε δ' ἐκ ταύτης μετά τήν πυρπόλησιν τῆς ἐκκλησίας ὑπό τῶν αὐτοκρατορικῶν. Διεσώθη ὅμως ἐκ τῆς πυρπολήσεως τό παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπους, εἰς ὃ μέχρι τοῦ νῦν ἐκκλησιάζονται οἱ ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ». Τοῦ ἀρχικοῦ Ναοῦ τῆς Μονῆς Γκούρας, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀνεγερθῆ εἰς μεταβυζαντινοὺς ἤδη χρόνους, οὐδέν ἴχνος περιεσώθη μέχρις ἡμῶν. Ἐπί τῶν θεμελίων αὐτοῦ ἤρχισε νά κτίζηται μεταξύ τῶν ἐτῶν 1854-1857 νέος ναός τῶν Ταξιαρχῶν, ὁ ὁποῖος δυστυχῶς ἔμεινεν ἡμιτελής, συνεπεία τῆς

5. Β. Δήμου, ὅπ. π., σελ. 46.

6. Β. Δήμου, ὅπ. π., σελ. 25

διακοπῆς τῶν ἐκ Ρουμανίας προσόδων τῆς Μονῆς Γκούρας»⁷.

Οἱ ἐπισκέπτες τοῦ μοναστηριοῦ συγκινοῦνται καθὼς βλέπουν τὸν ἡμιτελῆ ναὸ τῶν Ταξιαρχῶν καὶ ἐκφράζουν πάντα τὴν εὐχὴ νὰ βρεθεῖ τρόπος γιὰ νὰ ἀποπερατωθεῖ. Ἦδη ἀξιέπαινες προσπάθειες καταβάλλουν οἱ Ἀηδονοχωρίτες, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχουν τὴ συμπαράσταση καὶ κάθε εὐσεβοῦς ἀνθρώπου. Δυστυχῶς μὲ τὴν ἀνησυχητικὴ μείωση τῶν μονίμων κατοίκων τῶν χωριῶν, δέν ὑπάρχουν πολλές ἐλπίδες γιὰ τέτοιες προσπάθειες. Ὅταν στό κάθε χωριό ὑπάρχουν μόνο γέροντες, δέν μπορούμε νὰ αἰσιοδοξοῦμε γιὰ τὴν συντήρηση τῶν μοναστηριῶν μας.

Τὶς λειτουργικὲς ἀνάγκες καλύπτει ἀπὸ χρόνια τὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, τὸ ὁποῖο δὲ γνωρίζουμε πότε χτίστηκε. «Ἐκ τῆς πλινθοπεριβλήτου τοιχοποιΐας καὶ τῶν σωζομένων ἀγιογραφιῶν, τὸ οἰκοδόμημα αὐτὸ ἀνήκει εἰς τοὺς μεταβυζαντινοὺς χρόνους καὶ πρέπει νὰ ὑπῆρχε περί τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος», εἶναι δὲ μικρὴ μονόκλιτη βασιλική⁸. Τὸ παρεκκλήσι εἶναι προέκταση τῶν κελλιῶν ἀνατολικά χτισμένα σὲ ἀπόκρημνο βράχο. Ἀξιόλογο εἶναι τὸ τέμπλο τοῦ ποῦ φτάνει μέχρι τὴν ὀροφὴ ἔχοντας δύο σειρὲς μικρὲς εἰκόνες τοῦ δωδεκάορτου πάνω ἀπὸ τὶς δεσποτικὲς. Παρόλο πὺ στίς εἰκόνες δέν ὑπάρχουν ἐνδείξεις μὲ ἀφιερώσεις ἢ ὀνόματα ἀγιογράφων καὶ χρονολογίες, εὐκολα διαπιστώνει κανεὶς ὅτι οἱ εἰκόνες εἶναι τῶν «ἐκ τῆς κόμης τῶν Χιονιάδων» ἀγιογράφων ποῦ δούλευαν τότε μὲ μεγάλη φήμη καὶ ἔντονη δραστηριότητα. Συγκρίνοντάς τες μὲ ἄλλα ἔργα τῶν ἰδίων ἀγιογράφων συμπεραίνουμε, μὲ κάποια ἐπιφύλαξη φυσικά, ὅτι χρονολογοῦνται ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα.

Στὸ δεξιὸ μέρος τοῦ ἱεροῦ ἐσωτερικά, κάτω ἀπὸ τὸ δάπεδο, «σῶζεται μέχρι σήμερον θολωτὴ κρύπτη βάθους δύο περίπου μέτρων, συγκοινωνοῦσα διὰ καταπακτῆς καὶ ἔχουσα χωρητικότητα 50 ἀνθρώπων ἰσταμένων. Ἡ κρύπτη αὐτὴ ἐχρησίμευε διὰ τὴν ἀπόκρυψιν πολυτίμων ἱερῶν κειμηλίων, ὡς καὶ διὰ τὴν καταφυγὴν τοῦ προσωπικοῦ τῆς Μονῆς εἰς στιγμὰς κινδύνων ἐξ αἰτίας ἐπιδρομῶν ἀτάκτων Τουρκαλβανικῶν στοιχείων»⁹. Καὶ στὸν ἡμιτελῆ ναὸ

7. Β. Δήμου, ὅπ. π., σελ. 172-173.

8. Β. Δήμου, ὅπ. π., σελ. 174.

9. Β. Δήμου, ὅπ. π., σελ. 175, σημ. 19.

Μοναστήρι Γκούρας: Ὁ ἱερός ναός τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους καί τὰ ἀνακαινισμένα κελιά.

Μοναστήρι Γκούρας: Μερική ἄποψη.

τῶν Ταξιαρχῶν ἐπίσης σώζεται μεγάλη στέρνα, στό δυτικό μέρος. Ἐκεῖ προφανῶς θά συγκέντρωναν τά νερά τῶν βροχῶν ἀπό τίς στέγες, ἀφοῦ τότε δέν ὑπῆρχε νερό, μέσα στό μοναστήρι. Σήμερα ἀπό κοντινή πηγή φτάνει ἀφθονο νερό.

3. Ἡ ὀνομασία τοῦ μοναστηριοῦ.

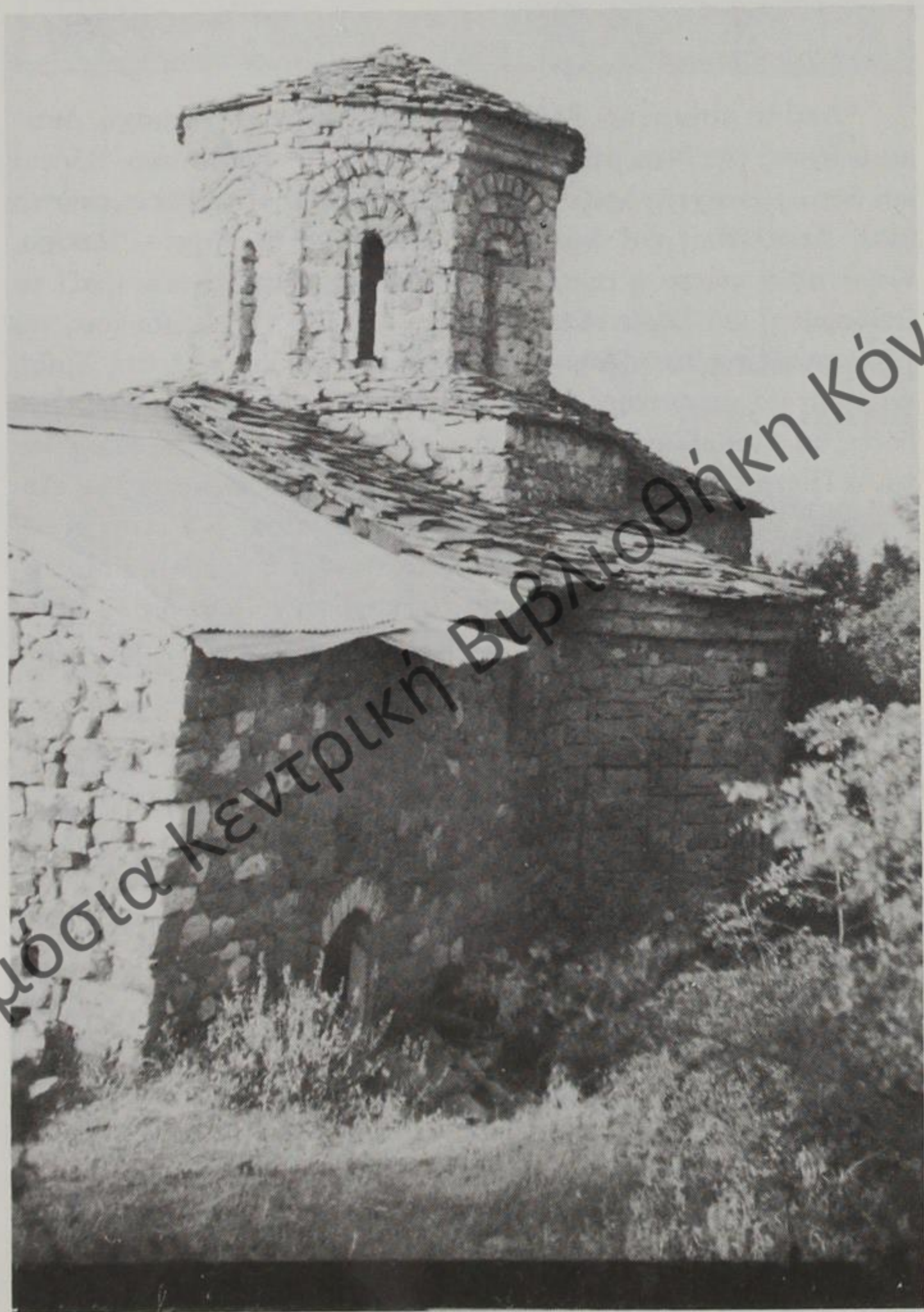
Ἡ προσωνυμία Γκούρα ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι ἡ μονή εἶναι χτισμένη σέ μεγάλο βράχο πού στήν ἀλβανική διάλεκτο λέγεται γκούρ (=πέτρα). Στό συμπέρασμα αὐτό καταλήγει καί ὁ ἱστορικός τοῦ μοναστηριοῦ: «Ἐκ τῆς ἐρεύνης τήν ὁποίαν διενεργήσαμεν ἐν προκειμένῳ, ἤχθημεν καί ἡμεῖς εἰς τό συμπέρασμα ὅτι ἡ Μονή ἔλαβε τήν προσωνυμίαν «Γκούρα» ἐκ τοῦ ἐδάφους ἐπί τοῦ ὁποίου ὠκοδομήθη. Ὑπέρ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς συνηγορεῖ καί ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως «Γκούρα». Πράγματι ἡ Μονή ὠκοδομήθη εἰς τήν θέσιν ὅπου εὐρίσκεται σήμερον, ἐπί τινος πελωρίας καί αὐτοφυοῦς πέτρας, ἡ ὁποία ὀρθώνεται ὡς μεγαλοπρεπῆς καί πανύψηλος γιγαντώδης βράχος, ἐνθυμίζων τούς θαυματικούς βράχους τῶν Μετεώρων»¹⁰.

4. Κοινωνική προσφορά.

Ὅπως ὅλα τά μοναστήρια, ἔτσι καί τό μοναστήρι τῆς Γκούρας, κατά τά χρόνια τῆς ἀκμῆς του, ἀνέπτυξε πλούσιο κοινωνικό ἔργο με ὀργανωμένη φιλανθρωπία, ὀργανοτροφεῖο καί παρθεναγωγεῖο (σώζονται μέχρι σήμερα στά ΝΑ τοῦ περιβόλου τά ἐρεῖπια), ἀναλάμβανε τή μισθοδοσία τῶν δασκάλων καί ὑποστήριζε ποικιλότροπα τήν ἴδρυση καί συντήρηση πολλῶν σχολείων.

Ἐγινε ἐπίσης πνευματικός φάρος τά ζοφερά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας καί καλλιέργησε τή λαϊκή εὐσέβεια ἀναχαιτίζοντας παράλληλα τό φοβερό ρεῦμα τοῦ ἐκμουσουλμανισμοῦ. Ὑπῆρξε τό μοναστήρι τῆς Γκούρας ἐπαναστατικό κέντρο καί ὀρμητήριο καί περιέθαλψε τούς καταδιωγμένους καί ἀνήμπορους. Βοήθησε τούς ἀγῶνες τῶν Ἑπειρωτῶν, γεγονός πού στοίχισε στούς μοναχοὺς διωγμούς καί μαρτύρια. Τό μοναστήρι τῶν Ταξιαρχῶν Γκούρας «ὑπῆρξεν λαμπρότατον κέντρον γραμμάτων καί εὐσεβείας, οἱ μοναχοί τῆς ὁποίας εἶχον ἀσκήσει τεραστίαν ἐπίδρασιν εἰς τήν κοι-

10. Β. Δήμου, ὄπ. π., σελ. 25-26.

Τό μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Νικολάου στήν Καλόβρυση.

ωνίαν τῶν πέριξ περιοχῶν καί εἶχον συντελέσει εἰς τήν διατήρησιν τῆς Ὁρθοδοξίας καί τοῦ Ἑλληνισμοῦ»¹¹.

5. Θέα ἀπό τή Γκούρα.

Ἀπό τό μοναστήρι βλέπει κανεῖς ὅλη τή γύρω περιοχή. Δυτικά ὁ ὄγκος τῆς Νεμέρτσικας χωρίς κάτι τό ἐντυπωσιακό. Βόρεια καί δυτικά ἀνοιχτός ὀρίζοντας. Πολύ κοντά τό Μολυβδοσκεπάστο (παλ. Διπαλίτσα) καί ἀμέσως τά σύνορα μέ τή Βόρειο Ἡπειρο. Κάτω στόν κάμπο ἡ συμβολή τῶν δύο ποταμῶν Ἀώου (μαζί τό Βοῖδομάτη) καί Σαραντάπορου πού συνεχίζουν τό ταξίδι τους γιά νά καταλήξουν στό Ἀδριατικό πέλαγος. Ἐκεῖ κοντά στή Σιμζη φαίνεται τό μοναστήρι τῆς Μολυβδοσκεπάστης Παναγίας. Στό βάθος τό Λισκοβίκι καί δεξιότερα στό ἑλληνικό ἔδαφος διακρίνεται ὁ Πύργος (παλ. Στράτσιανη). Ἀνατολικά ἡ περιοχή τῆς Ἀετόπετρας (παλ. Σανοβό), τό Μάζι καί ἡ Κόνιτσα. ΝΑ εἶναι οἱ πέτρινοι ὄγκοι τῆς Τύμφης. Πέρα ἀπό τό ποτάμι ἡ γειτονική Μελισσόπετρα καί ψηλότερα, πίσω ἀπό τήν κορυφή τοῦ ὑψώματος «Βαγγελίστρα» διακρίνεται ὁ τροῦλλος τοῦ μοναστηριοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου τῆς Καλόβρυσης¹² (παλ. Προβίτσα).

11. Β. Δήμου, ὅπ. π., σελ. 166. Ἡ προσφορά τοῦ μοναστηριοῦ ἀναπτύσσεται ἐν ἐκτάσει στό Η' κεφάλαιο (σελ. 157-171) τοῦ ἴδιου βιβλίου.

12. ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΛΟΒΡΥΣΗΣ: Βρίσκεται σέ μικρή ἀπόσταση ἀπό τό χωριό. Ἡ διαδρομή εἶναι εὐχάριστη καί διαρκεῖ λιγότερο ἀπό μισή ὥρα. Εἶναι χτισμένο σέ βραχώδες ὑψωμα, πάνω ἀπό τήν κομμένη γέφυρα τῆς Μέρτζανης. Ἀπέχει ἀπό τή μεθόριο λίγες ἑκατοντάδες μέτρα. Σήμερα διατηρεῖται μόνον ὁ ναός. Ὁ ἀρχαιολόγος Δ. Πάλλας στίς 29 Ἰουνίου 1957 σέ «Ἐκθεση περί τῶν μεσαιωνικῶν Μνημείων τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης» ἀναφέρει καί τά ἐξῆς σχετικά μέ τό ναό: «Μονόκλιτος τρουλλωτή μετά χορῶν ἐξωτερικῶς πενταπλευρῶν καί νάρθηκας. Ὁ τροῦλλος στηρίζεται ἐπί τεσσάρων κτιστῶν κιόνων ἰσταμένων ἐλευθέρως ἐντός τοῦ χώρου καί βασταζόντων ἐγκαρσίαν καμάραν ἀπολήγουσαν εἰς τοὺς χορούς... Ὁ τροῦλλος του κατά τήν Κατοχήν γενόμενος στόχος τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ καί διατρηθεῖς ὑπό βλήματος ἔχει ἀνάγκην ταχείας ἐπισκευῆς». Στόν τροῦλλο σώζονται κομμάτια τοιχογραφίας, ἐνῶ σ' ὅλες τίς ἄλλες ἐσωτερικές ἐπιφάνειες δέν ὑπάρχουν οὔτε σοβατίσματα. Διατηρεῖται μιὰ δεξαμενή. Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι τό μοναστήρι ἐπικοινωνοῦσε ὑπογείως μέ τόν Σαραντάπορο ποταμό. Δυτικά τοῦ ναοῦ φαίνονται τά ἴχνη τῶν κελιῶν τοῦ μοναστηριοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Τό Μοναστήρι τῆς Παναγίας στήν Πλαγιά

Τό μοναστήρι τῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου βρίσκεται δυτικά καί ἀντικρυστά τοῦ παλιοῦ χωριοῦ Ζέρμα¹. Ὁ αὐτοκινητόδρομος φτάνει μέχρι τό μοναστήρι. Κατά τή διαδρομή ἐντυπωσιάζει ὁ Σαραντάπορος ποταμός καθώς οἱ «πόροι» ὁ ἕνας μετά τόν ἄλλο χύνονται στή μεγάλη καί ὁμαλή κοίτη του. Διερχόμενος χαίρεσαι τά δύο νέα χωριά, τά ὁποῖα χτίστηκαν δίπλα στήν ὁδὸ πού ὀδηγεῖ στή Δυτική Μακεδονία: τὴν Θεοτόκο καί τό Κεφαλοχώρι². Ἀπό τή διακλάδωση ἢ ἀπόσταση εἶναι μικρή.

1. Τό μοναστήρι μέ τούς τρεῖς τρούλλους.

Ἀπό τά δέντρα καί τά λιθοσώρια προβάλλει ὁ μέγανος ναός τῆς Παναγίας. Δεξιά, στήν ἀπέναντι πλαγιά, τό χωριό μέ τά σχεδόν «ἀπανωτά» σπίτια. Πῶς τά στερέωσαν ἐκεῖ οἱ παλιοί; Ποιός ἦταν ὁ σκοπός τους;

Πρῶι πρῶι πού ἔφθασα στό μοναστήρι (29 Μαρτίου 1986) ἐπικρατοῦσε ἡσυχία. Ἡ ἡμέρα ἦταν καθαρὴ καί ὁ οὐρανός δέν εἶχε σύννεφα. Ἀπό τά σπίτια τῶν Ζερματινῶν ἀκούγονταν οἱ πρῶτες

1. Ζέρμα εἶναι τό παλιό ὄνομα τῆς Πλαγιάς. Ὅπως εἶναι γνωστό δυτικά τοῦ μοναστηριοῦ καί λίγο ψηλότερα, σέ πιό ὁμαλή τοποθεσία, ἔχει χτιστεῖ τό καινούργιο χωριό. Ἀπέναντι τοῦ μοναστηριοῦ εἶναι τό παλιό χωριό, ἢ Ζέρμα.

2. Τό Κεφαλοχώρι λεγόταν ἀρχικά Λούψικο καί κατόπι Λυκόρραχη.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Τόπος στήσις τῆς Παναγίας στήν Πλαγιά

φωνές. Οί πετεινοί, τά βελάσματα καί τά κουδούνια μαρτυροῦν ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη ἄνθρωποι στό χωριό αὐτό.

Τό θέαμα πού παρουσιάζει τό μοναστήρι εἶναι θλιβερό, ἀλλά καί συνηθισμένο στόν τόπο μας. Ἐκτός ἀπό τό ναό πού, μετά τίς συντηρητικές ἐργασίες τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, διατηρεῖται σέ σχεδόν καλή κατάσταση, ὅλα τά ἄλλα κτίσματα ἔχουν σωριαστεῖ. Ἡ κυρία εἴσοδος τοῦ μοναστηριοῦ εἶναι θολωτή καί ἀντέχει ἀκόμη στά χτυπήματα τοῦ χρόνου. Στά ΝΑ στέκεται ὄρθιο ἓνα μέρος τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου σέ ἐτοιμόρροπη κατάσταση.

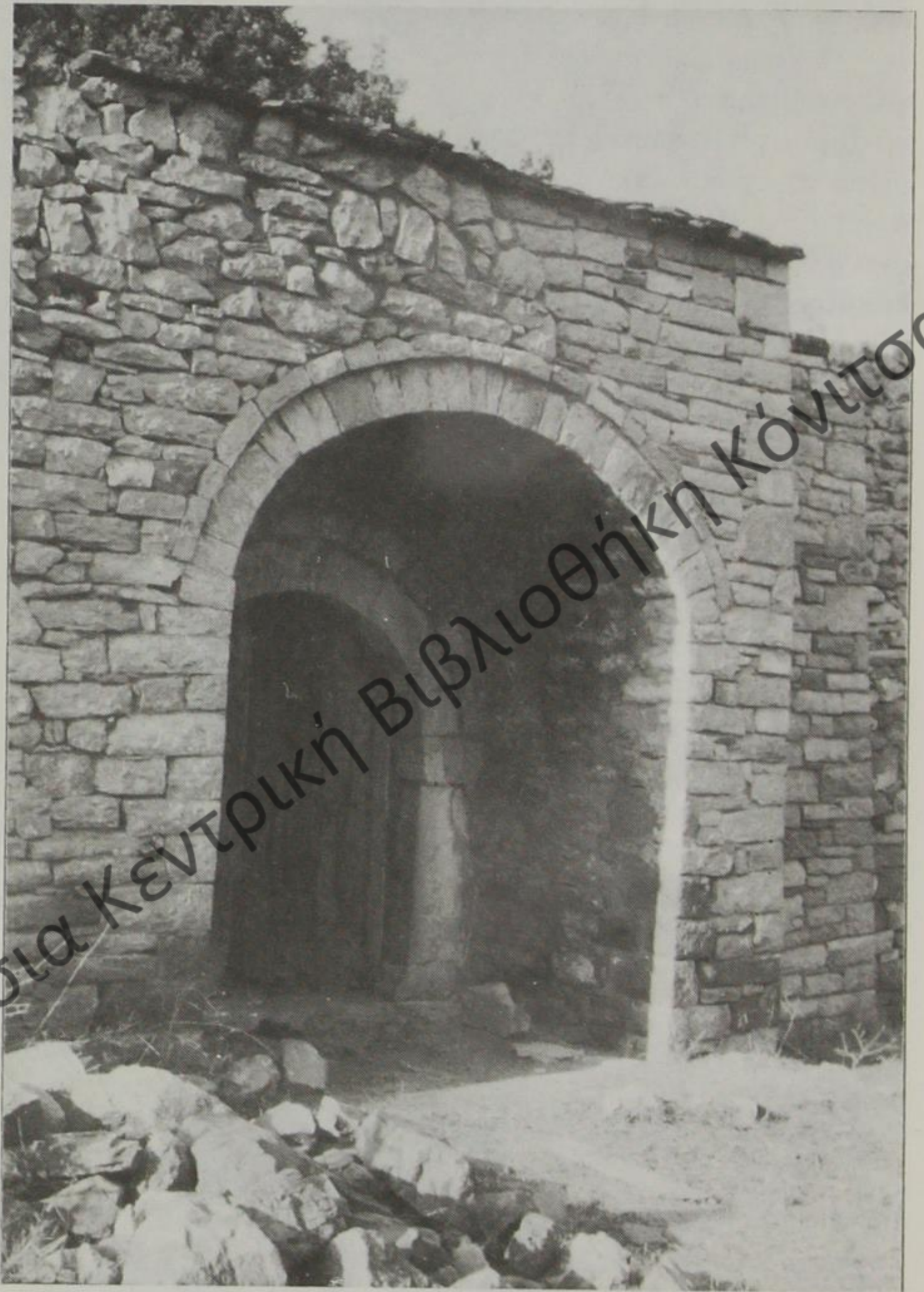
Μέ πολύτιμο ὁδηγό τήν περιγραφή τοῦ ἀείμνηστου Ρεμπέλη³ «ἀναπαριστῶ» τά γύρω ἀπό τό ναό τῆς Παναγίας κτίρια. Ὁ περίβολος τοῦ μοναστηριοῦ εἶχε σχῆμα παραλληλόγραμμου μέ πλάτος 30 βήματα καί μήκος 50 βήματα». Ἀπό τόν εὐμεγέθη ναό ἀπεῖχαν τά κελιά μικρή ἀπόσταση. Ὁ ἀκάλυπτος γῶρος πού ἀποτελοῦσε τήν ἐσωτερική αὐλή τοῦ μοναστηριοῦ, ἦταν ἓνας «λιθόστρωτος διάδρομος πλάτους 4 βημάτων». Τό 1930 τό μοναστήρι εἶχε 25 ἀνώγεια κελιά στά ὁποῖα ἀνέβαιναν ἀπό πέτρινη σκάλα καί εἶχαν ὑπόστεγα «ἐν εἶδει στοῶν». Ἐκεῖ ἔμεναν οἱ μοναχοί, οἱ προσκυνητές καί τό ὑπηρετικό προσωπικό τοῦ μοναστηριοῦ. Κάτω ἀπό τά κελιά ὑπῆρχαν ἰσόριθμα ὑπόγεια «βαθέα καί σκοτεινά», ὅπου ἦταν οἱ ἀποθήκες καί οἱ σταῦλοι.

Ἡ πύλη τοῦ μοναστηριοῦ βρίσκεται στή νότια πλευρά καί στό τοξωτό ὑπερθυρο εἶναι λαξευμένος σταυρός μέ ἀγγέλους καί δικέφαλους ἀετούς καί τή χρονολογία 1804. Γενικά ἡ κυρία εἴσοδος τοῦ μοναστηριοῦ, ὅπως κι ἐκείνη τοῦ ναοῦ, εἶναι περίτεχνη «μέ ποικίλα λαϊκότερα ἀνάγλυφα (πουλιά, δικέφαλο, ρόδακες, ἀγγέλους κλπ.)⁴». Στή ΝΑ γωνία τοῦ περιβόλου σέ ἀκρογωνιαῖο λίθο ὑπάρχει καί ἡ χρονολογία 1819 πού προφανῶς φανερώνει τό χρόνο ἀποπεράτωσης τῶν κελιῶν.

Ὁ ναός εἶναι ὀρθογώνιος μέ πρόσθετα στηρικτικά τοιχώματα καί ἔχει τρεῖς τρούλλους, ὁ ἓνας στόν κυρίως ναό καί οἱ δύο ἄλλοι στό νάρθηκα. «Ἐσωτερικά διαμορφώνεται ὡς δικιόνιος σταυροειδῆς ἐγγεγραμμένος, μέ νάρθηκα πού ἐπικοινωνεῖ μέ τόν κυρίως

3. Χαράλαμπος Ν. Ρεμπέλη, Ἡ ἱερά Μονή Ζέρμας, Ἡπειρωτικά Χρονικά 1930, σελ. 19-29.

4. Δημήτρη Τριανταφυλλόπουλου, Χρονικά, Ἀρχαιολογικό Δελτίο 1973-74, σελ. 621.

Μοναστήρι Πλαγιᾶς: Ἡ κυρία εἴσοδος.

ναό διαμέσου τριβήλου και στεγάζεται στα δύο άκρα του με εὐμεγέθεις τρούλλους»⁵. Ἔχει στενόμακρα παράθυρα και μία μικρή εἴσοδο (1,45×0,60) πού εἶναι ἀληθινό κομποτέχνημα, γιατί εἶναι διακοσμημένη μέ ἀνάγλυφες παραστάσεις και ἔχει ἐπίσης ἀνάγλυφη τή σπουδαία κτιτορική ἐπιγραφή για τήν ὁποία θά κάνω λόγο πιά κάτω. Ὁ ναός παρουσιάζει ἐξαιρετικό ἐνδιαφέρον παρόλο πού ἡ ἐγκατάλειψη ἔχει προκαλέσει ἀνεπανόρθωτες καταστροφές. Τά περισσότερα σοβατίσματα ἔχουν χαλάσει. Ἡ ὑγρασία τά ἔχει ἀποκολλήσει και χάθηκαν οἱ τοιχογραφίες πού ὑπῆρχαν. Σώζονται ὁμως μέχρι σήμερα σέ ἀρκετά σημεῖα δείγματά τους, πού εἶχαν γίνει «διά χειρός» τῶν ταπεινῶν ἀγιογράφων Νικολάου και Γεωργίου, ἀδελφῶν τοῦ κτίτορος τοῦ μοναστηριοῦ, ὅπως θά δοῦμε στή σχετική ἐπιγραφή. Ὁ ἀείμνηστος δάσκαλος Χαράλαμπος Ρεμπέλης, πού πρό 56 ἐτῶν περιέγραψε στό σχετικό ἄρθρό του⁶ τό ἐσωτερικό τοῦ ναοῦ, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὑπῆρχαν σέ ὅλες τίς ἐπιφάνειες τῶν τοίχων τοιχογραφίες μέ θέματα ἀπό τήν Καινή και Παλαιά Διαθήκη. Ἀπ' αὐτές διατηροῦνται σήμερα μερικές, ἰδίως στό νάρθηκα. Στόν κεντρικό τρούλλο ὁ Παντοκράτορας ἔχει καταστραφεῖ, ἐνῶ στούς ἄλλους δύο τρούλλους τοῦ νάρθηκα διατηροῦνται οἱ μορφές τοῦ Χριστοῦ ὡς Ἐμμανουήλ και τῆς Παναγίας. Τό τέμπλο δέν ὑπάρχει. Κάηκε κατά τήν περίοδο τοῦ 1940-45. Ἦταν «ξύλινον, γλυπτόν και κέχρυσμένον» μέ τέσσερις παλιές εἰκόνες.

2. Ἱστορικά στοιχεῖα.

Ὁ Ρεμπέλης ἀναφέρει τίς ἐπιγραφές και τίς χρονολογίες πού ὑπῆρχαν στούς τοίχους τοῦ ναοῦ και τῶν κτισμάτων τοῦ μοναστηριοῦ, καθώς και σέ διάφορα σκεῦη. Τίς μεταφέρω ἐδῶ για νά διευκρινίσω μερικές ἀπορίες και φυσικά νά σχολιάσω κατά δύναμη τίς ἱστορικές μαρτυρίες πού μᾶς παρέχουν. Τήν πρώτη ἐπιγραφή προσπάθησα νά τήν ἀποκαταστήσω, γιατί ὁ Ρεμπέλης ἔχει διαβάσει τίς χρονολογίες ἐσφαλμένα, δηλ. τοῦ διέφυγε ὅτι εἶναι ἀπό κτίσεως κόσμου, και τό ψηφίο τῶν χιλιάδων πού εἶναι τό 7 τό διάβασε 1. Τίς ἄλλες ὁμως δέν μπόρεσα νά τίς ἐρευνήσω γιατί ἔχουν χαθεῖ.

5. Δημήτρη Τριανταφυλλόπουλου, ὅπ. π.

6. Ἡ ἱερά Μονή Ζέρμας, ὅπ. π.

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Τό μοναστήρι τῆς Παναγίας στήν Πλαγιά.

Επιθεώρηση Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Μοναστήρι Πλαγιᾶς: Οἱ τρεῖς τρούλοι τοῦ ναοῦ

Οί ἐπιγραφές εἶναι:

α. Ἐναμφίβολα ἡ πῖο σημαντική ἐπιγραφή εἶναι ἐκείνη πού βρίσκεται στήν εἴσοδο τοῦ ναοῦ, «ἐπί τοξοειδοῦς ὑπερθύρου», παρουσιάζει δέ καί ἀπό καλλιτεχνικῆς πλευρᾶς ἐνδιαφέρον, γιατί εἶναι ἀνάγλυφη μέ κεφαλαῖα βυζαντινά γράμματα. Στίς παραστάδες ὑπάρχουν ἐπίσης ἀνάγλυφα λουλούδια καί δικέφαλοι ἀετοί. Ἡ ἐπιγραφή κοσμεῖται στή μέση μέ ἕνα σταυρό πού φέρει τά γράμματα: ΙΣ ΧΣ Ν Κ. Τό περιεχόμενό της ἔχει ὡς ἑξῆς:

«+ ΑΝΑΚ (Ε) ΝΙΣΘΙ/Ο(Υ)ΤΟΣ Ο ΘΙΟΣ //Κ(ΑΙ)
ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ / ΝΑΟΣ ΤΙΣ ΙΠΕΡΑ//ΓΙΑ(Σ)
Θ(ΕΟΤΟΚ)ΟΥ ΕΝ ΕΤΙ 7164 / Κ(ΑΙ)
ΑΝΑΚΕΝΙΣΤΙ ΕΚ ΔΕΥ//ΤΕΡΟΥ ΕΝ
ΕΤΙ 7310 Η/ΓΟΥΜΕ(ΝΕ)ΒΟΝΤΟΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΟ//ΣΙΟΤΑΤΟΥ ΕΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΙΣ
ΚΙΡΙΟΥ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΕΚ ΚΟΜ(Η)Σ//
ΠΡΙΣΟΓΙΑΝ(Η)Σ ΚΕ ΙΝΕ Ι / ΚΤΙΤΟΡΕΣ
ΕΚ ΚΟΜ(Η)Σ ΒΟΥΡ//(Μ)Π (Ι)ΑΝ (Η)Σ ΚΕ
ΠΡΙΣΟΓΙ / ΑΝ(Η)Σ ΡΙΖΟ(Υ) ΙΕΡΕΟΣ//
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΙΟ/ΑΝΟΥ ΚΕ ΚΟΣΤΑ
ΣΟΥΡ//ΛΑ ΚΙ Ι ΠΡΟΤΟΜΑ/ΙΣΤΟ (ΡΟΙ)
ΕΚ ΚΟΜ(Η)Σ ΒΟΥΡ(Μ)Π(Ι)ΑΝ(Η)Σ ΚΟΣΤΑ(Σ)
ΔΙΜΟ(Σ)ΚΙ ΣΙΜΟ(Σ)//ΚΕ ΤΟΝ ΛΙΠΟΝ / ΕΝ ΕΤ(Ε;)Ι
1800/ ΚΟΠΟΥ... (δυσανάγνωστη λέξη)».

Τά γράμματα πού βάζω σέ παρένθεση εἶναι ἐκεῖνα πού ὁ χαρακτήρας παρέλειψε ἀπό παραδρομή ἢ ἀγραμματοσύνη ἢ εἶναι κάποιο σύμπτωμα γραμμάτων οἰκεῖο στόν ἴδιο, ὅπως π.χ. στή λέξη «ΚΟΜΗΣ» τό Η δέν σημειώνεται χωριστά ἀλλά μέ μιά ὀριζόντια γραμμή στό προηγούμενο γράμμα Μ. Στίς δύο χρονολογίες τό ψηφίο 7 τῶν χιλιάδων διακρίνεται καθαρά ἀπό τόν ἀριθμό 1 γιατί ἔχει τήν ἐπάνω ὀριζόντια γραμμή, ἐνῶ τό 1 σημειώνεται σάν γιῶτα κεφαλαῖο. Ἡ διαφορά αὐτή στή γραφή τῶν δύο ἀριθμῶν εἶναι σημαντική, γιατί μιά ἐπιπόλαιη ἀνάγνωση μπορεῖ νό ὀδηγήσει ἀπό τό ἔτος 7164 ἀπό κτίσεως κόσμου, πού ἀντιστοιχεῖ μέ τό 1656 μ.Χ., στό 1164 δηλ. σέ μιά πολύ μακρινή ἐποχή.

β. Ἡ δεύτερη ἐπιγραφή βρίσκεται «ἐπί τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ κυρίως ναοῦ ἄνωθι τῆς πρὸς τόν νάρθηκα μεσαίας εἰσόδου» καί εἶναι γραμμένη «διά χρωστήρος καί λευκῶν στοιχείων, συμμε-

Μοναστήρι Πλαγιαῶς: Ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ μέ τήν περισσὴ διακόσμηση καί τήν ὑπέρθυρη ἐπιγραφή.

τρικῶν καὶ ὠραίων τῆς μεγαλογραμμάτου λεγομένης βυζαντινῆς γραφῆς»⁷. Δυστυχῶς δὲν μπόρεσα νὰ ἐπαληθεύσω τὸ περιεχόμενό της, γιατί οἱ ἀρχαιολόγοι πρόσφατα ἔχουν κολλήσει προστατευτική γάζα σέ ὅλο τὸ χῶρο τῆς ἐπιγραφῆς. Προτοῦ νὰ παραθέσω τὴν ἐπιγραφή ὅπως τὴν ἔχει διαβάσει καὶ δημοσιεύσει ὁ Ρεμπέλης, θεωρῶ χρήσιμο νὰ ἀναφέρω τὴ γνώμη τοῦ ἀρχαιολόγου Τριανταφυλλόπουλου ὅσον ἀφορᾷ τὴ χρονολόγησι τῆς ἐπιγραφῆς: «Γιὰ τίς τοιχογραφίες τοῦ κυρίως ναοῦ ἢ μισοκαταστραμμένη ἐπιγραφή στό δυτικό τοῖχο μνημονεύει ὅτι ἐκτελέστηκαν ἀπό τοὺς ἀδελφούς Νικόλαο καὶ Γεώργιο ἀπό τό Λινοτόπι... ἐν ἔτει ΖΡΞΑ ἰνδικτιῶνος Θ', δηλαδή στή δεκαετία τοῦ 1650»⁸. Βέβαια καὶ στήν ἐπιγραφή πού ἀκολουθεῖ, ὁ Ρεμπέλης ἔχει διαβάσει λάθος τὴ χρονολογία ὅπως ἐπεσήμανε ὁ Τριανταφυλλόπουλος καὶ μπροστά ἀπ' αὐτόν ὁ Εὐαγγελίδης⁹. Ἐπειδή ὁ Ρεμπέλης γράφει ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶναι μέ κεφαλαῖα γράμματα, τὴ μεταφέρω ἐδῶ ὄχι ὅπως τὴ δημοσίευσε ὁ ἴδιος μέ μικρά, ἀλλά ὅπως εἶναι μέ κεφαλαῖα. Ἀντιγράφω λοιπόν τόν Ρεμπέλη:

«ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΚΑΙ ΕΘΕΜΕΛΙΩΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ
ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΗΘΗ ΟΥΤΟΣ Θ ΘΕΙΟΣ ΚΑΙ ΠΑΝ-
ΣΕΙΠΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ
ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΠΑΡΘΕ-
ΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΕΞΟ-
ΔΩΝ ΔΙΑ ΔΑΪΑΝΗΣ ΤΟΥ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΥΓΕ-
ΝΕΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΥ ΚΥΡ ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΕΚ ΚΩΜΗΣ ΛΙΝΟΤΟΠΗ ΗΓΟΥΜΕΝΕΥΟΝΤΟΣ ΤΟΥ
ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡ ΜΑΝΑΣΣΗ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΟΝΤΟΣ
ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΧΩΜΙΟΥ
ΕΝ ΕΤΕΙ ΖΡΞΑ¹⁰ Ἰνδικτιῶνος Θ'. ΙΣΤΟΡΗΘΗ
ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΔΕΛΦΩΝ ΤΟΥ ΚΤΙΤΟΡΟΣ ΚΑΙ

7. Χαραλάμπους Ρεμπέλη, ὄπ. π., σελ. 26

8. Ὁπ. π., σελ. 622.

9. Βλέπε 3^η σημ. Ἐκεῖ δημοσιεύονται οἱ παρατηρήσεις τοῦ Εὐαγγελίδη.

10. Διόρθωσα τὴ χρονολογία σύμφωνα μέ τὴν δημοσίευσι τοῦ Τριανταφυλλόπουλου.

ΕΤΕΛΕΙΩΘΗ ΕΝ ΜΗΝΙ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΩ Ε».

γ. Ἐπάνω ἀπό τό ὑπέρθυρο τῆς μοναδικῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ ὑπάρχει τοξωτή κόγχη στήν ὁποία ὑπῆρχε τοιχογραφία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου μέ τήν ἀκόλουθη ἐπιγραφή:

«Ἱστορήθη ἡ Κοίμησις τῆς Θεοῦ Δαπάνη τοῦ Αἰδεσιμωτάτου Παπαβασιλείου Ἡγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ χωρίου Ζέρμας καί διά χειρός Κυργιάκου καί Γεωργίου Σαμαριναίου εἰς Μνημόσυνον αὐτῶν. 1888 Σεπτεμβρίου 17».

Ὁ Ρεμπέλης σημειώνει καί τίς ἀκόλουθες τρεῖς χρονολογίες: Σέ θυμιατήρι 1665, σέ λειψανοθήκη 1140 (ἐσφ. ἀνάγνωση) καί σέ εἰκόνα τῆς Παναγίας πού ἦταν στό τέμπλο 1662¹¹. Αὐτές οἱ χρονολογίες σήμερα δέν μποροῦν νά ἐπαληθευθοῦν, γιατί ἔχουν χαθεῖ τά σκεύη καί ἡ εἰκόνα.

3. Συμπέρασμα.

Ἀπό τά παραπάνω ἱστορικά στοιχεῖα συμπεραίνουμε ὅτι τό μοναστήρι τῆς Ζέρμας χρονολογεῖται ἀπό τά μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος. Μετά παρέλευση ἑκατὸν πέννηντα ἐτῶν περίπου, γύρω στά 1800, ἔγιναν ἀνακαινιστικά ἔργα ὅπως μαρτυρεῖται ἀπό διάφορες χρονολογίες καί κυρίως ἀπό τήν ἀνάγλυφη ἐπιγραφή στήν εἰσοδο τοῦ ναοῦ. Δυστυχῶς δέν ἔχω στή διάθεσή μου ἄλλα στοιχεῖα γιά νά ὀλοκληρώσω τοῦτο τό κεφάλαιο, πού ἀναφέρεται στό μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Ζερματινῆς.

11. Ὅπ. π., σελ. 26-28.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

Τό Μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Κλαδόρμης στή Φούρκα

1. Ἡ διαδρομή.

Στό ὄρεινό χωριό Φούρκα τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης ὑπάρχει τό μοναστήρι τῆς Παναγίας τό ἐπονομαζόμενο τῆς Κλαδόρμης. Ἐκεῖ ἀνεβαίνει κανεῖς μέ πολλή δυσκολία. Ὁ χωματόδρομος ἀπό τήν Ἁγία Παρασκευή μέχρι τή Φούρκα εἶναι σέ ἄσχημη κατάσταση καί χειροτερεύει τό Φθινόπωρο καί τό χειμώνα γιατί πέφτουν πολλά χιόνια. Γιά τρεῖς τέσσερις μῆνες κόβεται ἡ συγκοινωνία καί οἱ 50 περίπου μόνιμοι κάτοικοι ἀποκλείονται. Ἡ ἀπόσταση τοῦ μοναστηριοῦ ἀπό τό χωριό εἶναι σχεδόν μιάμιση ὥρα πεζοπορία. Τό αὐτοκίνητο ἀπό τήν Κόνιτσα μέχρι τή Φούρκα κάνει ἐπίσης μιάμιση ὥρα.

Τό Καλοκαίρι εἶναι ἡ ἰδανικότερη ἐποχή γιά ἓνα προσκύνημα στήν Παναγία. Στό σημεῖο τοῦτο θεωρῶ χρήσιμο ν' ἀνοιξω μιά ὀδοιπορική παρένθεση, πού θά ἐνημερώσει καλύτερα γιά τό πῶς μπορεῖ νά φτάσει ὁ προσκυνητής στό μοναστήρι.

2. Αὐγούστου 1985. Πρωί πρωί φτάσαμε¹ στήν περιποιημένη πλατεία τῆς Φούρκας. Κεντρική ἐκκλησία καί δημοτικό σχολεῖο

1. Τό προσκύνημα πραγματοποιήθηκε μέ συνοδοιπόρους τόν ἐφημέριο τοῦ χωριοῦ π. Φωτίου Τσάμη καί τόν συμβολαιογράφο Κονίτσης Ἰωάννη Γ. Παπαϊωάννου.

Μοναστήρι Πλαγιάς: Ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ μέ τήν περισσὴ διακόσμηση καί τήν ὑπέρθυρη ἐπιγραφή.

Μοναστήρι Κλαδόρμης: Ἡ εἴσοδος.

ἀντικρυστά. Οἱ ταξιδεμένοι Φουρκιῶτες δείχνουν ἔμπρακτα τήν ἀγάπη τους μέ τό νά στέλνουν σημαντικά ποσά γιά τόν ἐξωραϊσμό τοῦ χωριοῦ τους. Τό μεσοχώρι εἶναι ἐντυπωσιακά νοικοκυρεμένο.

Αὐγουστιάτικο πρωινό στή Φούρκα σημαίνει πολλά: Καθαρό ἀεράκι σέ ὑψόμετρο 1450 μ., τρυφερή πρασινάδα, ὄξιές, κοπάδια πρόβατα στίς γυμνές πλαγιές καί... προσιτότερος οὐρανός. Ἐπίσης σμήνη χελιδονιῶν καθισμένα στά σύρματα τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἀσυνήθιστο θέαμα, πού δίνει ἕνα πρόσχαρο τόνο. Τά ἑκατοντάδες χελιδόνια παίζουν μέ τίς πρῶτες ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, ἀναμαλλιάζονται μόνα τους, χτενίζονται στή στιγμή καί μ' ἕνα μυστικό σύνθημα ξεσηκώνονται, γίνεται χαλασμός στόν αἶθριο οὐρανό καί πάλι σέ λίγα δευτερόλεπτα κουρνιάζουν στά σύρματα.

Ἄπ' τό χωριό φεύγουμε γρήγορα. Δέ στεκόμαστε πολύ καί φυσικά δέ μᾶς συγκινεῖ κάποιο ἀρνί πού ψήνουν ἐκεῖ κάτω ἀπ' τήν πλατεία. Ἄπλως μᾶς σκανδαλίζει, γιατί εἶναι ὀρχές τῆς νηστείας τοῦ Δεκαπενταυγούστου. Μέ πικρία διαπιστώνω ὅτι οἱ χριστιανοί μας ἔχουν κόψει τούς δεσμούς τους μέ τήν παράδοση καί τήν ἐκκλησία. Τά ἦθη χαλάρωσαν τόσο πολύ, πού χάσανε καί οἱ σῶφρονες τόν πνευματικό δρόμο. Ἔτσι δε φαίνεται καί πολύ παράξενο βοσκοπούλα τῆς Πίνδου νά κρατάει ποιμενικό ραβδί, τσιγαράκι καί νά φοράει ξεθωριασμένο παντελόνι...

Κατηφορίσαμε περί τά 20'. Βλέπουμε τή Φούρκα ψηλά, λίγο πιο κάτω ἀπ' τήν κορυφογραμμή, ἀπλωμένη σέ μιά πλαγιά. Στό δρόμο εὐκόλα διακρίνουμε ἀπομεινάρια παλιοῦ καλντεριμιοῦ. Βαδίζουμε σέ πευκοδάσος σιωπηλοί. Τηροῦμε τήν ἀφωνία, ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά ν' ἀποταμιεύει ὁ νοῦς καί ἡ ψυχή. Οἱ αἰσθήσεις μας δέχονται ἐρεθίσματα. Τά κλωνάρια τῶν πεύκων κάνουν ἠχηρή τήν πνοή τοῦ πρωينوῦ ἀέρα καί ἡ μυρουδιά τῆς ρετσίνης μᾶς μεθάει.

Πιο πέρα συναντοῦμε ἀδειανές στάνες μέ τίς καρδάρες κρεμασμένες ἀνάποδα καί τά ροῦχα ἀπλωμένα στά κλαδιά. Σέ κάποιο σημεῖο μιά μεγάλη πέτρα μέ ἕνα βαθούλωμα στή ρίζα της. Ἐντυπωσιακή ἀπάνεμη γωνιά. Ἐδῶ, σύμφωνα μέ τίς διηγήσεις τῶν ντόπιων, ξεχείμασε μιά γίδα ξεχασμένη ἀπ' τούς βλάχους, πού τήν ξαναβρῆκαν τήν ἀνοιξη μαζί μέ τό κατσίκι της!

Περνοῦμε ἀπό ξέφωτα ὅπου τά στολίζουν ἀγριολούλουδα μέ ἀπαλά χρώματα. Τό ὑψόμετρο τώρα ἔχει μειωθεῖ. Οἱ ὄξιές τῆς

Φούρκας είναι μακριά μας. Τά πεύκα ἀραιώνουν και χάνονται. Μπαίνουμε σ' ένα δάσος από δρυς. Τό μονοπάτι δέν είναι πάντα εὐδιάκριτο. Τό χάνουμε συχνά, ἀλλά και τό βρίσκουμε εὐκολα. Τά δένδρα είναι πυκνά και ἀπείραχτα από βάρβαρους ξυλοκόπους. Μᾶς θέλγουν ἡ γαλήνη, ἡ ἡσυχία, οἱ σκιές και οἱ ποικίλες ὁμορφιές τῆς φύσης. Τό τοπίο τελικά δέν μᾶς νικάει. Προχωροῦμε ἀδημονώντας πότε θά φτάσουμε στήν Παναγία, νά τήν προσκυνήσουμε, νά διαβάσουμε Παράκληση. Δέν εἴμαστε ὀρειβάτες οὔτε και λατρεύουμε τήν κτίση περισσότερο από τόν Κτίσαντα. Τό δημιούργημα μᾶς τέρπει, ἐνῶ ὁ Χριστός και ἡ Παναγία μᾶς συγκινοῦν ἱερῶς, μᾶς κατανύσσουν, μᾶς ἀλλοιώνουν. Αὐτόν τόν θεῖο ἔρωτα τόν αἰσθανόμαστε καλύτερα στά ἐρημικά και ξεχασιμένα μοναστήρια μας. Αὐτό τό βίωμα δέν είναι κοινό σ' ὅλους τούς ἐπισκέπτες. Πολλοί φτάνουν ἐκεῖ από μιά κούφια περιέργεια. "Αχ, σήμερα δέν ὑπάρχουν ἱεροί πόθοι! Τά ἀγιάσιμα μοναστήρια μας κατάντησαν καταφύγια φυσιολατρῶν και κονηγῶν. Οἱ περισσότεροι ζητοῦν ἀπ' τά μοναστήρια ἀνάπαυση, νερό και γάστρα. Τό ἐνδιαφέρον τους στρέφεται στήν κουζίνα και ὄχι στό ναό, μέ τόν ὁποῖο ἐξοφλοῦν κάνοντας ἀπ' ἔξω ἕναν πολύ βιαστικό σταυρό. Κι ὅμως ἐκεῖ μόνο τό κομποσχοῖνι πρέπει νά δουλεύει. Τίποτε ἄλλο. Τολμῶ νά πῶ ὅτι και τά ελαφρά χριστιανικά τραγούδια και οἱ ἠθικές λογοκοπίες περιτεύουν. Πρέπει ν' ἀφήνουμε νά μᾶς μιλήσει τό μοναστήρι μέ τό δικό του τρόπο· μυστικά, χωρίς λόγια.

Ἐνῶ ἔχουμε προχωρήσει κοντά μιάμιση ὥρα, δέν βλέπουμε πουθενά τό μοναστήρι. Μπροστά μας, στό βάθος και βορειοανατολικά τῆς Φούρκας, βλέπουμε τίς περιοχές τῆς Ζούζουλης και τοῦ Ἐπταχωρίου. Συνεχίζουμε τή διαδρομή χωρίς δυσκολίες. Ἀπροεξοικησία κάτι λάμπει μέσα στά δέντρα. Είναι ἡ τσίγκινη στέγη μερικῶν ἐπισκευασμένων κελιῶν. Φτάσαμε στήν ἄλλοτε γνωστή και σήμερα σχεδόν ἀγνωστή Παναγία τήν Κλαδόρμη! Ζοῦμε ἀνάμικτα συναισθήματα. Διαπιστώνουμε μέ πικρία, ἀλλά και ἀγανάκτηση: "Ἐνα ἀκόμη μοναστήρι στόν ὀρθόδοξο ἐλληνικό χῶρο καταρρέει. Ἐνα μνημεῖο τερματίζει τήν πορεία του. Μιά ὄαση τῆς Ὁρθοδοξίας χάνεται και ἡ πατρίδα μας γίνεται φτωχότερη, ὅσο κι ἂν φαίνεται τοῦτο παραδοξολογία².

2. Σύγχρονος ἀγιορείτης ἀσκητής λέγει ὅτι στόν κόσμο σιγά σιγά

Μετά τήν ὁδοιπορική παρένθεση ἔρχομαι στήν περιγραφή τοῦ μοναστηριοῦ καί τήν παρουσίαση ὄσων ἱστορικῶν στοιχείων συγκέντρωσα εἴτε ἐπιτοπίως εἴτε ἀπό τά ἐλάχιστα δημοσιεύματα πού ἔχω ὑπόψη μου.

2. Περιγραφή τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἡ πρώτη ἐντύπωση πού μοῦ δημιουργήθηκε ἀπό τό μοναστήρι εἶναι ἀποκαρδιωτική. Ὅλα τά κτίσματα, ἐκτός ἀπό τό ναό, βρίσκονται σέ ἐρειπιώδη κατάσταση. Χορταριασμένη εἴσοδος, ξεραμένα χορτάρια στόν ἐσωτερικό χῶρο, τσουκνίδες ἕνα μπόι, βατσουνιές, ξύλα ἐδῶ καί ἐκεῖ καί ὑπολείμματα διαφόρων οἰκοδομικῶν ὑλικῶν. Τά κτίρια πού ἀκόμη ὑψώνονται ἔχουν μεγάλες ρωγμές. Ἄν δέν ὑπῆρχαν οἱ ἐνδιάμεσες ξυλοδεσιές στούς τοίχους, θά εἶχαν γκρεμιστεῖ πρό πολλῶν ἐτῶν. Καθώς ἐρευνῶ τόν χῶρο, ἔχω τή φοβερή αἴσθηση ὅτι βρίσκομαι σέ σεισμόπληκτη περιοχή. Τέτοια εἰκόνα παρουσιάζει τό μοναστήρι.

Μεταγενέστερες προσπάθειες Φουρκιωτῶν διατηροῦν ὄρθια τρία τέσσερα κελιά. Στή νότια πλευρά, δίπλα στήν τοξωτή κεντρική εἴσοδο, ὑπάρχει ἡ χρονολογία 1860. Προφανῶς τότε ἐπιδιορθώθηκαν ἢ ξαναχτίστηκαν τά σωζόμενα μέχρι σήμερα κελιά. Στή δυτική πλευρά βούλιαξαν τά πάντα. Τά δίπατα κτίρια ἔπεσαν καί καταπλακώθηκαν γρεντές, παράθυρα, πόρτες, βαρέλια. Καί ἡ «συμμετρική πέτρινη κιονοστοιχία, ὅπου στηρίζονται οἱ βάσεις τῶν ἐπίσης λίθινων τοξωτῶν ἀνοιγμάτων, πού ὑποβαστάζουν τό βῆρος δύο ὑπερκειμένων ὀρόφων»³ ὅπου ἦταν οἱ ἀποθήκες καί τά κελιά τῶν μοναχῶν, σήμερα ἔχει καταρρεύσει.

Στή βορειοανατολική πλευρά εἶναι τό ἐτοιμόρροπο ἡγουμενεῖο. Τό ψηλότερο κτίσμα τοῦ μοναστηριοῦ πού μοιάζει σάν πύργος. Ἡ εἴσοδος του εἶναι στενή καί χαμηλή. Πατώντας σέ σάπια ξύλα βλέπω τό τζάκι, δωμάτια, σκάλες καί σκοτεινά ὑπόγεια μέ νυχτερίδες. Πρός τά ἔξω εἶναι ἕνα ξύλινο, μπαλκόνι σωστή βίγλα γιά τήν ὅλη περιοχή τοῦ μοναστηριοῦ. Περασμένα μεγαλεῖα... Τώρα

μπαίνει ἡ καλή ἀνησυχία καί θ' ἀρχίσουν οἱ ἄνθρωποι νά καταφεύγουν στά μοναστήρια, γιατί μόνο ἐκεῖ βρίσκουν τήν ὀρθόδοξη πνευματικότητα.

3. Δημητρίου Γ. Μακρῆ, Τό μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Κλαδόρμης, ἄρθρο στό περιοδικό Μακεδονική Ζωή, Μάιος 1977, τεῦχος 132, σελ. 38.

ἀκούγεται τό τρίξιμο τῶν λίθων καί τῶν ξύλων καί ὀλοκληρώνεται ἡ καταστροφή. Οἱ ἐσωτερικές ἐπιφάνειες τῶν τοίχων εἶναι κατά-γραφες ἀπό ἐνθυμήσεις, ὀνόματα, χρονολογίες, ἀλλά καί βωμολο-χίες. Οἱ κατά καιρούς ἐπισκέπτες τοῦ μοναστηριοῦ (στρατιῶτες, κυνηγοί καί ἀλῆτες) ἄφησαν τά ἀποτυπώματά τους γιά νά περά-σουν στήν...ἀθανασία. Τό πιό πρόσφορο μέσο γιά τά γραψίματά τους ἦταν τό κάρβουνο.

Στή δυτική πλευρά τοῦ μοναστηριοῦ εἶναι τό χαμηλό κωδωνο-στάσι. Ἡ καμπάνα χρονολογεῖται ἀπό τό 1863 καί ἔχει μεταφερθεῖ ἀπό τήν κεντρική ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ. Ἡ ἀφιερωμένη στό μονα-στήρι σήμερα βρίσκεται στό χωριό καί φέρει τήν ἐνδειξη:

«1870 N 344

ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΤΣΑΡΑΠΛΑΝΙΤΩΝ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ. ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΙΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΚΛΑΔΟΡΑΣ ΦΟΥΡΚΑΣ».

Γύρω ἀπ' τό μοναστήρι καί κυρίως στη βόρεια πλευρά ὑπάρ-χουν τά χωράφια γεμάτα «ἀπό ὀπωροφόρα δέντρα πού τά κατά-φορτα κλωνάρια τους, γερμένα ἀπό τό βάρος τῶν καρπῶν πρὸς τό ἔδαφος, παραδίδονται στό ἔλεος τῶν ἀγριμιῶν τοῦ δάσους»⁴. Σέ ἀ-πόσταση λίγων μέτρων εἶναι ἡ βρύση πού ἔγινε μέ «ΔΑΠΑΝΗ Γ. ΚΑΡΑΝΙΚ. ΦΡΟΝΤΙΔΙ Κ. ΤΟΝΑΣ». Παλιά τό μοναστήρι ἔφερνε νερό ἀπό ἄλλη πηγή.

3. Ἱστορικά στοιχεῖα.

Ο ναός τῆς Παναγίας διατηρεῖται σέ ἄριστη κατάσταση. Εἶ-ναι χτισμένος μέ καλοπελεκημένες πέτρες καί σέ στέρεο ἔδαφος. Ἡ στέγη εἶναι μέ πλάκες ἐνῶ οἱ τοῖχοι εἶναι ἀσβεστωμένοι.

Στό ναό ὑπάρχουν τρεῖς ἐπιγραφές πού μᾶς δίνουν χρήσιμες πληροφορίες γιά τό πότε χτίστηκε τό σημερινό μοναστήρι. Εἶναι ὅμως σχεδόν βέβαιο ὅτι προϋπήρχε καί πῶς ἀπό κάποια αἰτία κα-ταστράφηκε. Γιά τό παλιό μοναστήρι δέν ὑπάρχουν στοιχεῖα ἐ-κτός ἀπ' τίς ἐνδείξεις τῶν ἱερῶν εἰκόνων, ὅπως θά δοῦμε πιό κάτω,

4. Δημητρίου Γ. Μακρῆ, Φούρκα, τό μαγευτικό χωριό τῆς Πίνδου, ἔκδοση Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος «Η ΦΟΥΡΚΑ» τῶν ἐν Η.Π.Α. Φουρκιωτῶν, Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 82.

Τό μοναστήρι της Παναγίας της Κλαδόρμης.

Μοναστήρι της Παναγίας της Κλαδόρμης: Τό ήγουμενεϊο.

καί τή μαρτυρία ενός κώδικα τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Ζάμπορδας Γρεβενῶν πού ἀρχίζει ἀπό τό 1534. Ἐκεῖ ἀναφέρεται καί τό μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Κλαδόρμης⁵.

Στή δυτική πλευρά, στό ἐξωτερικό ὑπέρθυρο τοῦ ναοῦ, τοποθετήθηκε τά νεώτερα χρόνια ἡ πλάκα πού ἔχει τήν ἀκόλουθη ἐπιγραφή:

«...ΤΗΣ/ΠΑΝ/ΑΓΙΑ(Σ)... (ΔΕΣ)ΠΗΝΗ(Σ) ΗΜΟΝ
ΘΕ(ΟΤΟΚΟΥ) /ΕΒΡΗΚΟΝΤΑ ΗΓ(ΟΥ)ΜΕΝΟΥ ΜΑ/
ΚΑΡΗΟ(Υ) ΗΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΚΤΗΤΟΡΑ ΕΚ/
ΝΑΟΥΣΤΑΣ ΑΠΟ Δ(Ε) ΧΡ(ΙΣΤΟΥ) ΘΕ(ΟΥ)...
1747 ΗΟΥΝΗΟΥ4»⁶.

Ἡ ἐπιγραφή εἶναι φθαρμένη καί δυσανάγνωστη. Δέν γνωρίζω τήν ἀρχική της θέση. Προφανῶς δέν θά ἦταν ἐντοιχισμένη, ἀλλά κάπου θά τήν εἶχαν τοποθετήσει πρόχειρα καί εὐκόλως μετακινήθηκε στή σημερινή της θέση.

Ἡ δεύτερη ἐπιγραφή εἶναι ἐπίσης ἀδιαφέρουσα καί τή συναντοῦμε στή νότια πλευρά, ἄνω ἀριστερά, πολύ κοντά σ' ἕνα παραθυράκι.

Τό περιεχόμενό της ἔχει ὡς ἑξῆς.

« ΙΟ	ΙΚΗ	ΤΙΣ ΘΕ
ΣΗ	ΜΗΣΙ	ΟΤΟΚΟΥ
ΦΙ	ΔΑΜΑΣΚΙΝΟΥ	ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ
ΜΟ	ΥΓΟΥΜΕΝΟΣ	ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΙΕ
ΡΙΑ	ΡΟΜΟΝΑΧΟΥ	ΤΟΝ ΚΤΙΤΟΡΟΝ
ΧΟΥ	ΙΩΑΝΙ	ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΜΑΚΡΙΔΕΣ ⁷
Ι	ΜΑΣΤΟΡΙ	ΝΙΚΟΛΑ ΛΑΜΠΡΟ ΜΑΡΤΙΟΥ Ι
ΕΤΟΣ	1747	ΤΕΛΟΣ ΙΟΥΝΙΟΥ » ⁸ .

Ἀπό τίς δύο αὐτές κτιτορικές ἐπιγραφές πληροφοροῦμαστε ὅτι τό σημερινό μοναστήρι χρονολογεῖται **ἀπό τό 1747**. Ὁ ἡγού-

5. Δημητρίου Γ. Μακρῆ, Φούρκα..., σελ. 12-13.

6. Δημητρίου Γ. Μακρῆ, Φούρκα..., σελ. 77.

7. Διατηρῶ κάποια ἐπιφύλαξη γιά τή λέξη «ΜΑΚΡΙΔΕΣ», ἀφοῦ στό σημεῖο αὐτό ἡ ἐπιγραφή εἶναι δυσανάγνωστη.

8. Ὁ Δημ. Μακρῆς στό βιβλίο του γιά τή Φούρκα δέν ἀναφέρει τήν ἐπιγραφή παρόλο πού ἡ ἐντοιχισμένη πλάκα εἶναι σέ ἐμφανέστατο σημεῖο καί μάλιστα μέ περισσό μεράκι φιλοτεχνημένη. Ἐχει τό σταυρό μέ τά ἀρχικά γράμματα ΙΣ ΧΡ καί γύρω γύρω σκαλιστό πλαίσιο.

μενος Μακάριος, καταγόμενος από τή Νάουσα, αναφέρεται στήν πρώτη ἐπιγραφή καί σάν κτίτορας τοῦ μοναστηριοῦ, ἐνῶ στή δευτέρη ἀναφέρονται μᾶλλον σάν κτίτορες οἱ Μακρήδες Ἰωάννης καί Ἀναστάσιος.

Ἡ ὑπαρξη δύο κτιτορικῶν ἐπιγραφῶν πού χρονολογοῦνται μάλιστα ἀπό τόν Ἰούνιο τοῦ 1747 δέν εἶναι εὐκολο νά ἐξηγηθεῖ. Τό διαφορετικό ἐπίσης περιεχόμενό τους σέ δύο σημεῖα, μέ κάνει διστακτικό νά δεχτῶ τίς πληροφορίες μέ ἀσφάλεια. Φυσικά γιά τή χρονολογία κτίσεως τοῦ μοναστηριοῦ δέν διατηρῶ κανένα ἐνδοιασμό. Ἀλλά τί πρέπει νά ὑποθέσει κανεῖς ὅταν δέν πληροφοροῦμαστε τό ρόλο τοῦ ἱερομονάχου Δαμασκηνοῦ πού προηγεῖται στή δεύτερη ἐπιγραφή τοῦ ἡγουμένου Μακαρίου, ἀλλά καί γιά τήν εἰδηση πού μᾶς δίνει ἡ ἴδια ἐπιγραφή πώς ὁ ναός τιμᾶται ἐπ' ὄνοματι τῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου, ἐνῶ εἶναι γνωστό ὅτι εἶναι ἀφιερωμένος στή Γέννηση τῆς Θεοτόκου; Ἀλλά καί γιά τόν μοναχό Ἰωσήφ πού τό ὄνομά του σημειώνεται στό ἀριστερό περιθώριο τῆς δευτέρης ἐπιγραφῆς δέν μαθαίνουμε τίποτε. Ἴσως ὁ Ἰωσήφ νά εἶναι ἐκεῖνος πού φιλοτέχνησε τήν ἐπιγραφή καί θεώρησε καλό νά σημειώσει τό ὄνομά του στή γωνία, ἐξω ἀπό τά «μεγάλα» ὄνόματα τῶν ἱερομονάχων, τῶν κτιτόρων, ἀλλά καί τῶν μαστόρων!

Δεξιά τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς ὑπάρχει ἡ τρίτη ἐπιγραφή πού μᾶς πληροφορεῖ τό ποσό πού στοίχισε ἡ ἀνέγερση τοῦ ναοῦ: Γράφει:

« ΚΕ ΕΞΩΔ / ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΔ/ΣΜΑΣ
ΧΙΛΙ/(Α)ΔΕΣ 92 ».

Ποφανῶς πρόκειται γιά 92.000 γρόσια.

Οἱ τρεῖς προαναφερθεῖσες ἐπιγραφές εἶναι σκαλισμένες ἀπό διαφορετικούς μαστόρους καί χρωματίστηκαν πρό δεκαπενταετίας καί πλέον, ὅπως μᾶς ἀναφέρουν δύο νεώτερες ἐνθυμήσεις σέ μηναῖο τοῦ ναοῦ⁹.

Κατά τήν ἐπίσκεψή μου στό μοναστήρι, τόν Αὐγούστο τοῦ 1985, ἐρεῦνησα καί ἓνα σχεδόν διαλυμένο μπαούλο, στό ὁποῖο ὑπῆρχαν παλιά λαδοκάντηλα, διάφορα πανιά καί μερικά λειτουργικά βιβλία. Νόμισα ὅτι θά εἶχα στή διάθεσή μου καί ἄλλα στοιχεῖα

9. Οἱ ἐνθυμήσεις εἶναι τοῦ Χρήστου Γ. Ἐξάρχου. «Ἡ ἄνωθεν τῆς εἰσόδου» ἐλαιοχρωματίστηκε τό 1969 καί οἱ ἄλλες δύο τό 1968.

ἀπό τυχόν ἐνθυμήσεις στά παλιά βιβλία. Ὅμως στάθηκε ἀδύνατο νά τά ξεφυλλίσω, γιατί ἀπ' τή μεγάλη ὑγρασία εἶχαν γίνει ἕνα σῶμα πού ἀμέσως σχιζόταν. Μόνο σ' ἕνα βιβλίο βρήκα μιά ἐνθύμηση γραμμένη μέ μολύβι. Δυστυχῶς ἦταν τόσο κακογραμμένη καί ξεθωριασμένη πού δέν μπόρεσα νά τήν διαβάσω.

Ὁ ναός εἶναι σταυροειδῆς στεφανωμένος «ἀπό ἕναν ἀρκετά ψηλό ὀκταγωνικό τροῦλλο μέ κωνοειδῆ ἀπόληξη»¹⁰. «Μπαίνοντας ἀπό τή μοναδική δυτική εἴσοδο, βρισκόμαστε στό νάρθηκα πού ἔχει ἐλάχιστο μήκος. Ὁ νάρθηκας χωρίζεται ἀπό τό Καθολικό¹¹ τοῦ ναοῦ μέ τό σπανιότατα ἀπαντώμενο τρίβηλο σύμφωνα μέ τήν ἀρχαία βυζαντινή παράδοση. Πρόκειται γιά δύο πεσσούς, ἐπάνω στους ὁποίους στηρίζεται μιά μικρή τοξοστοιχία ἀποτελούμενη ἀπό τρεῖς τοξωτές ἐπιφάνειες. Ἐτσι ὁ χώρος διαιρεῖται σέ τρία τμήματα (λέγεται τρίβηλο ἐπειδή ἀπό τίς ἰσάριθμες ἀρχιτεκτονικές τοξωτές κατασκευές κρεμοῦσαν τ' ἀρχαία βυζαντινά χρόνια τρία βήλα, δηλαδή τρεῖς κουρτίνες πού χωρίζαν τό νάρθηκα» ἀπό τόν κυρίως ναό¹².

Στό νάρθηκα σώζεται μέχρι σήμερα μιά χοντρή ἀλυσίδα πού τό ἕνα ἄκρο της εἶναι στηριγμένο στόν τοῖχο καί στό μήκος της υπάρχουν τρεῖς κρίκοι ἀπ' τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας ἀνοιγοκλείνει. Ἐκεῖ θά δένανε τοὺς πησχόντες ἀπό δαιμόνιο, ὅταν τοὺς πήγαιναν στή χάρη τῆς Παναγίας. Στά νεώτερα χρόνια ὁ νάρθηκας χρησιμοποιήθηκε ὡς κατάλληλος καί ἀπόκρυφος τόπος βασανιστηρίων. Ἀναφέρεται στήν πικρή περίοδο τοῦ ἐθνικοῦ διχασμοῦ (1944-1949). Τό μοναστήρι τῆς Φούρκας θυμίζει στους παλιότερους τίς ἀπάνθρωπες ἐνέργειες καί τά βασανιστήρια πού ἔλαβαν χώρα ἐκεῖ. Δυστυχῶς καί τοῦτο τό μοναστήρι κατάντησε ὀρμητήριο διαφόρων καπεταναίων¹³. Ἡ Παναγία ἢ Κλαδόρμη, ἢ φιλόστοργη μητέρα, εἶδε καί ἄκουσε πολλά. Καί θά ἦταν ἐθνωφελές νά καταγρα-

10. Δημητρίου Γ. Μακρῆ, Τό μοναστήρι..., Μακεδονική Ζωή, ὄπ. π., σελ. 38.

11. Ἀκριβέστερα ἀπό τόν κυρίως ναό. Καθολικό ὀνομάζεται ὁ κεντρικός ναός ἑνός μοναστηριοῦ.

12. Δημητρίου Γ. Μακρῆ, Φούρκα..., ὄπ. π., σελ. 78-79.

13. Συγκλονιστικό εἶναι τό διήγημα τοῦ Νίκου Α Τέντα «Ἐκτέλεση στήν αὐλή» (Ἡπειρωτική Ἑστία, 1986, σελ. 61-82) ἐμπνευσμένο ἀπό τά ὅσα συνέβησαν τότε στό μοναστήρι τῆς Κλαδόρμης.

φοῦν οἱ μαρτυρίες ὄλων ἐκείνων πού βασανίστηκαν στὸν ἱερό χωρο τοῦ μοναστηριοῦ. Νά γνωστοποιηθοῦν οἱ θηριωδίες μερικῶν καί νά διδαχθοῦν οἱ νεώτεροι. Ἄλλά ἄς συνεχίσω τὴν περιγραφή τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ.

Τὸ τέμπλο εἶναι ἀπλό, χωρίς ξυλόγλυπτη διακόσμηση. Τὸ δάπεδο ἐπίσης ἔχει τσιμεντοστρωθεῖ, ἐνῶ ὅλες οἱ ἐσωτερικὲς ἐπιφάνειες ἔχουν ἄγρια σοβατίσματα χωρίς τοιχογραφίες. Ὑπάρχουν ὅμως σχεδόν παντοῦ διάφορες παραστάσεις μέ λουλούδια. «Πρόσφατες εἶναι οἱ τρεῖς τοιχογραφίες (Ἑπαπαντή, Γέννηση τοῦ Χριστοῦ καί Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου) ἐπάνω στὰ ἰσάριθμα τυφλά τόξα σέ ἀβαθεῖς κόγχες πού συναρτῶνται μέ τὸν τροῦλλο. Οἱ τοιχογραφίες αὐτές ἐκτελέστηκαν τὸ 1930 ἀπὸ τὸ Φουρκιώτη ζωγράφο Χ. Μόκα, πού ὑπογράφεται σέ μιά ἀπὸ τίς τρεῖς συνθέσεις του»¹⁴.

Οἱ εἰκόνες τοῦ τέμπλου παρουσιάζουν ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον γιατί χρονολογοῦνται πρό τοῦ 1747 καί φυσικὰ θά εἶναι ἀπὸ προγενέστερο ναό πού ὑπῆρχε στὸ ἴδιο μέρος καί πού καταστράφηκε ἀπὸ κάποια αἰτία, ἐνδεχομένως καί ἀπὸ ἐπιδρομή. Ἀπὸ τίς πέντε μεγάλες εἰκόνες τοῦ τέμπλου οἱ δύο, τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καί τοῦ ἁγίου Νικολάου, εἶναι ἀχρονολόγητες. Οἱ ἐνδείξεις τῶν τριῶν ἄλλων ἔχουν ὡς ἑξῆς:

Στὴν εἰκόνα τοῦ Προδρόμου: « ΔΕΗΣΙΣ ΚΕ ΤΟΝ ΔΟΥΛΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΔΑΝΙΗΛ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΧΠΑ 1681 ».

Στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ « Ο ΩΝ »: « ΔΕΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΔΑΝΙΗΛ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ». Εὐκόλα διαπιστᾶναι κανεῖς ὅτι εἶναι τοῦ ἰδίου ἔτους.

Στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γαλακτοτροφούσης: « ΑΨΒ χήρ Δημητρίου » (1702).

Ὑπάρχουν φυσικὰ καί ἄλλες νεώτερες εἰκόνες πού εἶναι ἀξιόλογες. Τυχαῖα εἶδα καί μιά μικρὴ τοῦ ἁγίου νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις, χωρίς ὅμως τὴν ἄσπρη φουστανέλλα. Ὁ ἅγιος φορεῖ ποδῆρες καί εὐπρεπὲς ἱμάτιο.

4. Ἡ παράδοση.

Μπροστὰ ἀπὸ τὸ τέμπλο, στὴν ἀριστερὴ κολώνα, ὑπάρχει ὁ

14. Βλέπε σημείωση 12.

Ἡ θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Κλαδόρμης.

θρόνος τῆς Παναγίας τῆς Κλαδόρμης. Στό προσκυνητάρι πού στηρίζεται σ' αὐτή τοποθετεῖται ἡ μικρή θαυματουργός εἰκόνα, πού σήμερα γιά λόγους πρόσθετης ἀσφάλειας φυλάσσεται στόν κεντρικό ναό τοῦ ἀγίου Νικολάου Φούρκας. Μεταφέρεται μία φορά τό χρόνο, στή μνήμη της, καί καταλαμβάνει τήν ἀπό ἀμνημονεύτων χρόνων θέση της, πού δέν εἶναι τυχαία, ἀλλά συνδέεται ἄμεσα μέ την ὅλη ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ.

“Ἄς παρακολουθήσουμε τήν εὐλαβική παράδοση πού κυκλοφορεῖ ἀπό στόμα σέ στόμα σ' ὅλη τήν περιοχή:

Πρὶν ἀπό χρόνια – κανένας δέν θυμᾶται πόσα – στά σύνορα τῶν περιοχῶν Φούρκας καί Σαμαρίνας βρέθηκε ἀπό βοσκούς ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας, γεγονός ἰδιαίτερα σημαδιακό. Μετά τήν πρώτη ἐντύπωση καί τή χαρά δημιουργήθηκε πρόβλημα στά δύο χωριά. Οἱ βοσκοί πού κατάγονταν ἀπ' τή Φούρκα τήν ἤθελαν δικιά τους καί οἱ βοσκοί τῆς Σαμαρίνας ἐπίσης δικιά τους. Ἡ διαφορά τῶν βοσκῶν ἔγινε γρήγορα διαφορά ὄλων τῶν Φουρκιωτῶν μέ τούς Σαμαριναίους. Ἡ καταγωγή τῆς ἱερῆς εἰκόνας συζητήθηκε ζωηρά καί ἔντονα, χωρίς ὅμως ἀποτέλεσμα. Τό πρόβλημα δέν λύνονταν.

Συναντήθηκαν τελικά ἀντιπρόσωποι τῶν δύο χωριῶν καί συμφώνησαν νά πάρουν ἓνα ξένο ἄλογο, ἀπ' ἄλλον τόπο καί νά κρεμάσουν τήν εἰκόνα στή σέλλα του. Νά τό ἀφήσουν μετά νά προχωρήσει καί σέ ὅποιο χωριό θά ἀνῆκε ἡ τοποθεσία πού θά σταματοῦσε τό ἄλογο, ἐκεῖνο θά κρατοῦσε τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Ἡ συμφωνία τηρήθηκε. Τό ἄλογο «ὑπέδειξε» καί ἡ εἰκόνα περιῆλθε στήν κυριότητα τῶν Φουρκιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποφάσισαν νά χτίσουν στόν τόπο ὅπου σταμάτησε τό ἄλογο ἐκκλησία. Τήν εἰκόνα, συνεχίζει ἡ παράδοση, τήν ἄφησαν ἐκεῖ στό ἴδιο σημεῖο. Τήν ἄλλη μέρα ἔλειπε. Τή βρῆκαν πιό πέρα πάνω στά κλωνάρια κάποιου δέντρου.

Σεβόμενοι τήν ἐπιθυμία τῆς Παναγίας ἔχτισαν οἱ Φουρκιωῖτες τήν ἐκκλησία στήν τοποθεσία τοῦ δέντρου.. Ἕνας ὅμως ἀπό τούς τέσσερις κίονες πού ὑποβαστάζουν τόν τροῦλλο καί διαιροῦν τό ναό σέ τρία κλίτη, δέν τόν ἔκτισαν, ὅπως ἔκαναν μέ τούς ἄλλους τρεῖς· ἄφησαν αὐτούσιο τόν κορμό τοῦ δέντρου, πάνω στά κλαδιά

τοῦ ὁποίου βρῆκαν τὴν εἰκόνα. Εἶναι ὁ πρῶτος κίονας ἀριστερά»¹⁵.

Ἐκ τούτου γεγονότος αὐτοῦ πού ἀναφέρει ἡ παράδοση δόθηκε καὶ ἡ προσωνομία Κλαδόρμη στὴν Παναγία. Δηλαδή ἡ εἰκόνα πού σταμάτησε πάνω στὸν κλάδο τοῦ δέντρου. Ὁ Δημ. Μακρῆς ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ λέξη Κλαδόρμη εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὸ οὐσιαστικό κλάδος καὶ τὸ ρῆμα ὀρμίζω καὶ σημαίνει τὸ σταμάτημα πάνω σὲ κλαδί δέντρου¹⁶. Τὸ ρῆμα ὀρμίζω στὴν κυριολεξία του θά πεῖ «φέρω πλοῖον εἰς ὄρμον πρὸς ἀγκυροβόλησιν, ὀδηγῶ πλοῖον εἰς λιμένα, προσορμίζω, ἀράζω». Μεταφορικά σημαίνει περιτυλίσσω, δένω. Θεωρῶ πιθανή τὴν ἐκδοχὴ αὐτή.

5. Θαύματα τῆς Παναγίας.

Ἡ Παναγία ἡ Κλαδόρμη εἶναι θαυματουργή. Παλιότερα, ὅταν τὰ γύρω χωριά εἶχαν πολὺ κόσμο καὶ ἡ πίστις ἐπηρέαζε τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, ἐβγαίνε σε περιοδεῖα. Πίνονταν λιτανεῖες, λειτουργίες καὶ παρακλήσεις καὶ ἡ χάρις τῆς Παναγίας ἐκδηλωνόταν μὲ διάφορα θαύματα στοὺς προσκυνητὲς της. Καὶ ἐκεῖνοι τὴ στόλιζαν μὲ καινούργια ἀναθήματα. Εὐλογημένη ἐποχὴ! Τώρα ὅλα αὐτὰ ἔχουν ἐκλείψει. Διατηροῦνται μόνο στή μνήμη τῶν γερόντων. Αὐριο σίγουρα θά σβῆσουν. Θά μιλοῦμε ἴσως γιὰ τὸ μοναστήρι γιατί θά μᾶς τὸ θυμίζει κάποιο κείμενο, ἀλλὰ θά μᾶς λείπει ἡ ζωντανὴ μνήμη.

Ἀπὸ τὰ πολλὰ θαύματα τῆς Παναγίας ἐνδεικτικὰ σημειῶνω τὰ ἀκόλουθα¹⁷:

15. Δημητρίου Γ. Μακρῆ, Φούρκα..., ὅπ. π., σελ. 73-74. Ἐπίσης στή Μακεδονικὴ Ζωή, τ. 132/1977, σελ. 39 δημοσιεύεται ἀπ' τὸν ἴδιο φωτογραφία μὲ τίς «δύο λαμπροστόλιστες εἰκόνες τῆς Παναγίας πού βρίσκονται στὴν ἐκκλησία τῆς Φούρκας. Ἡ μεγαλύτερη εἶναι ἡ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Κλαδόρμης μὲ τὴν ὁποία συνδέεται ἡ ἵδρυση τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Φούρκας». Στὸ ἴδιο τεῦχος δημοσιεύονται καὶ ἄλλες δύο φωτογραφίες: μία τῆς ἐκκλησίας τοῦ μοναστηριοῦ καὶ μία τοῦ καμπαναριοῦ μὲ τμῆμα ἀπὸ τὰ διατηρούμενα μέχρι σήμερα κελιά.

16. Ὁπ. π.

17. Τίς πληροφορίες γιὰ τὰ θαύματα τίς ὀφείλω στὸν ἱεροδιδάσκαλο π. Φώτιο Τσάμη, ἐφημέριο Φούρκας, τὸν ὁποῖο εὐχαριστῶ καὶ ἀπὸ τούτη τὴ θέση.

α. Στά χρόνια τῆς ἀκμῆς του τό μοναστήρι διατηροῦσε πολλά ζῶα. Τά γιδοπρόβατα ἦταν περί τά 800 καί οἱ ἀγελάδες 50. Τά ζῶα αὐτά πολλές φορές τά ἔκλεβαν διάφοροι ἀθεόφοβοι ἄνθρωποι, προερχόμενοι κυρίως ἀπό τήν Ἀλβανία. Μιά βραδιά λοιπόν Ἀλβανοί κλέφτες μάζεψαν ὅλες τίς ἀγελάδες πού βοσκοῦσαν σέ κάπως μακρινή ἀπόσταση ἀπό τό μοναστήρι καί τίς ὀδηγοῦσαν στόν τόπο τους. Τήν ἄλλη μέρα ὁ βουκόλος ἀνακοίνωσε στόν ἡγούμενο Ἀγαθάγγελο τή συμφορά. Ἐκεῖνος πῆγε μπροστά στή θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας καί τῆς εἶπε: "Ἄν δέν εἶσαι ἄξια νά φυλάξεις τό βιό σου, πῶς θά φυλάξεις ἐμᾶς;" καί τῆς ἔσβησε τό καντήλι. Ἡ Παναγία ὅμως ἔκανε τό θαῦμα της, παρά τά δύσπιστα λόγια τοῦ ἡγουμένου. Οἱ κλέφτες διαφώνησαν στό δρόμο, ἦρθαν σέ διαμάχη καί ἐγκατέλειψαν τίς κλεμμένες ἀγελάδες πού ξαναγύρισαν στό μοναστήρι. Ὄταν διαπιστώθηκε τό θαῦμα, χιόπησαν χαρμόσυνα οἱ καμπάνες καί ἔψαλαν παράκληση.

β. Ὁ Ἀθ. Γιάννος ἀπό τή Σμίξη διηγεῖται τό ἀκόλουθο περιστατικό πού συνέβη κατά τήν ἐμπόλεμη περίοδο τοῦ 1948: Ἐνα τμήμα στρατοῦ προερχόμενο ἀπό τό Ἐπταχώρι εἶχε πλησιάσει τό μοναστήρι καί ἀφοῦ διαπίστωσε ὅτι δέν ὑπῆρχαν ἀντάρτες, μπῆκε μέσα καί ξεκουραζόταν. Οἱ στρατιῶτες ἐπειδή εἶχαν κοντά τους στρατιωτικό ἱερέα ἀποφάσισαν νά λειτουργηθοῦν. Ὅμως συνέβη τοῦτο τό παράδοξο! Μόλις ὁ ἱερέας θέλησε νά μπεῖ στήν ἐκκλησία γιά τή λειτουργία μιᾶ ἀόρατη δύναμη τόν ἀπωθοῦσε καί δέν μποροῦσε νά προχωρήσει. Ἦταν φανερό ὅτι ἡ Παναγία δέν ἤθελε νά λειτουργήσει ὁ ἱερέας αὐτός, γιατί εἶχε σκοτώσει στόν πόλεμο. Κάλεσαν τότε ἄλλον ἱερέα ἀπό τό Κεράσοβο γιά νά τελέσει τή λειτουργία.

γ. Ὄταν κάποιο κακό, ἀρρώστια ἢ θανατικό, ἔπεφτε στά χωριά οἱ χριστιανοί ἔπαιρναν τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας καί ἔκαναν παρακλήσεις γιά νά προστατευθοῦν. Ὑπάρχουν πολλές τέτοιες περιπτώσεις. Ἀναφέρω μερικές: Στήν Καστάνιανη Κονίτσης εἶχε πέσει θανατηφόρα ἀρρώστια στά μικρά παιδιά. Μόλις πῆραν τήν εἰκόνα ἡ δυστυχία σταμάτησε. Στό Ἐπταχώρι ἐπίσης κάλεσαν τήν Παναγία γιατί εἶχαν ἄρρωστα τά κοπάδια τους. Μέ τίς παρακλήσεις καί τούς ἁγιασμούς ἡ Παναγία ἔδιωξε τήν ἀρρώστια ἀπ' τά ζῶα. Τό βράδυ μετέφεραν τήν εἰκόνα στό σπίτι ὅπου θά διανυκτέρευε ὁ συνοδός της ἱερέας καί τήν τοποθέτησαν σ' ἕνα παράθυρο.

Τήν ἐπόμενη μέρα τό πρωί ἡ εἰκόνα δέ βρέθηκε στή θέση της. Ἡ Παναγία μέ θαυματουργικό τρόπο εἶχε ἐπιστρέψει στό μοναστήρι. Ἀπό τότε οἱ Ἑπταχωρίτες εὐλαβοῦνται ιδιαίτερα τήν Παναγία τήν Κλαδόρμη καί κάθε χρόνο στή μνήμη της πηγαίνουν νά τήν προσκυνήσουν, κάνοντας συγχρόνως καί πολλές ἀφιερώσεις στό μοναστήρι. Παρόμοιο θαῦμα ἔγινε καί στή Φούρκα ὅταν εἶχε πιάσει τίς ἀγελάδες κουτσαμάρα. Ὁ παπάς τοῦ χωριοῦ τοὺς παρότρυνε νά νηστέψουν καί στή συνέχεια ἔφεραν τήν Παναγία. Τά βαρεμένα ζῶα ἦταν μαζεμένα στόν Ἅγιο Ἀθανάσιο καί σέ 24 ὥρες ἔγιναν καλά.

δ. Τά τελευταῖα χρόνια, στό ἔρημο πιά ἀπό μοναχούς μοναστήρι, κατοικοῦσε ἐκεῖ μέ τήν οἰκογένειά του ἕνας βοσκός πού ἦταν καί ὁ φύλακας τῆς Παναγίας. Κατά τίς νυχτερινές ὥρες ἡ γυναίκα τοῦ βοσκοῦ ἄκουγε κάποιον νά σκουπίζει μέσα στό ναό. Μπαίνοντας μέσα δέν ἔβλεπε κανέναν. Ἦταν ἡ Παναγία πού τῆς ὑπενθύμιζε νά φροντίζει γιά τήν καθαριότητα τοῦ ναοῦ.

ε. Τό 1964 Φουρκιώτισσες εἶδαν τήν εἰκόνα τῆς Παναγίας, πού τώρα βρίσκεται στόν ἱερό ναό τοῦ Ἁγίου Νικολάου, νά δακρῦζει. Τή σκούπισαν καί ξαναδάκρυσε!

6. Συμπληρωματικά στοιχεῖα.

Χρήσιμες γιά τήν ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ εἶναι καί οἱ πληροφορίες πού δημοσίευσε στό περιοδικό «Τό Σήμαντρο»¹⁸ ὁ Φουρκιώτης συνταξιοῦχος δάσκαλος Χρῆστος Γ. Ἐξάρχου. Μετεφέρω ἐδῶ μερικές:

«Κατά τά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας τό μοναστήρι ὑπῆρξε τό καταφύγιο τῶν Φουρκωτιῶν καί τῶν κατοίκων τῶν περιχώρων ὅπου καλλιεργήθηκε ἡ θρησκευτική καί ἐθνική ἰδέα. Κάθε χρόνο ἐνίσχυε οἰκονομικά τά σχολεῖα τῆς Φούρκας καί τίς ἄπορες οἰκογένειές της.

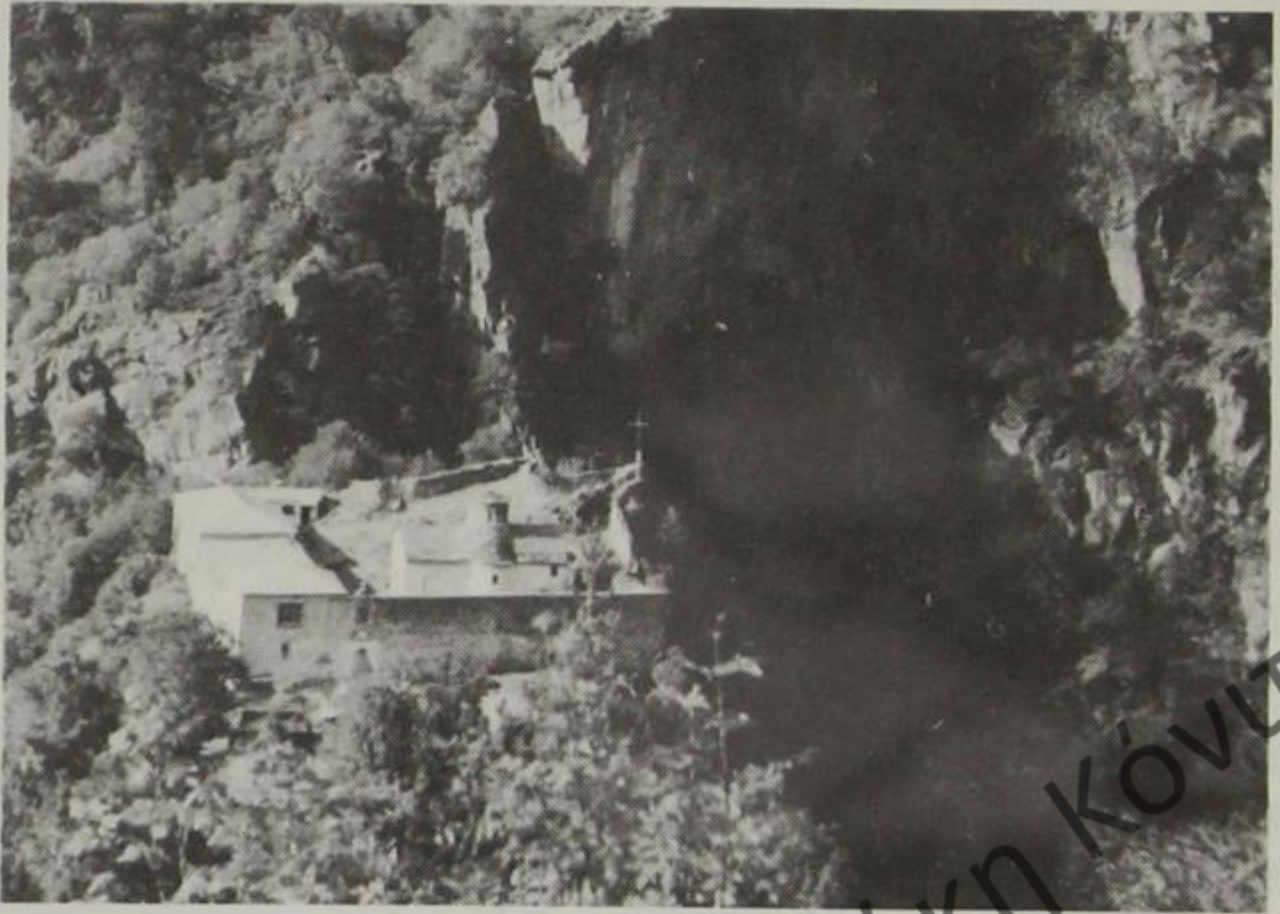
Τό 1897 ἔγινε μεγάλη πυρκαγιά, ἀλλά ὁ δραστήριος ἡγούμε-

18. Τό πολυγραφημένο περιοδικό «Τό Σήμαντρο» διέκοψε τήν κυκλοφορία του στό 10^ο τεῦχος. Στίς 142 συνολικά σελίδες του ἀποθησαυρίστηκαν πολύτιμα στοιχεῖα γιά τήν ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης, ἰδίως γιά τά μοναστήρια της. Τά στοιχεῖα τοῦ Ἐξάρχου δημοσιεύτηκαν στό 2^ο τεῦχος (Ἀπρίλ. - Μάιος - Ἰούν. 1982).

νος Ἄγαθάγγελος, φουρκιώτικης καταγωγῆς, ἀφοῦ ἐφοδιάστηκε μέ συστατική ἐπιστολή τῆς κοινότητος κεκυρωμένη κι ἀπ' τὴν Ἱερά Μητρόπολη Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, παρέλαβε τὴν εἰκόνα καὶ πῆγε στὴ Ρουμανία ὅπου γύρισε στοὺς ἐκεῖ εὐπόρους Φουρκιώτες, ἔκανε ἔρανο καὶ ἐπιστρέφοντας ἔχτισε τὸ καμένο μέρος τοῦ μοναστηριοῦ. Τὸ 1940 χρησίμευσε σάν πρῶτος σταθμὸς διακομιδῆς τοῦ τραυματισθέντος στό ὕψωμα τοῦ χωριοῦ «Προφητηλίας» ἥρωα Κωνσταντίνου Δαβάκη».

7. Μία εὐχή.

Κλείνοντας τοῦτο τὸ κεφάλαιο ἔχω συναίσθηση ὅτι δέν ὀλοκληρώθηκε ἡ ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ. Ἴσως κάποτε νά προχωρήσει ἡ ἔρευνα ἂν φυσικά ἔλθουν στό φῶς νεώτερα στοιχεῖα. Ἀπὸ ὅσα προανέφερα διαπιστώνει ὁ φίλος ἀναγνώστης, ὅτι ἡ Παναγία ἡ Κλαδόρμη χάνεται, ὅπως καὶ τόσα ἄλλα μοναστήρια. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι καὶ στὴν ἔσχατη ὥρα μπορεῖ νά γίνῃ κάτι. Μέ πρωτοβουλία τοῦ ἐφημερίου τῆς Φούρκας καὶ τῆ συμπαράσταση τῶν ἀποδήμων Φουρκιωτῶν νά διατηρηθεῖ τὸ ἡγουμενεῖο καὶ νά χτιστοῦν μερικά κελιά γιὰ τίς ἀνάγκες τῶν προσκυνητῶν. Ἀφοῦ εἶναι δεδομένη ἡ ἔμπρακτη ἀγάπη τῶν Φουρκιωτῶν πρὸς τὴν Παναγία, εὐχομαί σύντομα νά διανοιχτεῖ ἀμαξιτός δρόμος γιὰ τὴ μεταφορὰ οἰκοδομικῶν ὑλικῶν καὶ ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ μοναστηριοῦ ἀπὸ ὄνειρο νά γίνῃ πραγματικότητα.

Τό μοναστήρι τοῦ Στομίου χτισμένο στό Καταφίλι.

Μοναστήρι Στομίου: Τά κελιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

Τό Μοναστήρι τοῦ Στομίου στήν Κόνιτσα¹.

1. Στή Χαράδρα τοῦ Ἄωου.

Ἄπό τό παλιό πέτρινο γεφύρι τῆς Κονίτσης² καί πάντοτε ἀπό τούς πρόποδες τῆς Τύμφης, μπορεῖ κανεῖς νά ὁδοπορήσει μιά ὥρα γιά νά φτάσει στό μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Στομιώτισσας. Ὁ δρόμος εἶναι δύσκολος καί ἀνηφορικός. Ἄλλοτε σιμώνει τόν ποταμό Ἄωο πού ρεεῖ ἀντίθετα μέ πολύ βοητό καί ἄλλοτε ξεμακραίνει. Ὁ ὁδοιπόρος προσκυνητής βαδίζει στά ριζά καί στίς πλαγιές τῆς Τύμφης. Δίγα μέτρα μετά τό γεφύρι ἀγναντεύει τό μοναστήρι καί σέ λίγο τό χάνει, γιά νά τό ξαναδεῖ πρὸς τό τέλος τῆς διαδρομῆς. Ἡ ἀπόσταση ἀπό τό μονότοξο γεφύρι εἶναι περίπου πέντε χιλιόμετρα.

2. Τό «Παλιομονάστηρο».

Μπροστά ἀπό τό ἔτος 1774 τό μοναστήρι ἦτανε χτισμένο, «ἀπό ἀμνημονευτῶν χρόνων», στή δεξιά ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ἄωου, ἀπέναντι ἀπό τό Στόμιο. Δυστυχῶς δέν ἔχουμε πληροφορίες πού

1. Ἄπό τό 1980 κυκλοφορεῖ τό βιβλίο μου *Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΣΤΟΜΙΟΥ ΚΟΝΙΤΣΗΣ*, σελ. 48, ὅπου μπορεῖ ὁ ἀναγνώστης νά ἀνατρέξει γιά περισσότερες πληροφορίες.

2. Εἶναι χτισμένο τό 1870 ἀπό τόν ἀρχιμάστορα πυρσογιαννίτη Ζιώγα Φρόντζο.

νά φωτίζουν τήν ιστορία του. Πυκνή όμίχλη τό σκεπάζει. Ούτε πότε χτίστηκε γνωρίζουμε ούτε πότε κατεστράφη. Είναι όμως βέβαιο ότι εκεί υπήρχε μοναστήρι. Σήμερα ή τοποθεσία εκείνη ονομάζεται «Παλιομονάστηρο» και πρίν λίγα χρόνια υπήρχαν μερικά χαλάσματα πού τώρα τά κάλυψε ή πυκνή βλάστηση. Ψηλότερα από τό «Παλιομονάστηρο είναι ή τοποθεσία «Στάδια του Παπα». Η παράδοση λέγει ότι κάποιος ιερέας του μοναστηριού είχε σκοτωθεί εκεί. Δεξιά επίσης από τή Σουρβιά, απέναντι από τό σημερινό μοναστήρι, βρίσκεται τό Ἐλωνάκι όπου αλώνιζαν οί καλόγεροι του παλιού μοναστηριού τά γεννήματά τους³. Όλες οί ονομασίες μαρτυρούν ότι υπήρχε εκεί μοναστήρι, επιβεβαιώνουν δε και τόν ισχυρισμό ότι ήταν ακμάζον, αφού είχε καλόγερους και διατηρούσε αλώνια για τά σιτηρά του.

Ἀπό τό «Παλιομονάστηρο» σώζονται τεμάχια του τέμπλου, Βημόθυρο τής ωραίας πύλης (είναι τοποθετημένο στη βορεινή πύλη του ιεροῦ στό σημερινό μοναστήρι), παλιές βυζαντινές εικόνες, εκκλησιαστικά βιβλία και ιερά λείψανα τών παρακάτω Ἁγίων:

α'. Μεγάλου Βασιλείου (+ 1 Ἰαν. 379).

β'. Ἰωάννου του Χρυσοστόμου (+ 14 Σεπτ. 407).

γ'. Ἁγίου Κοσμά (του Ἀναργύρου;).

δ'. Μάρτυρος και Ὁμολογητοῦ Σαμωνᾶ (+ 288).

ε'. Ὁσίου Ἀλυπίου του Κιονίτου (+ περί τό 607).

στ'. Ἁγίου Νείλου (ποίου ἐξ ὄλων;).

Μπορούμε νά συμπεράνουμε από τά σωζόμενα αὐτά ιερά κειμήλια και τή στοματική παράδοση τής περιοχῆς τής Κονίτσης, ότι τό «Παλιομονάστηρο» «χτισμένο στην απόμερη και απροσπέλαστη αὐτή τοποθεσία» ἀρίθμησε ζωή πολλῶν δεκάδων ἐτῶν.

3. Παναγία ή Στομιώτισσα.

Τό δρόμο για τό σημερινό μοναστήρι ἔδειχναν παλιότερα οί σταυροί – ὁδοδείκτες πού ἦταν στημένοι σε διάφορα μέρη από τόν ἅγιο μοναχό π. Παῖσιο. Στην ἀρχή τής διαδρομῆς ἔβλεπε ὁ ὁδοιπόρος «ένα μεγάλο σταυρό και λίγο πίο εκεί μιά μεγάλη πινακίδα: Πρός Ἱεράν Μονήν Στομίου. Πολύ πίο πάνω ἄλλος ξύλινος σταυ-

3. Ἀναστασίου Εὐθυμίου, Τό Μοναστήρι του Στομίου, σειρά ἄρθρων στό περιοδικό Κόνιτσα, τεῦχος 3, Ἰούλιος 1962.

ρός, πίο πάνω ἄλλος καί ἄλλος». Στόν Ἀσπρόλακκο πάλι σταυρός καί στήν ἄκρη τῆς μεγάλης στροφῆς, πέρα ἀπό τό ρέμα, μιά μεγάλη πινακίδα μέ ὁμορφη βυζαντινή γραφή καί δύο ἀντιθέτων κατευθύνσεων τόξα:

« – Πρός Ἀῶν οἱ δυσσεβεῖς καί παράνομοι.

– Πρός Ναόν τόν Ἁγίόν Σου οἱ εὐσεβεῖς καί φιλόθεοι»⁴.

Τό μοναστήρι τῆς Παναγίας εἶναι χτισμένο στήν ἀριστερή ἀπόκρημνη ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ἀώου, πάνω σέ μιά «θαυμάσια ἐξέδρα» τῆς Τύμφης ὅπου σχηματίζεται στόμιο (ἄνοιγμα) τῆς ἄγριας χαράδρας. Ἴσως γι' αὐτό νά πῆρε καί τήν ἐπωνυμία Στόμιο. Τό μοναστήρι «εἶναι κουρνιασμένο στά θεόρατα βράχια στό Καταφίλι μέσα στή θεόκτιστη χαράδρα τοῦ Ἀώου»⁵. Ἀπό ἐκεῖ βλέπεις στό βάθος τῆς γῆς τό ὀλοκάθαρο ποτάμι νά τρέχει ἀνάμεσα στά βουνά. Ἀπέναντι, στά βορειοανατολικά τοῦ μοναστηριοῦ εἶναι ἡ τοποθεσία «Παλιομονάστηρο». Στόν ἐπισκέπτη γεννιέται τό εὐλογο ἐρώτημα: Γιατί μεταφέρθηκε ἀπό ἐκεῖ τό μοναστήρι καί χτίστηκε στό Στόμιο; Δυστυχῶς δέν ἔχουμε ἱστορικές μαρτυρίες. Πάντως συγκρίνοντας τίς δύο τοποθεσίες διαπιστώνουμε ὅτι τό «Παλιομονάστηρο» βρίσκεται σέ ψηλή καί δυσπρόσιτη θέση, πού δύσκολα μπορεῖ κανεῖς νά φτάσει, πολύ δέ περισσότερο νά πατήσουν τό πόδι τους διάφορα μεταγωγικά ζῶα, χρήσιμα καί ἀπαραίτητα γιά τίς ἀνάγκες τοῦ μοναστηριοῦ. Τό Στόμιο φυσικά εἶναι εὐκολοπάτητο καί ἔχει χαμηλότερο ὑψόμετρο. Δέν ἀποκλείεται καί τό ἐνδεχόμενο νά προηγήθηκε κάποια καταστροφή του ἀπό ἄγνωστη σέ μᾶς αἰτία καί ὅταν ἀπεφάσισαν νά ξαναχτίσουν τό μοναστήρι διάλεξαν τό Στόμιο.

Ἐδῶ δέν πρέπει νά ἀγνοήσουμε τήν εὐλαβική παράδοση πού κάνει λόγο γιά ἐπιθυμία τῆς Παναγίας νά χτιστεῖ στό Στόμιο τό «περιβολάκι» της. Τή μεταφέρω ἐδῶ ὅπως τήν ἔχει καταγράψει ὁ π. Παῖσιος: «Τό ἔτος 1774 ἦτο ἡγούμενος εἰς τό «Παλιομονάστηρο» ὁ πατήρ Κωνσταντῖνος καί μοναχός ὁ πατήρ Παῖσιος. Ἐπίτροποι ἦσαν ἐκ τοῦ χωρίου Καστάνιανης Κονίτσης ὅτε ἔκτισαν τήν νῦν Ἱεράν Μονήν Στομίου. Ἐκτίσθη ἐδῶ εἰς τήν ὠραίαν τοπο-

4. Βασιλείου Νικοπούλου, Ὁ πατήρ Παῖσιος ὁ Φιλοθεΐτης, ἡ Στομιώτης, βιογραφία, Κόνιτσα, τεύχος 119 τοῦ 1972, σελ. 12.

5. Ὁπ. π.

θεσίαν διότι ἔφευγεν ἡ ἅγια Εἰκόνα κατ' ἐπανάληψιν ἀπό τό «Παλιομονάστηρο» καί ἐρχότανε ἐδῶ πού εἶναι κτισμένο τό κατασκευτικό ἐκκλησάκι τῆς νῦν Ἱ. Μ. Στομίου μαζί μ' ἓνα κανδήλι. Ἀφοῦ εἶδε τό θαῦμα αὐτό ὁ πατήρ Κωνσταντῖνος ἐγνώρισε ὅτι εἶναι θέλημα τῆς Παναγίας νά κτισθῆ ἐδῶ ὅπου εἶναι σήμερον κτισμένο. Τό ἔτος 1774 ἄρχισε τήν οἰκοδομήν τῆς νῦν Ἱ. Μ. Στομίου»⁶.

Τήν ἐποχή πού ὁ μέγας ἱεραπόστολος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός (1714-1779) ὄργωνε τήν Ἠπειρο καί τά ἄλλα γεωγραφικά διαμερίσματα τῆς πατρίδας μας καί ἔσπερνε τό σωτήριο καί ἐλπιδοφόρο μήνυμα τοῦ Χριστοῦ στίς ἀποσταμένες ψυχές τῶν ραγιαδῶν, ὁ πατήρ Κωνσταντῖνος ἔχτιζε τό μοναστήρι του ἐκεῖ στό ἀπομακρυσμένο Στομιο, πάνω στόν ἀσάλευτο βράχο πού ὀρθώνεται σχεδόν κατακόρυφος ἀπό τή μεριά τοῦ ποταμοῦ καί προκαλεῖ ἱερό δέος στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων πού τόν πλησιάζουν.

Ὁ τόπος τοῦ Στομίου εἶναι μᾶλλον ἡμέρος. Τό γύρω ὅμως τοπίο, ἰδίως τό βορεινό πρὸς τόν Ἄωο καί τό ἀνατολικό, εἶναι ἄγριο καί δυσπερίγραπτο. Ὀγκῶδεις καί πανύψηλοι βράχοι, βουνά ὀλόκληρα, σωστά κάστρα τοῦ μοναστηριοῦ. Ἀπορρῶγες καί οὐρανογεΐτονες βράχοι, ὀλόκληρο «πέτρινο δάσος», πού ὑποχρεώνει τόν ἄνθρωπο νά συναισθανθεῖ τή σμικρότητα καί ἀδυναμία του, νά ἀποκολλήσῃ τήν ψυχή του ἀπό τά γῆϊνα καί νά ἀναζητήσῃ τόν γλυκύτατο Ἰησοῦ «ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καί ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως καί ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καί ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος» (Μάρκ. ιβ' 33).

Οἱ βράχοι ἔχουν φορά πρὸς τά ἄνω. Αὐτά τά μέρη τά περπάτησαν περίεργοι ἄνθρωποι καί τά θαύμασαν. Ἀνέβηκαν πάνω στίς ἀπάτητες κορυφές καί ἀπό ἐκεῖ ἀπόλαυσαν τό μεγαλεῖο τοῦ ὀρίζοντα. «Φαίνεται ὁ Μύτικας τοῦ Ὀλύμπου, ὁ Παντοκράτορας τῆς Κέρκυρας, τό Αἰγαῖο καί τό Ἰόνιο»⁷. Ἡ Τύμφη ἔχει πολλές κορυφές, ὁμορφες καί μοναδικές. Τό μοναστήρι εἶναι ἀπό τή μεριά τῆς Γκαμήλας ὅπου καί ἐκεῖ βλέπει κανεῖς «ἀστραποκαμένα βράχια, πλαγιές καταπράσινες καί στολισμένες μέ σπάνια κι ὄλων τῶν ἀπροχρώσεων ἀγριολούλουδα, παμπάλαια χιόνια στίς λακκιές, χιονόνερα γύρω ἀπ' αὐτά. Παράξενα βραχοδίαίτα πουλιά, περήφανοι

6. Μοναχοῦ Παΐσιου, Σύντομον Χρονικόν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Στομίου, ἀνέκδοτο χειρόγραφο, σελ. 5.

7. Ἰωάννου Γ. Παπαϊωάννου, Τό Πάπιγγο, Θεσ/νίκη 1977, σελ. 89.

ἀετοί πού πετοῦν στούς γαλανούς αἰθέρες, κατακάθαρο λαμπερό φῶς»⁸ εἶναι τά στολίδια τοῦ τόπου. Ἐκεῖ ζοῦν κατά οἰκογένειες τά ἀγριόγιδα, αὐτά τά σβέλτα καί σκληροτράχηλα ζωντανά πού εἶναι οἱ ἀκροβάτες τῆς Γκαμήλας «καί πηδοῦν ἀπό βράχο σέ βράχο μέ καταπληκτική ταχύτητα καί ἀκρίβεια, ἐνῶ χάσκουν φοβεροί γκρεμοί καί ἀπύθμενα χάη»⁹.

Τό παράξενο καί ἀνεξήγητο εἶναι ὅτι πάνω σ' αὐτά τά βράχια φύτρωσαν ἀμέτρητα πεῦκα πού ἔχουν μεγάλη ἀνάπτυξη. Εὐθυτενή καί ἀλύγιστα ἀνηφορίζουν χρόνο μέ τό χρόνο πρὸς τόν οὐρανό καί θαρρεῖ ὁ θεοσεβής ἐπισκέτης πῶς σαλπίζουν στούς ἔχοντες «ῶτα ἀκούειν» τό νόημα τῆς ζωῆς, τήν ἀνύψωση δηλ. πού πρέπει νά πετύχει ἀγωνιζόμενος ὁ κάθε πιστός, τή θέωση πού κατορθώνεται μέ τήν ἀδιάλειπτη προσευχή, τήν πολλήν ἄσκηση καί τήν ἀπειριόριστη ἀγάπη.

Τό Στόμιο εἶναι μιά διαρκῆς ἐνθύμηση τῆς ἀσκητικότητας πού πρέπει νά διακρίνει τούς μονάζοντες καί ἂν μέρει τούς κοσμικούς χριστιανούς. Μέσα σέ τοῦτο τό «Περιβολάκι τῆς Παναγίας» ὁ ἄνθρωπος ἀλαφρώνει καί ἀποκτᾷ πνευματικά φτερά γιά νά ὑψωθεῖ στόν οὐρανό. Ὅλα ἐδῶ ὁδηγοῦν ἔμμεσα στό Θεό. Τό Στόμιο εἶναι ἓνα ἄνοιγμα τοῦ οὐρανοῦ στή γῆ. Ἀπό ἐδῶ ἀνέρχεσαι τή νοητή κλίμακα καί φτάνεις στόν Φιλάνθρωπο Δημιουργό. Δέν μπορεῖς ἀπό τό μοναστήρι τοῦ Στομίου νά λατρεύσεις τήν κτίση. Ὑποχρεώνεσαι νά λατρεύσεις τόν Κτίσαντα. Ὁ τόπος δέν εἶναι πεζός κἄμπος. Οὔτε μπορεῖς νά σταματήσεις στήν ὠραιότητα τῆς ἐπιφάνειας. Τό χέρι τοῦ Δημιουργοῦ φιλοτέχνησε ἐδῶ μόνο δυσθεώρητους βράχους καί σκόρπισε στό τοπίο ἀσυνήθιστη ἀγριότητα. Καί ἔχει σημασία αὐτό. Μόνο οἱ γενναῖοι στέκονται στό Καταφίλι καί μέ τήν καθαρή προσευχή μποροῦν νά ἀπλώσουν τό τρεμάμενο χέρι τους γιά νά τούς τραβήξει πρὸς τά ἐπάνω ὁ Χριστός. Τό Στόμιο εἶναι ἐργαστήρι ἀγιότητος. Τόπος θεογνωσίας!...

Στό ἱερό κατοικητήριο τῆς Παναγίας τῆς Στομιώτισσας ὁ μοναχός καί ὁ προσκυνητής δέν μποροῦν νά παραμείνουν γιά πολλές μέρες, ἂν δέν καταγίνονται μέ τά πνευματικά καί δέν κατανικοῦν τή ραθυμία καί τή χαύνωση μέ προσευχή καί ἐρχόχειρο. Ἡ θά πο-

8. Ἰωάννου Γ. Παπαϊωάννου, ὄπ. π., σελ. 89.

9. Σωτήρη Τουφίδη, Ἡ Κόνιτσα καί τά χωριά της, 1984, σελ. 67.

ρεύονται στὸν οὐρανὸ ἐπικαλούμενοι ἀπαύστως τὸ «Κύριε ἐλέησον» ἢ θά τραποῦν σὲ φυγή. Ἄλλη λύση δὲ χωράει. Στὸ μοναστήρι δὲ μπορεῖς νὰ τὰ περάσεις «ὄμορφα». Ὁ τρόπος εἶναι ἀπαιτητικός καὶ θέλει νὰ τὸν ποτίζεις μὲ δάκρυα καὶ ἰδρῶτα πνευματικό¹⁰.

Μπαίνοντας στὸ μοναστήρι ἀριστερά εἶναι ἡ πτέρυγα μὲ τὰ περιποιημένα κελιά καὶ δεξιά ὁ μικρὸς ναὸς μὲ τὸ χαγιάτι-νάρθηκα καὶ τὴν χαμηλὴ εἴσοδο. Εἶναι σταυροειδῆς μετὰ τρούλλου. Τὸ τέμπλο εἶναι ξυλόγλυπτο, σπάνιας τέχνης. Οἱ εἰκόνες εἶναι ἀναγεννησιακῆς τεχνοτροπίας. Ὡραῖες βυζαντινὲς εἰκόνες, ἱστορημένες πάνω στὸ μουσαμά, βρίσκονται: στὰ δύο προσκυνητάρια πού εἶναι τοποθετημένα στὸ μέσο τοῦ ναοῦ. Ἡ μία εἶναι τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἄλλη τῆς Παναγίας. Καὶ οἱ δύο εἶναι ἀρχαῖες καὶ ἀχρονολόγητες, φερμένες προφανῶς ἀπὸ τὸ «Παλιομονάστηρον». Τὰ χρώματά τους εἶναι ζωηρά καὶ ἡ ἔκφραση τῶν εἰκονιζομένων προσώπων πολὺ ἐπιτυχῆς. Τὸ δάπεδο ἔχει μαρμάρινες πλάκες πού τοποθετήθηκαν τὰ τελευταῖα χρόνια.

Γενικά ὁ ναὸς εἶναι ἀπλὸς καὶ περιποιημένος. Δέν ἔχει ἐκεῖνο τὸ βαρὺ διάκοσμο τῶν πολυτελῶν πολυελαίων καὶ μανουαλίων. Ἐχει τὴν ἀπλότητα τῶν κατακομβῶν καὶ χύνει γαλήνη στὴν ψυχὴ.

4. Ἱστορικὴ ἀναδρομὴ.

Προανέφερα ὅτι τὸ μοναστήρι, «τὸ Περιβολάκι τῆς Παναγίας» ὅπως τὸ ὀνομάζει ὁ π. Παῖσιος (Ἐζνεπίδης), **χτίστηκε τὸ 1774**. Τοῦτο μαρτυρεῖται ἀπὸ χρονολογίες πού διατηροῦνται μέχρι σήμερα. Πάνω ἀπὸ τὴν ἐξώθυρα τῆς αὐλῆς ὑπάρχει ἡ χρονολογία 1774. Ὁμοίως καὶ σὲ ἐντοιχισμένη πλάκα δεξιά διαβάζουμε:

«ὅταν ἰκοδομήθι ἱεραγία Θεοτόκο Μα(ρία)
...χωρίο Καστάν(ι)ανη 1774 Ἰούλιο 18».

Ἐπίσης καὶ σὲ ἄλλη πλάκα ἀριστερά, πού φέρει στὸ μέσο τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ σημειώνεται:

10. Θά μοῦ τὴ συγχωρέσει ὁ ὑπομονετικὸς ἀναγνώστης τούτη τὴ προσωπικὴ παρένθεση: Τὸ 1972 βρέθηκα γιὰ ἓνα διήμερο στὸ μοναστήρι τοῦ Στομίου ὀλομόναχος. Ἐξησα ἱερὲς καὶ ἀσυνήθιστες στιγμὲς κατάνυξης. Ζητώντας ἀπὸ τὸν Κύριο νὰ μοῦ γνωρίσει «ὁδὸ», ἔχυνα δάκρυα στὸ πέτρινο προαύλιο τοῦ μοναστηριοῦ. Ὄταν τὴν ἐπόμενη μέρα σηκώθηκα νὰ φύγω εἶπα στὸν ἑαυτό μου: «Κύριε, καλὸν ἔστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι...».

Μοναστήρι Στομίου: Ὁ κεντρικός ναός.

Μοναστήρι Στομίου: Λεπτομέρεια ἀπό τό ξυλόγλυπτο τέμπλο.

«ὄταν ἀνηκοδομίθι ἡ ἀγία Μονή τῆς Θεοτόκο ἐπίτροπος... ἡγούμενος (;) Παῖσιος (;)»¹¹.

Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ δὲν ἔχουμε ἀρκετές πληροφορίες. Ὅ,τι γνωρίζουμε εἶναι ἀπὸ τὶς ἐνθυμήσεις μοναχῶν πού βρίσκουμε σέ διάφορα παλιά ἐκκλησιαστικά βιβλία, ἀπὸ τὸ δισέλιδο χειρόγραφο τοῦ ἱερομονάχου Χρυσάνθου Λαῖνᾶ¹² καί τὴ στοματικὴ παράδοση τοῦ τόπου.

Εἶναι ἐξακριβωμένο ὅτι τὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Στομιώτισσας δὲν ὑπῆρξε ποτέ πολυάνθρωπο μοναστικὸ κέντρο. Κατὰ περιόδους συγκέντρωνε λίγους μοναχοὺς, πού ἔπρεπε νὰ ζοῦν ἀσκητικά, καί ὄχι σπάνια ἔμενε μέ ἓνα δυὸ μοναχοὺς. Πολλές φορές μάλιστα ἐρημώθηκε. Τὸ γεγονός δέ ὅτι δὲν συναντοῦμε πουθενά ἐκεῖ κοντὰ κοιμητήριο ἢ ὀστεοφυλάκιο ἐνισχύει τὰ παραπάνω.

Ἀπὸ μιά σπουδαία ἐνθύμησις πού εἶναι σημειωμένη σέ φυλλάδα Ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου, πληροφοροῦμαστε ὅτι τὴν περίοδο τοῦ 1793 ζοῦσαν στὸ μοναστήρι πολλοὶ ἀσκητὲς ὑπὸ τὴ σοφὴ καθοδήγησις τοῦ ἀσκητοῦ ὀσίου Μαρούδη. Μεταφέρω τὴν ἀξιόλογη αὐτὴ ἐνθύμησις διορθώνοντας μόνο τὰ ὀρθογραφικὰ λάθη:

«Ἐτούτη ἡ παροῦσα φυλλάδα ὑπάρχει τῆς Ὑπεραγίας ἐνδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς ἐπονομαζομένης Στομιώτισσας ὅπου κεῖται ὑποκάτωθεν τοῦ ὄρους τῆς Γκαμήλας, εὐρίσκονται δέ εἰς αὐτήν, τὴν ἀγίαν καί ἱεράν Μονὴν πολλοὶ ἀσκηταί, εὐρίσκεται δέ ἡγούμενος αὐτῶν ὁ ὀσιος Μαρούδης, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν πολλὴν ἄσκησιν δὲν ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν ἀγίαν Μονὴν πώποτε συνομιλώντας καί διδάχοντας τοὺς πατέρας.

Ἐγράψας Ἄνθιμος, 1793, Ἰανουάριος 12»¹³.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν δύο αἰῶνων ζωῆς τοῦ μοναστηριοῦ οἱ ἑκάστοτε ἀρχιερεῖς Βελλᾶς καί Κονίτσης ἔδειχναν τὸ ἀνάλογο ἐνδιαφέρον. Τὸ ἐπισκέπτονταν ἄλλοτε γιὰ μοναχικὲς κουρές καί χειροτονίες, ἄλλοτε γιὰ ἐνταφιασμοὺς ἀγίων μοναχῶν καί ἄλλοτε γιὰ

11. Πρεσβ. Γεωργίου Παῖσιου, Ἐνθυμήσεις Μονῆς Στομίου, Ἡπειρωτικὴ Ἑστία, 1956, σελ. 561.

12. Δημοσιεύτηκε στὸ βιβλίό μου: Ἡ Ἱερά Μονὴ Στομίου, σελ. 41-44.

13. Πρεσβ. Γεωργίου Παῖσιου, ὄπ. π., σελ. 562.

νά παρακολουθήσουν τήν πνευματική πορεία τῶν ἐνασκουμένων σέ αὐτό μοναχῶν. Γιά παράδειγμα σημειώνω τήν ἐπίσκεψη τοῦ ἀρχιερέα Κονίτσης Παΐσιου (1762-1778) στό μοναστήρι ὅταν ἡγούμενός του ἦταν ὁ Παΐσιος. Τήν ἐπίσκεψη ἔχει σημειώσει ὁ ἴδιος ὁ ἀρχιερέας σέ ἐξώφυλλο Πεντηκοσταρίου. Ἐπίσης τήν 1^η Ἰουλίου τοῦ 1841 ὅταν ἀνεπαύθη ὁ παπα - Θεοδόσιος, ἀναφέρει σχετική σημείωση ὅτι «τήν ἐπομένην, ἡμέρα Σάββατον, ἐνταφιάσθη μέ ἐπισημότητα ἀπό τόν ἀρχιερέα, ἱερεῖς καί λαόν»¹⁴.

Σημαντικό γεγονός στήν ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ εἶναι καί ἡ περιπέτεια τῶν ἱερῶν λειψάνων πού εἶναι θησαυρισμένα ἐκεῖ. Μᾶς τήν ἐξιστορεῖ «ἡ ἅγια ψυχή», ὁ ἱερομόναχος Χρῦσανθος Λαίνας στό σωζόμενο χειρόγραφο του. Τό ἔτος 1844, σημειώνει, τό μοναστήρι εἶχε ἐρημωθεῖ, γεγονός πού προξενούσε θλίψη στούς κατοίκους τῆς Κονίτσης. Γι' αὐτό παρεκάλεσαν τόν ὀσιώτατο Γρηγόριο τόν Χαλῶρτη ἢ Πεκλαρίτη, «ἄνδρα εἰδήμονα καί ἐπιρρεπῆ εἰς τήν μοναστικήν ζωήν», νά ἐγκατασταθεῖ στό Στομίο. Πράγματι ὁ π. Γρηγόριος ἄρχισε μέ ζῆλο τόν ἀγῶνα γιά νά ἐπαναφέρει τό μοναστήρι στήν παλιά του λαμπρότητα. Χωρίς νά διστάζει περιόδευσεν τά χριστιανικά χωριά μέ τά ἅγια λείψανα τοῦ μοναστηριοῦ καί συγκέντρωνε διάφορα χρηματικά ποσά. Σέ μιᾶ τέτοια περιοδεία συνελήφθη ἀπό ἑπτὰ ληστές, ἡμέρα τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, οἱ ὅποιοι ἀφοῦ τοῦ πήρανε τά ἅγια λείψανα καί ὅ,τι ἄλλο εἶχε, τόν δέσανε σέ ἓνα πλάτανο γιά νά γίνει βορά τῶν θηρίων. Ἐκεῖνος μέ τή βοήθεια τῆς Παναγίας καί τῆ χάρη τῶν ἁγίων λειψάνων, λύθηκε καί χωρίς νά πάθει τίποτε γύρισε στήν Κόνιτσα. Οἱ ληστές συνέχισαν τό ἐγκληματικό ἔργο τους. Ἐκάναν ἐπίθεση στό χωριό Μόλιστα ἀπ' ὅπου ἐκδιώχτηκαν καί στήν προσπάθειά τους νά περάσουν τόν Σαραντάπορο ποταμό πνίγηκαν ὅλοι τους. Μετά ἀπό λίγες μέρες βρέθηκαν τά πτώματά τους ἀπό τούς χωρικούς τῆς Βράνιστας (σημ. Τράπεζα) καθώς καί ὅλα ὅσα εἶχαν πάρει ἀπό τόν ἡγούμενο. Τό γεγονός προξένησε μεγάλη ἐντύπωση καί μέ ἄκρα εὐλάβεια ἐπέστρεψαν τά ἅγια λείψανα στό μοναστήρι τοῦ Στομίου.

Ἐκεῖνο ὅμως πού ἔδωσε γερό χτύπημα στό «Περιβολάκι τῆς Παναγίας» ἦταν τό κάψιμό του ἀπό τούς βάρβαρους καί ἀνίερους

14. Μοναχοῦ Παΐσιου, ὄπ. π., σελ. 9.

Γερμανούς τόν Αύγουστο του 1943. Οί επιδρομείς δέν σεβάστηκαν οὔτε τήν ιερότητα του τόπου, οὔτε τούς ἄθώους πού εἶχαν καταφύγει ἐκεῖ. Πυρπόλησαν τό μοναστήρι χωρίς ὅμως ἡ Παναγία νά ἐπιτρέψει τήν ὀλοκληρωτική του καταστροφή. «Τό κατανυκτικό ἐκκλησιάκι διεσώθη ὡς ἐκ θαύματος μέ τήν θείαν δύναμιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὡς μαρτυρεῖ ἡ γρέντα στό ἀριστερό μέρος του ἱεροῦ νάρθηκα»¹⁵ καθὼς εἰσερχόμεθα σέ αὐτόν.

Ἐπί τῷ 1923 τό μοναστήρι ἔμεινε σχεδόν χωρίς μοναχοῦς. Ἐμφανίζονται δύο καλογριές, ὕστερα ὁ π. Γερμανός καί ὁ π. Γεράσιμος Σχίζας. Κατόπιν ὁ ἔγγαμος ἱερέας Θωμᾶς πού ἀνέλαβε ἔπειτα τήν ἐνορία τῆς Γορίτσας (σημ. Καλλιθέα). Μετά ἀπό αὐτόν τό μοναστήρι «ἔμεινε ἐπί ἄρκετά χρόνια ἄνευ φύλακος μοναχοῦ καί ἔτσι σιγά-σιγά ἄρχισε νά ἐρημοῦται»¹⁶.

5. Νεώτερη ἐποχή.

Ἐπί τῷ 1950 καί μετὰ διάφοροι φιλόθεοσκοι χριστιανοί πού πονοῦν τό Στόμιο, συνεισφέρουν ὅτι μποροῦν γιά νά ἀνοικοδομηθοῦν τά ἐρειπωμένα ἀπό τήν πυρκαγιά κελιά. Τό 1958 ἡ Παναγία ἔστειλε στό μοναστήρι τῆς τόν εὐλαβέστατο μοναχό π. Παῖσιο (Ἐζνεπίδη), ὁ ὁποῖος μέ ἔνθεο ζῆλο ἄρχισε τήν ἀνοικοδόμηση βοηθούμενος ἀπό πολλούς χριστιανούς. Ὅτι βλέπουμε σήμερα στό μοναστήρι φέρνει τή σφραγίδα τῆς ἐργατικότητας καί φροντίδας τοῦ π. Παϊσίου. Θά μπορούσα στό σημεῖο τοῦτο νά ἀναφέρω πολλά γιά τήν ἁγία βιοτή του, τή φροντίδα του γιά τό Στόμιο, τόν ἐτοιμασμένο τάφο του, τό ξυλουργικό ἐργαστήρι του, τήν ποιμαντική του δραστηριότητα στήν Κόνιτσα, τήν αἰφνιδιαστική ἀναχώρηση ἀπό τό ἀγαπημένο μοναστήρι, στό ὁποῖο ἐμόνασε ἐπί πέντε ὀλόκληρα χρόνια, ἀλλά καί γιά τήν σύγχρονη πνευματική του ἀκτινοβολία σέ πανορθόδοξο ἐπίπεδο. Τά ἀποσιωπῶ ὅμως γιά εὐθετώτερο χρόνο¹⁷.

15. Μοναχοῦ Παϊσίου, ὄπ. π., σελ. 19.

16. Ὅπ. π.

17. Ὁ π. Παῖσιος μονάζει τώρα στό Ἅγιον Ὄρος ὅπου τόν ἐπισκέπτονται πολλοί ἄνθρωποι. Ἡ διδασκαλία του εἶναι γλυκύτατη. Τά ἀπλά παραδείγματα πού χρησιμοποιοῖ κατανύσσουν. Ἐχω δημοσιεύσει στό πρόσφατο παρελθόν ἄρκετές φορές χρονικά ἀπό ἐπισκέψεις μου στήν κα-

Διάδοχος του π. Παϊσίου στό μοναστήρι είναι ό ίερομόναχος Κοσμάς Σιωζος, πού από χρόνια άρχισε μιά μελετημένη προσπάθεια για τήν ανακαίνιση και συμπλήρωση του Στομίου. 'Ο ίερός του ζήλος φτάνει τά όρια τής προσωπικής του θυσίας. Στο μοναστήρι ύπάρχει τό μεγάλο πρόβλημα: τά ύλικά δέν μεταφέρονται μέ αυτόκίνητο γιατί δέν ύπάρχει δρόμος. Καί όμως! Έφτασε εκεί, στόν άπορροΰγα βράχο του Στομίου, έρπυστριοφόρο μηχανήμα και κουβάλησε χιλιάδες τουβλα, εκατοντάδες τσιμέντα, σωληνες νεροϋ, σύρματα περίφραξης, ξυλεία, σίδερα και πολλά άλλα αναγκαία ύλικά. Μέ κίνδυνο τής ζωής μεταφέρθηκαν εκεί όλα. 'Ανύστακτο τό ένδιαφέρον του π. Κοσμά. Τά σχέδιά του πραγματοποιούνται. Τά κηπάρια δίνουν γόστιμα ζαρζαβατικά. Χτίστηκαν έξωτερικές βρύσες. Πανέμορφη ή πέτρινη μεγάλη βρύση στην παρακείμενη Λεπτοκαρυά μέ τό καλοδουλεμένο ξύλινο «κανούλι». 'Ο χΰρος εϋπρεπίστηκε, μέσα και έξω από τό μοναστήρι. Πρόκειται νά γίνουν πολλά ακόμη. Ένας άνθρωπος, όλομόναχος και μέ άλλες ποιμαντικές άπασχολήσεις, όμορφαίνει τήν Παναγία τή Στομιώτισσα, πού τόσο εϋλαβοϋνται οί κάτοικοι τής Κονίτσης.

6. Θαύματα και παραδόσεις.

Σημειώνω παραδόσεις και θαύματα πού διηγοϋνται οί γεροντότεροι άνθρωποι τής περιοχής. Έχουν χάρη και φανερώνουν ότι ή Στομιώτισσα Παναγία είναι θαυματουργή. Τά θαύματα πού αναφέρω είναι παλιότερης έποχής, τότε πού ή πίστη ήταν θερμότερη και οί χριστιανοί εϋλαβοϋντο τήν Παναγία ιδιαίτερα.

α'. Κοντά στό μοναστήρι βρίσκεται ή βρύση τής Λεπτοκαρυās πού μέχρι τό 1978 άποτελοϋσε τή μοναδική πηγή άπ' όπου μπορούσες νά πάρεις νερό. 'Η παράδοση λέγει ότι όταν ή βρύση τής Λεπτοκαρυās τό Νοέμβριο και όλο τό χειμώνα έχει μπόλικο νερό, θά είναι μεγάλη ακρίβεια στόν κόσμο. 'Αντίθετα όταν τό νερό λιγοστεψει ή και χαθει ακόμη, θά είναι μεγάλη φτήνεια.

β'. Τή δεκαετία 1880-1890 ήγούμενος στό μοναστήρι ήταν ό π. Γαβριήλ πού διατηροϋσε αρκετά γιδοπρόβατα και βόδια. 'Εκείνη

λύβη του. 'Ελπίζω νά μέ αξιώσει ό Θεός νά παρουσιάσω κάποτε μιά εκτενέστερη έργασία, αξιοποιώντας όλα τά στοιχειά πού συγκεντρώνω και άφοροϋν τόν γέροντα Παΐσιο.

τήν ἐποχή δροῦσε στήν περιοχή τῆς Κονίτισης ὁ λήσταρχος Νταβέλης. Αὐτός πολλές φορές ἐρχόταν σέ συμπλοκή μέ τούς Τούρκους κατακτητές. Κάποια μέρα πού τόν εἶχαν περικυκλώσει οἱ Τούρκοι καί πολεμοῦσε μέ γενναιότητα, τοῦ ἔφυγε ὁ ἀχώριστος σύντροφός του: τό χρυσοστολισμένο μανάρι του. Ἐπί τούτου φοβήθηκε τό ζῶο καί ἀνταμώθηκε μέ τά πρόβατα τοῦ μοναστηριοῦ. Ὁ τσοπάνος σάν τό εἶδε πῆρε μιά ἀρμαθιά φλουριά ἀπό τίς πολλές πού εἶχε κρεμασμένες στό λαιμό καί τά κέρατά του καί τά παρουσίασε στό μοναστήρι. Οἱ καλόγεροι εἰδοποίησαν τό λήσταρχο σχετικά. Ἐκεῖνος τά ἄκουσε μέ πολλή χαρά. Ἐπειδή δὲ πίστευε ὅτι ἡ Παναγία τόν προστάτεψε ἀπό τούς Τούρκους, ἔστειλε εἶδηση στό μοναστήρι νά κρατήσουν τά φλουριά καί νά τοῦ στείλουν μόνο τό μανάρι, πράγμα πού ἔγινε. Οἱ καλόγεροι μέ τή δωρεά αὐτή διόρθωσαν καί ψήλωσαν τή μάντρα τοῦ μοναστηριοῦ.

γ'. Μπροστά ἀπό ἑκατόν πενήντα περίπου χρόνια ἓνας καλόγερος εἶχε βγεῖ περιοδεῖα σέ διάφορα μέρη μέ σκοπό τήν οικονομική ἐνίσχυση τοῦ μοναστηριοῦ. Ὄταν γύριζε, στήν τοποθεσία Κακή Σκάλα, πού εἶναι βραχῶδης καί κρημνώδης, παραφύλαγαν μερικοί ληστές γιά νά τοῦ πάρουν τά χρήματα. Ὁ καλόγερος ἀνηφόριζε καβάλα στό ἄλογο του. Ξαφνικά τό ζῶο σταμάτησε. Κάτι συνέβαινε. Ὁ καλόγερος ἀνυποψίαστος τό χτυποῦσε νά προχωρήσει, ἐκεῖνο ὅμως καρφώθηκε στή θέση του χωρίς νά κάνει οὔτε βῆμα μπρός. Μετά ἀπό τήν ἐπιμονή τοῦ ἀναβάτη του νά προχωρήσει τό ἄλογο λοξοδρόμησε στά δεξιά, σκαρφάλωσε στά βράχια καί ἔφτασε στό μοναστήρι ἀπό ἄλλο μέρος. Ἔτσι ὁ καλόγερος ξέφυγε τόν κίνδυνο ἀπό τούς ἐνεδρεύοντες κακοποιούς.

δ'. Μιά ἄλλη φορά συμμορία ληστῶν ἔφτασε στό μοναστήρι μέ σκοπό νά τό λεηλατήσουν. Τότε ἀσκήτεψε ἐκεῖ ἓνας θεοφοβούμενος ἱερομόναχος. Οἱ κακοποιοί ἄρχισαν νά περιπαίζουν τόν καλό μοναχό καί νά βλασφημοῦν τήν Θεοτόκο Μαρία. Ἐκεῖνος τούς συμβούλευε πατρικά μέ σκοπό νά τοῦς ἐπαναφέρει στόν ἴσιο δρόμο τοῦ Χριστοῦ. Μάταια ὅμως. Τοῦ δήλωσαν πώς μόνο ἂν δοῦν θαῦμα θα πιστέψουν στά ὅσα τοῦς λέγει. Ὁ ἱερομόναχος, σιωπηλός καί προσευχόμενος ἔνδον, τοῦς ἐτοίμασε τό καλύτερο φαγητό πού μπορούσε, προσφέροντάς τους καί ἄφθονο κρασί ἀπό τά ἀμπέλια τοῦ μοναστηριοῦ. Οἱ ληστές παρόλη τή φιλοξενία ἐπέμεναν νά δοῦν θαῦμα. Γιά νά τόν δοκιμάσουν τοῦ εἶπαν νά γεμίσει μιά κούπα μέ κρασί καί νά τή ρίξει ἀπό τό Καταφίλι - ψηλός βράχος

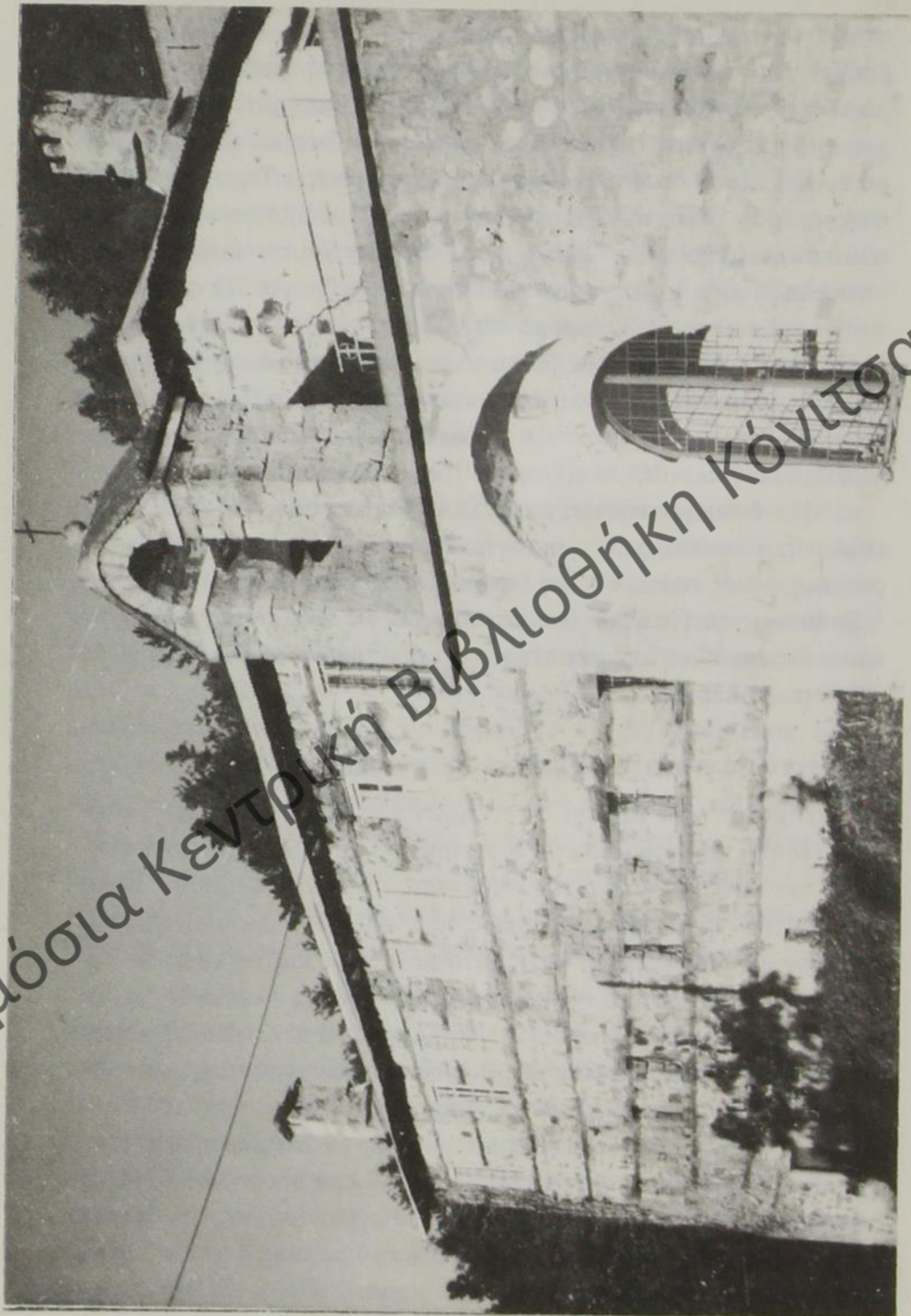
στήν ἄκρη τοῦ μοναστηριοῦ - κάτω στό ποτάμι. Ἐάν τό πρῶί τή βροῦνε γεμάτη θά πιστέψουν στά λόγια του, διαφορετικά θά τόν τιμωρήσουν καί θά καταστρέψουν καί τό μοναστήρι. Ὁ ἱερομόναχος ἀμίλητος ἔκανε ὅ,τι τοῦ εἶπαν. Γέμισε μιά κούπα μέ κρασί καί μέ κρυφή πίστη ὅτι ἡ Παναγία θά κάνει τό θαῦμα Της, τήν ἔρριξε στό γκρεμό. Ἡ νύχτα πέρασε μέ ἀγωνία. Ὅλοι τό πρῶί κατέβηκαν στό ποτάμι. Ληστές καί καλόγερος. Ἐψαξαν γιά τήν κούπα καί μέ κατάπληξη τήν βρήκανε ὄρθια πάνω σέ ἕνα βράχο. Ἡ στιγμή ἦταν συγκλονιστική. Ὁ ἱερομόναχος δοξολογοῦσε τό Θεό καί τήν Παναγία. Οἱ κακοποιοί μέ βαθιά συναίσθηση τῆς ἀμαρτωλότητάς τους ζήτησαν συγχώρηση. Μέ τό κρασί τῆς κούπας ὁ ἱερομόναχος ἔκανε θεία Λειτουργία καί κοινώνησε τούς μετανοήσαντας πρῶην ληστές! Τό διπλό θαῦμα εἶχε γίνει¹⁸.

Ὅλα ὅσα προανέφερα καί ἄλλα πού εἶναι σκορπισμένα στούς εὐλαβεῖς ἀνθρώπους τῆς περιοχῆς καί παραδίδονται ἀπό τούς γερόντους στούς νεώτερους ὡς ἱερά παρακαταθήκη, φανερώνουν ὅτι ἡ Στομιώτισσα Παναγία θαυματουργεῖ προστατεύοντας καί θεραπεύοντας ἐκείνους πού προσέρχονται στό ἱερό Περιβόλι τῆς μέ ἀταλάντευτη πίστη.

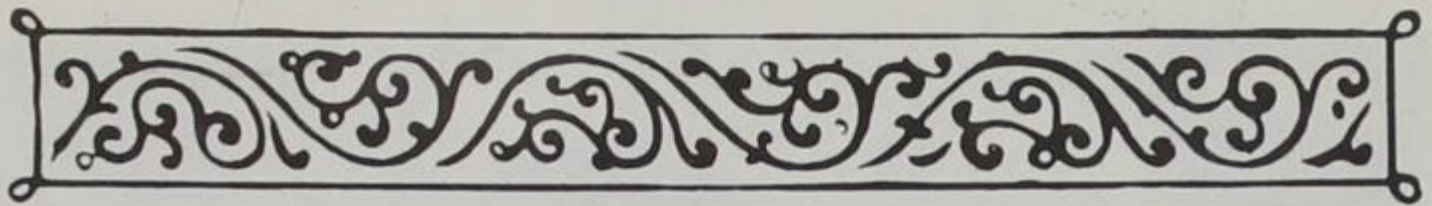
7. Ἡ πανήγυρη τῆς Στομιώτισσας.

Τό μοναστήρι τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου. Πλήθη κόσμου ἀπό τήν Κόνιτσα καί τήν γύρω περιοχή ἀνηφορίζουν κάθε χρόνο γιά τήν πανήγυρη, στίς 8 Σεπτεμβρίου. Εἶναι συγκινητικό τό θέαμα νά βλέπεις τούς εὐλαβεῖς προσκυνητές νά κρατοῦν μέ ιδιαίτερη προσοχή τά τάματά τους καί νά κατευθύνονται στήν Παναγία τῆ Στομιώτισσα. Οἰκογένειες - οἰκογένειες, ὀμάδες - ὀμάδες, ἀνθρωποι ὅλων τῶν ἡλικιῶν, ἀπό παιδιά ἀμούστακα καί παρθένες κορασίδες μέχρι ἐνήλικες καί γέροντες, ἀψηφώντας τίς δυσκολίες τοῦ δύσβατου δρόμου ἀνεβαίνουν γιά τό μοναστήρι. Ἀπό τό ἀπόγευμα τῆς παραμονῆς τό Στόμιο σφύζει ἀπό κόσμο. Οἱ προσκυνητές προσφέρουν τά δῶρα τους: λάδι, ἀνάμα, λαμπάδες καί ζυμωτά πρόσφορα. Μέ ζωγραφισμένη τήν ἱκανοποίηση στό πρόσωπό τους πού βγῆκαν καί ἐκείνη τή χρονιά στήν Παναγία, διανυκτερεύουν ἐκεῖ καί παρακολουθοῦν τόν ἔσπερινό, τήν παράκληση καί τή θεία Λειτουργία. Πολλοί προσκυνητές ἀνεβαίνουν στό μοναστήρι τό πρῶί, «ὄρθρου βαθέος».

18. Π.ρ.β.λ. Ἀναστασίου Εὐθυμίου, ὄπ. π.

Τόπος ονομαστικής Μολύβδας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

Τό Μοναστήρι τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου στήν Μόλιστα

1. Τό μοναστήρι καί ὁ παπα-Βασίλης Βέργος.

Στό συνοικισμό τῆς Μόλιστας πού ὀνομάζεται Μοναστήρι (παλ. Μποτσιφάρι) ὑπάρχει σέ ἀπόσταση 300 περίπου μέτρων τό μοναστήρι τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου. Στή Μόλιστα φτάνει κανεῖς εὐκόλα, ἀφοῦ ἀπό τόν κεντρικό δρόμο ἀπέχει τρία μόλις χιλιόμετρα. Ὄταν μάλιστα ἀσφαλτοστρωθεῖ ἡ μικρή αὐτή ἀπόσταση, τότε ἡ διαδρομή θά γίνει πολύ εὐχάριστη. Γιά ἐκεῖνον ὅμως πού «κυνηγάει» τά μοναστήρια, οἱ δυσκολίες τοῦ δρόμου δέν εἶναι ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια. Προχωρεῖ, ἀνεβαίνει στό ὑψόμετρο τῶν 930 μ. τοῦ χωριοῦ καί ἀποθαυμάζει τήν καταπράσινη περιοχή, τά πληθωρικά πεῦκα καί τά ἐξωκκλήσια πού εἶναι χτισμένα σέ ὁμορφες καί ἠσυχαστικές τοποθεσίες.

Ἡ Μονή φαίνεται ἀπό τά τελευταῖα σπίτια τοῦ χωριοῦ. Εἶναι χτισμένη σέ κατάφυτο τόπο. Καθώς παίρνεις τό μοναπάτι μέσα στά δέντρα, ἀμέσως νιώθεις ὅτι παταῶς χώματα ἱερά. Στήν ἀρχή διακρίνονται μόνο οἱ στέγες τῶν κτισμάτων. Περνάς δύο ἐξωκκλήσια κοντά τό ἓνα μέ τ' ἄλλο καί φτάνεις στήν Παναγία. Ἀπό τήν πρώτη κιόλας ματιά διαπιστώνεις ὅτι ἐδῶ ὑπάρχει κάποιος ἄνθρωπος πού φροντίζει, πού δέν ἐπιτρέπει νά ἐρειπωθοῦν τά κτίρια τοῦ μοναστηριοῦ, νά σωριαστοῦν τοῖχοι, νά βεβηλωθοῦν ἱεροί χῶροι. Ἐχοντας πικρή ἐμπειρία ἀπό τήν κατάσταση πού βρίσκονται τά περισσότερα μοναστήρια τῆς περιοχῆς μας, ἐδῶ ἔνιωσα μιά ἀνακού-

φιση, χάρηκα πολύ, ένθουσιάστηκα. Ἡ ἄριστη κατάσταση στήν ὁποία διατηρεῖται ἡ Μονή, ὀφείλεται στόν παπα-Βασίλη Βέργο, ἐφημέριο τοῦ χωριοῦ.

Στό σημεῖο τοῦτο ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ μιά παρένθεση, γιά νά ἀναφερθῶ στόν σεβαστό λευίτη, γιατί ἡ προσφορά του στό μοναστήρι εἶναι μεγάλη. Μέ τίς ἐνέργειές του, τήν προσωπική του ἐργασία καί τό ἐνδιαφέρον του διατηροῦνται ἄριστα ὁ ναός καί τά κελιά. Ὁ ἴδιος ἔχει ἰδιαίτερη ἐπίδοση στίς οἰκοδομικές ἐργασίες. Διαμόρφωσε τήν ἐσωτερική αὐλή, καλλώπισε τό χῶρο, ἔκανε στηρικτικά ἔργα στίς τοιχοποιίες, ἔφερε μέσα στή Μονή τό νερό, μπῆκε ἤλεκτρικό ρεῦμα, συνδέθηκε μέ ἀμαξιτό δρόμο ἡ Παναγία, χτίστηκε τό καμπαναριό στήν εἴσοδο καί ἄλλα πολλά. Εἶχα τήν ευκαιρία νά συνομιλήσω μαζί του ἀρκετές φορές. Μεταφέρω ἐδῶ τίς ἐντυπώσεις μου ἀπό μιά μακρά συζήτηση - ἐνημέρωσή πού εἶχαμε στίς 5 Ὀκτωβρίου 1986. Καθισμένοι στήν κουζίνα τοῦ μοναστηριοῦ μοῦ διηγήθηκε ὁ παπα-Βασίλης πολλά ἱστορικά τῆς Παναγίας καί μοῦ ἐξιστόρησε τόν πολυετῆ μόχθο του γιά τήν ἀνακαίνιση τῆς Μονῆς. Εἶναι νά θαυμάζει κανεῖς πῶς ἕνας ἄνθρωπος μέ μεγάλη οἰκογένεια καί πολλές ὑποχρεώσεις ἀφιερῶθηκε σ' αὐτό το σπουδαῖο ἔργο. Ὁ ἴδιος μοῦ εἶπε ὅτι ἀπό μικρό παιδί ἀγαποῦσε τό μοναστήρι καί ὅταν ἔγινε κληρικός ἔταξε τόν ἑαυτό του σ' αὐτό. Ἀπό τό 1963 καί ἐντεῦθεν νύχτα καί μέρα σκεφτόταν πῶς θά μπορέσει νά τό ἀναδείξει. Πρωτοστάτησε ὁ ἴδιος παντοῦ, πελέκησε καί ἔχτισε πέτρες μέ τά χέρια του, ἐλαιοχρωμάτισε ὅλα τά κελιά, ἄφησε τή σφραγίδα του. Ὁ παπα-Βέργος εἶναι νοικοκύρης ὄχι μόνο στό σπίτι του, ἀλλά καί στό μοναστήρι. Τοῦ σφίγγω τό χέρι καί τοῦ τό φιλῶ. Τοῦ ἀξίζει.

2. Περιγραφή τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἡ Μονή, ὅπως ἤδη ἀνέφερα, εἶναι περιποιημένη. Προβάλλει μέσα ἀπό τό πυκνό πράσινο, σιωπηλή, μυστική. Πολλοί προσκυνητές ὁμολογοῦν ὅτι ἐδῶ μέ λίγο ἀντίδωρο καί τήν πολλή ἡσυχία συνομιλεῖς μέ τό Θεό κατανυκτικά. Περιορίζεις τίς βιοτικές σου ἀνάγκες καί ἱκανοποιεῖς τίς πνευματικές.

Στή δυτική καί βόρεια πλευρά ὑπάρχουν «τά κελιά-καταλύματα τῆς Μονῆς. Εἶναι ἕνα μεγάλο καί ψηλό διώροφο κτίριο πού προσομοιάζει ἀκριβῶς στό ρυθμό τῶν μοναστηριῶν. Σήμερα εἶναι

Μοναστήρι Μολίσσης: Ὁ ἱερός ναός.

κατοικήσιμα 5 κελιά με επίπλωση και στρωσίδια που φτιάνουν ένα σύνολο άνετο, οικείο, έξυπηρετικό, υγιεινό και όμορφο... 'Υπάρχει επίσης τό δωμάτιο υποδοχής - γραφείο και μερικά παλαιά αντικείμενα (σεντούκια σκαλιστά, πιθάρια κλπ.)»¹. 'Όλα είναι με τάξη και άρχοντιά. 'Υπάρχουν τζάκια με μπάσια, άφθονα σκεπάσματα και όλα τά άναγκαία πράγματα. Στην κουζίνα βρίσκει κανείς τά άπαραίτητα σκεύη.

Δυτικά και προς τή δεξιά γωνία ύπάρχει ένα άλλο κτίριο που είναι γνωστό με τήν προσωυμία «του τούρκου ή κρεββάτα» γιατί χτίστηκε με δαπάνες ενός μπέη τής Κονίτσης, μετά από θαυματουργική άποκατάσταση τής υγείας του όφειλόμενη στη χάρη τής Παναγίας τής Μολιστινής. Στην άπ' έξω είσοδο του κτιρίου αυτού, ακριβώς από πάνω, σώζεται μία έπιγραφή, ή όποία δυστυχώς είναι δυσανάγνωστη.

'Ο ναός τής Παναγίας είναι σε ψηλότερη επιφάνεια από εκείνη των κελιών. Στόν αύλόγυρο όλα έχουν διαμορφωθεί με μεράκι. Πέτρινα πεζούλια, βρύση, χώροι για λουλούδια, τσιμεντοστρώσεις. Μπροστά στό ναό ύπάρχουν δύο ύψικορφα κυπαρίσσια, ενώ ένα τρίτο είναι στη νοτιοδυτική γωνιά. 'Επίσης ύπάρχει μία κληματαριά και δίπλα τής ένα δεντράκι με τό σιδερένιο σήμαντρο.

Μετά από αυτή τήν μικρή περιγραφή άς προχωρήσουμε στό έσωτερικό του ναού. 'Υπάρχουν δύο πόρτες, μία είναι ή κυρία είσοδος και μία του γυναικωνίτη. Και οί δύο είναι στη νότια πλευρά. Στην κυρία είσοδο ύπάρχει μία λαϊκότροπη ανάγλυφη διακόσμηση με τή χρονολογία 1892. 'Ο ίδιος σκαλιστής δούλεψε προφανώς και σε δύο άγκωνάρια τής έξωτερικής πύλης τής Μονής τούς έντυπωσιακούς δράκοντες. Δέν αποκλείεται και μία έπιγραφή πάνω σε πλάκα τής ίδιας έποχής, που αναφέρεται στην ανακαίνιση τής Μονής, νά είναι δικός του κόπος. Για τήν έπιγραφή κάνω λόγο πιο κάτω.

'Ο ναός έξωτερικά είναι όρθογώνιος. 'Εσωτερικά είναι χωρισμένος στα τρία συνήθη μέρη: ιερό, κυρίως ναός, γυναικωνίτες πάνω κάτω. Τό τέμπλο είναι ξυλόγλυπτο με νεώτερα βαψίματα και τό δάπεδο είναι πλακοστρωμένο. 'Εντυπωσιακά και μοναδικά στό είδος είναι τά δύο όλόγλυφα πέτρινα μανουάλια με τίς λεπτοδουλε-

1. Χαριλάου Γ. Γκούτου, Μολιστινά, 1983, σελ. 42 δεύτερη στήλη.

μένες διακοσμήσεις. Χρονολογούνται από τό 1831 καί είναι φερμένα από τό Ἐλεύθερο (παλ. Γκριζμπάνι) Κονίτσης. Σέ κείνο μάλιστα πού βρίσκεται δεξιά, μπροστά στήν δεσποτική εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ διάβασα:

«1831 ΣΕΡΗΟ ΣΙΗ ΝΤΑΛΣ ΛΥ».

Καί τά δύο μανουάλια εἶναι μέ ἐσωτερικό σίδηρο στερεωμένα στίς πλάκες τοῦ δαπέδου. Παλιότερα κάποια δαιμονισμένη εἶχε ἀρπάξει τό ἀριστερό μανουάλι μέ σκοπό νά τό γκρεμίσει, ἀλλά τήν πρόλαβαν. Σήμερα φαίνεται ἡ πλάκα τοῦ δαπέδου πού ἔχει ξεκολλήσει.

2. Ἱστορικά στοιχεῖα.

Τό σημερινό μοναστήρι χρονολογεῖται **ἀπό τό 1819** ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό μιά χρονολογία πού ὑπάρχει ἐσωτερικά στό μέρος τοῦ ἱεροῦ βήματος. Ὁ ἀείμνηστος π. Γεώργιος Παῖσιος, γνωστός ιστοριοδίφης, μέ βάση αὐτή τή χρονολογία διορθώνει παλιότερη δημοσίευση τοῦ Βασ. Τζαλόπουλου πώς τάχα χτίστηκε ἡ Μονή τό 1730².

Εἶναι βέβαιο ὅτι τό μοναστήρι προϋπήρχε νοτιοδυτικότερα καί κατεστράφη ἀπό ἀγνωστή σέ μᾶς αἰτία. Πάντως τό ἔδαφος ἐκεῖ δέν ἔχει τήν ἀνάλογη σταθερότητα, γεγονός πού θά συνετέλεσε στήν καταστροφή της. Τό ἴδιο συμπεραίνει καί ὁ π. Γεώργιος Παῖσιος «Ἴσως, ἐπειδή τό ἔδαφος ἐκεῖ ἔνθα καί τά ἑρείπια εἶναι κατοφθέρως καί ὑπόκειται εἰς κατολίσθησιν νά ὑπέστη αὕτη ρωγμῆς ἐκ τῆς πολυκαιρίας καί νά κατέστη ἐτοιμόρροπος, πράγμα τό ὁποῖον ἠνάγκασε τούς ἀοιδίμους Πατέρας τῆς Μονῆς νά μεταφέρωσι καί θεμελιώσωσιν αὐτήν εἰς τήν θέσιν τήν ὁποῖαν εὐρίσκεται σήμερον»³. Ὁ ἴδιος μελετητής σέ πλάκα μὴ ἐντετοιχισμένη διάβασε: «1819 ΙΚΟΔΟΜΗΘΗ ΕΤΟΥΣ, ΖΡΠ»⁴ πού συμπεραίνει ὅτι περί τό 1672 (7180-5508=1672) εἶχε πρωτοκτιστεῖ ἡ Μονή.

Τό ἔτος 1964, ὅταν ἔσκαβαν ἐργάτες στήν παλιά θέση τοῦ μοναστηριοῦ, βρέθηκαν τοῖχοι μέ ἀγιογραφημένους σοβάδες. Μαρ-

2. Ὀλίγα περί τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μολίστης, Κόνιτσα, 1966, Ὀκτ. τ. 54, σελ. 7.

3. Ὁπ. π.

4. Ὁπ. π.

τυρία επίσης αδιάσειστη γιά τό παλιό μοναστήρι εἶναι διάφορες ἐνθυμήσεις καί χρονολογίες σέ πλάκες, εἰκόνες, λειψανοθήκες καί λειτουργικά βιβλία. Ὁ φιλόπonos π. Γεώργιος Παῖσιος τίς εἶχε δημοσιεύσει μέ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια καί ἀκρίβεια. Συνολικά ὁ ἀριθμός τους εἶναι 43 ἀπ' τίς ὁποῖες οἱ 22 ἀνάγονται στήν πρώτη περίοδο τῆς Μονῆς καί καλύπτουν τό χρονικό διάστημα ἀπό 1658-1852. Μερικές φυσικά ἐνθυμήσεις σέ διάφορα ἐκκλησιαστικά βιβλία πού δέν ἀναφέρουν τό ὄνομα τῆς Μονῆς, δέν εἶναι ἀσφαλεῖς πηγές πληροφοριῶν, γιατί μπορεῖ νά προέρχονται ἀπό ἄλλες Μονές καί νά μεταφέρθηκαν στό μοναστήρι ἀπό μοναχοῦς πού ἐγκαταβίωσαν ἐδῶ.

Τό 1892, 73 χρόνια ἀπό τό χτίσιμο τοῦ νέου μοναστηριοῦ, παρατηρεῖται μιά δραστηριότητα γιά τήν ἀνακαίνισή του. Μεταφέρω ἐδῶ τήν ἐνδιαφέρουσα ἐπιγραφή πού βρίσκεται σέ μιά πλάκα, πού σήμερα δέν εἶναι ἐντοιχισμένη. Φέρει ἀνάγλυφο σταυρό μέ τό ΙΣ ΧΣ καί γράφει σέ δύο στήλες τά ἐξῆς:

1892

ΑΝΑΚΕΝΙΣ

ΘΗ Η ΙΕΡΑ Μ(Ο)

Ν(Η): ΔΙΑ ΔΑΠΑ
ΝΗΣ ΤΟΥ ΠΑ(ΗΑ)

ΑΝΘΥΜΟΥ

ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥ

ΝΟΔΙΑΣ αὐτου.

/ου(ς)

ΔΙΑ ΧΕΙΡ(ΟΣ)

ΕΜΟΥ ΓΕΩΡ

ΓΙΟΥ ΑΝΙΨΙ

ΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝ(ΟΥ)

ΣΥΝ ΤΩ ΑΔ

ΕΛΦΩ ΜΟΙ

ΧΡ. και τοις λοιποι(ς).

Τή χρονολογία 1892 συναντοῦμε καί στήν εἴσοδο τοῦ ναοῦ ἐξωτερικά, ὅπως προανέφερα.

Μετά ἀπό τά παραπάνω μποροῦμε νά συμπεράνουμε μέ ἀσφάλεια ὅτι τό παλιό μοναστήρι τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Μολίστης χρονολογεῖται ἀπό τόν 17^ο αἰῶνα καί διατηρήθηκε περί τούς δύο αἰῶνες. Μετά καταστράφηκε καί τό 1819 χτίστηκε στή νέα σημερινή του θέση καί ὀλοκληρώθηκε τό 1892. Στίς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας ἄρχισε ἡ παρακμή καί στό μοναστήρι ἐμφανίζονται κατά περιόδους ἕνας δύο μοναχοί. Τελικά ἡ διαχείριση ἀνατέθηκε σέ ἐπιτροπές πού ἀποτελοῦσαν ἄλλοτε λαϊκοί καί ἄλλοτε οἱ ἐφημέριοι τῶν τριῶν συνοικισμῶν τῆς Μολίστης.

Κατά τήν ἐμπόλεμη περίοδο τοῦ 1948-49 δέχτηκε τό μονα-

στήρι κανονιοβολισμούς από τόν στρατό, γιατί υπήρχε ή πληροφορία ότι εκεί είχαν καταφύγει άντάρτες. Διακρίνονται μέχρι σήμερα οί ρωγμές στους τοίχους του ναού.

Άκολουθώντας τό παράδειγμα τών παλιών ανακαινιστών του μοναστηριού ό σημερινός έφημέριος του χωριού παπα-Βασίλης Βέργος, όπως ήδη έκανα λόγο, έχει αναδείξει τό μοναστήρι σε αξιοθαύμαστο βαθμό. Νεώτερη έπιγραφή μās πληροφορεϊ σχετικά:

«Η ΙΕΡΑ ΑΥΤΗ ΜΟΝΗ
ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΙΩΝ ΤΗΣ
ΘΕΟΤΟΚΟΥ
ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΘΗΚΕ
ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΕΠΙΤΡΟΠΕΥΟΝΤΟΣ
ΙΕΡΕΩΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΒΕΡΓΟΥ
ΕΝ ΣΩΤΗΡΙΩ ΕΤΕΙ

1963

Τό 1976 καί συγκεκριμένα στό διάστημα από 16 μέχρι 18 Ιανουαρίου από τό μοναστήρι έκλεψαν τή θαυματουργό εικόνα τής Παναγίας, τήν επωνομαζόμενη «Στρατιώτισσα», άλλες σπουδαϊες εικόνες καί τις τέσσερις λειψανοθηκες. Η άνιερη αυτή πράξη συνεκλόνησε όλους τους Μολιστινούς, οί όποιοι μέ βαθύτατη συγκίνηση ανέβηκαν στό μοναστήρι καί έθρήνησαν για τό πρωτοφανές αυτό έγκλημα. Έκεϊνες τις ήμέρες ή κακοκαιρία ήταν σφοδρή. Οί κλέφτες μέ λουστάρι παραβίασαν τήν πόρτα καί διέπραξαν τήν ιεροσυλία άπαρατήρητοι. Προσπάθησαν νά ακρωτηριάσουν καί τό τέμπλο, αλλά τελικά δέν προχώρησαν. Ήδη φαίνεται μέσα στό ιερό ή κατεστραμμένη επένδυση του τέμπλου.

Η θαυματουργός εικόνα τής Παναγίας αποτελούσε τό σέμνωμα του μοναστηριού. Ο Χαρίλαος Γκούτος, Γαναδιώτης, σημειώνει σχετικά για τήν εικόνα: «Είναι περίπου 30×20 έκατ. καί καλύπτεται στό μεγαλύτερο μέρος τής επιφανείας της μέ χρυσά επιθέματα, περιπλεύρως δέ φέρει τήν έπιγραφή «Δέησις του δούλου του Θεού Νικηφόρου Ίερομονάχου καί τών γονέων αυτού. Έτος 1783». Τό περίστηλο εικονοστάσι φέρνει τό βάρος άμέτρητων έλ-

πίδων καί δακρύων σέ μορφή ποικίλων μικρῶν ἀναθημάτων»⁵, Ἡ προσωυμία «Στρατιώτισσα» ὀφείλεται στό γεγονός πού ἡ Παναγία βρισκόταν στίς στρατές, δηλ. τήν ἔπαιρναν οἱ χριστιανοί στά σπίτια τους ἐντός τῶν συνοικισμῶν τῆς Μόλιστας, ἀλλά καί ἐκτός γιά νά συνοδεύσει πολλές φορές ἀσθενεῖς. Ἡ Παναγία ἡ Μολιστινή εἶχε φτάσει καί στό νοσοκομεῖο «Εὐαγγελισμός» τῆς Ἀθήνας.

Οἱ λειψανοθήκες, πού πιά δέν ὑπάρχουν, περιεῖχαν σύμφωνα μέ τίς δύο παρακάτω ἐνδείξεις, πολλῶν ἀγίων λείψανα. Φυσικά θά ὑπῆρχαν καί ἄλλα στίς ὑπόλοιπες, γιατί οἱ δύο ἐνδείξεις εἶναι μιᾶς ἢ δύο τό πολύ λειψανοθηκῶν. Δέν διευκρινίζεται καλά ἀπό τόν ἀντιγραφέα τους. Ἡ πρώτη ἀναφέρει: «Μέρος τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀγίου Ἰωάνη τῆς Κλήμακος κτῆμα Κυρίλου Ἱερομονάχου 1799». Ἡ δεύτερη ἐπίσης: «Μέρος ἀπό τήν Ἀγίαν Κάρα τοῦ ἀγίου Ἡοάννου τοῦ Κλήμαντος. Μέρος τοῦ ἀγίου Γεοργίου Μέρος τοῦ ἀγίου Σημεόν Μέρος τοῦ ἀγίου Θομᾶ τοῦ ἐν τῷ Μαλεό ὄφαλος τοῦ ἀγίου Μηνᾶ τοῦ Καληκελάδου εἰς Μοναστήριον Μόληστας ἡς μνήμη τᾶ Ἐσόδη τῆς Θεοτόκου. Ἡγούμενος Μελέτιος. Χρισική Ἡοάνη Μηχαήλ ἔτος 1807 Σεπτεμβρίου 25»⁶.

Ἀπό ἀναφορά πού ὑποβλήθηκε στήν ἱερά μητρόπολη τόν Ἰούλιο τοῦ 1954 ἀπό τόν τότε ἐφημέριο Νικόλαο Γέγιο, ἀντλῶ καί μερικές ἄλλες εἰδησεις χρήσιμες γιά τήν ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ.

Στήν ἀκμή της εἶχε ἠγούμενο μέ 8-10 μοναχοὺς καί ἀπασχολοῦσε προσωπικό. Διατηροῦσε ἡ Μονή αἰγοπρόβατα, ἵππους, ἡμίονους, μέλισσες, ὄρνιθες κ.ἄ.

Ἐπίσης ὁ Στέφανος Λιούλιος ἀπό τό Γαναδιό τῆς Μόλιστας εἶχε δωρίσει ἕνα μεγάλο κτῆμα στό Βουκουρέστι τῆς Ρουμανίας καί μέ τό εἰσόδημα ἀπ' αὐτό συντηροῦνταν γιά πολλά χρόνια τό μοναστήρι. Ἀργότερα ἀπεστάλη ἀπό τή Μόλιστα ὁ Ζήσης Κούσιος μέ ἐντολή νά ἐκποιήσει τό κτῆμα. Τό ἀγόρασε ὁ Χρῆστος Μουστάκας ἀπό τήν Ἐξοχή Κονίτσης καί μέ τᾶ χρήματα αὐτά χτίστηκε τό μοναστήρι στή νέα θέση. Τό μοναστήρι εἶχε ἀρκετή κτηματική περιουσία: ἐκτάσεις γαιῶν, πολλά στρέμματα μέ ἀμπέ-

5. Μολιστινά, σελ. 42.

6. Ἱερέως Γεωργίου Παϊσίου, Ἐπιγραφαί καί ἐνθυμήσεις, Ἡπειρωτική Ἑστία, 1955, σελ. 762, πρώτη στήλη.

λια καί δασική ἔκταση περί τά 100 στρέμματα. Μέχρι τό 1940 βρισκόταν σέ ἀνθηρή κατάσταση καί βοηθοῦσε πτωχές οἰκογένειες τῆς Μόλιστας, ὑποστήριζε ἀνύπαντρα κορίτσια μέ γενναιόδωρες προσφορές, πρωτοστατοῦσε στήν κατασκευή γεφυριῶν, ὁδοποιίας καί ἄλλων κοινωφελῶν ἔργων. Στή Μονή κατέφευγαν συχνά πολλοί ἀπροστάτευτοι, διάφοροι πτωχοί διαβάτες καί ζητιάνοι.

Σήμερα ἡ Μονή εἶναι πτωχή, ἀφοῦ τά ἔσοδά της σχεδόν μηδενίστηκαν, τά χωράφια δασώθηκαν καί οἱ προσκυνητές ἀραιώσαν.

3. Παράδοση καί θαύματα.

Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι ἡ Παναγία μέ θαυματουργικό τρόπο ὑπέδειξε τήν τοποθεσία στήν ὁποία χτίστηκε ἡ Μονή. Μεταφέρω ἐδῶ τήν παράδοση ὅπως τήν ἔχει καταγράψει στήν προαναφερθεῖσα ἀναφορά του πρὸς τήν ἱερά Μητρόπολη ὁ π. Νικόλαος Γέγιος: «Παράδοσις σχετική μέ τήν ἀνεύρεσιν τῆς εἰκόνας, ἣτις καί διαθρυλεῖται ὅτι εἶναι μία ἐκ τῶν 70 τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ, καί τήν ἴδρυσιν τῆς Μονῆς, ἀναφέρει τά κάτωθι: Δύο ὁδοιπόροι ἐκ τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης βαδίζοντες πρὸς βορρᾶν εὔρον τήν εἰκόνα ταύτην ἐπί τινος θάμνου καί ὁ μὲν εἷς ἐξ αὐτῶν προέτεινε νά ἀφιερωθῇ ἡ εἰκὼν εἰς τό Μοναστήριον Ζέρμας, ὁ δέ εἷς ἄλλο τοιοῦτον, ὅποτε τήν νύκτα ἀνεφανίσθη καθ' ὕπνον εἰς τοὺς ὁδοιπόρους τό πρόσωπον τῆς Παναγίας καί προέτρεψεν αὐτούς νά τήν μεταφέρωσιν εἰς τό Μοναστήριον Μολίστης. Ἀλλά διαφωνήσαντες ἐν τέλει οἱ δύο ὁδοιπόροι ἔφερον αὐτήν εἰς τό Μοναστήριον Ζέρμας, ὅθεν παραδόξως τήν ἐπομένην ἡ εἰκὼν δέν ἦτο εἰς τήν θέσιν τῆς, καί πρὸς μεγίστην αὐτῶν ἐκπληξιν ἔμαθον ὅτι ἡ εἰκὼν εὑρέθη εἰς τό Μοναστήριον Μολίστης κάτωθι ὀγκώδους τινός λίθου ὑπὸ τό ἀμυδρόν φῶς κανδήλας. Ἐκεῖ μετά ταῦτα οἱ κάτοικοι Μολίστης ἔκτισαν τό Μοναστήριον».

Ἡ θαυματουργή εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆ Μολιστινῆς προσεῖλκε πλῆθος προσκυνητῶν καθ' ὅλο τό ἔτος, κυρίως ὅμως στίς 21 Νοεμβρίου, στήν πανήγυρη τῆς Μονῆς. Στό στόμα τοῦ λαοῦ φέρονται πολλά θαύματα. Σημειῶνω μερικά:

α'. Κατά τόν πόλεμο τοῦ 1912 οἱ πρῶτοι Ἕλληνες στρατιῶτες πού ἤρθαν στή Μόλιστα ἀνάγκασαν τοὺς Τούρκους πού ἔμεναν ἐκεῖ νά παραδοθοῦν καί ἔτσι ἐλευθερώθηκαν, χωρίς αἱματοχυσίες, οἱ τρεῖς συνοικισμοί. Ἀπό τό πυροβολεῖο ὅμως τοῦ Τζαβίτ πασᾶ

πού βρισκόταν στὸν προφήτη Ἡλία τῆς Τράπεζας (σημ. Βράνιστα) ἐκτοξεύονταν ὀβίδες γιὰ νὰ καταστραφεῖ ἡ Μόλιστα. Ἡ Παναγία ὅμως τίς διέλυε στὸν ἀέρα καὶ δέν προξένησαν οὔτε τὴν παραμικρὴ ζημιὰ⁷.

β'. Σέ μέρες ξηρασίας κατὰ τὸ καλοκαίρι ἔκαναν λιτανεῖα τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνας καὶ ἀμέσως ἔβρεχε. Οἱ παρακλήσεις τῶν πιστῶν συνοδεύονταν καὶ μέ αὐστηρὴ νηστεία. Διηγοῦνται ὅτι σέ μιά τέτοια λιτανεῖα ἡ εἰκόνα δέν ἔβγαινε ἀπὸ τὴ θέση τῆς ὁπότε οἱ ἱερεῖς προέτρεψαν τοὺς πιστοὺς νὰ παρακαλέσουν τὴν Παναγία μέ περισσότερη πίστη. Καὶ μόνο τότε ἔγινε ἡ λιτανεῖα.

γ'. Ἐνας Κονιτσιώτης πού δέν ἦταν στὰ σωστά του θεραπεύτηκε ἀπὸ τὴν Παναγία καὶ κάθε χρόνο ἀπὸ εὐγνωμοσύνη κάνει διάφορες δωρεές.

δ'. Πολλοὶ φρενοβλαβεῖς καὶ σεληνιαζόμενοι πηγαίνουν στὴ χάρη τῆς Παναγίας καὶ θεραπεύονται. Παλιότερα ἔμεναν ἐκεῖ προσευχόμενοι καὶ λειτουργούμενοι ἐπὶ 40 μέρες.

Κλείνοντας τοῦτο τὸ κεφάλαιο ἐκφράζω τὴν εὐχή ἡ ἱερά Μονὴ Μολίστης νὰ ξαναγίνει τὸ καταφύγιο τῶν πονεμένων ἀνθρώπων τῆς ἐπαρχίας μας. Παρόλη τὴν ἐρήμωση τῶν χωριῶν μας καὶ φυσικά καὶ τῆς Μολίστης, μπορεῖ καὶ σήμερα νὰ καλλιεργηθεῖ ἡ ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμὸς πού τρέφουν οἱ χριστιανοὶ μας πρὸς τὰ μοναστήρια, νὰ ὀδηγηθοῦν οἱ ἄνθρωποι στὸν δρόμο τῆς Ὁρθοδοξίας πού εἶναι μοναστικός. Καὶ ὑπάρχουν πάντα ἄνθρωποι πού ψάχνουν γιὰ ὀδηγό. Τὸ θέρος, πού τὰ χωριά μας γεμίζουν κόσμο, προσφέρεται γι' αὐτὸ τὸ θεάρεστο ἔργο.

Ἡ Παναγία ἡ Μολιστινὴ μᾶς «τό ἔχει στρωμένο».

7. Ἀπὸ τὴν προαναφερθεῖσα ἀναφορὰ τοῦ π. Νικολάου Γέγιου.

Μοναστήρι τῆς Μολίστης: Τά κελιά.

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ
(Κατά χρονολογική σειρά).

1. Ὁ ἅγιος νεομάρτυς Ἰωάννης ὁ ἐκ Κονίτσης, «Ἑπερωτικόν Μέλλον» τῆς 28ης Ἰαν. 1975. Σύντομο σημείωμα μέ ἀφορμή τήν εὕρεση τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.
2. «Κόκκινη Παναγία», «Πρωινά Νέα» (Ἐφημ. τῶν Ἰωαννίνων), τῆς 7ης Μαρτίου 1975. Μέ ἐλαφρῶς βελτιωμένη μορφή δημοσιεύτηκε καί στό περιοδικό «Παράδοση» τεύχος 8/Μαρτ.-Ἀπρίλ. 1978, σελ. 145-147. Στόν τίτλο τοῦ ἄρθρου ἀπό λανθασμένη ὑπόδειξη τοῦ ἐκδότη προστέθηκε ἡ φράση «Βαστανῆς Πωγωνίου Ἠλείρου», ἐνῶ εἶναι γνωστό ὅτι ἡ ἐκκλησία ἀνήκει στήν ἐνορία τῶν Ἁγίων Κων/νου καί Ἐλένης Κάτω Κονίτσης.
3. Ἡμέρα δόξης στο Ἀσημοχώρι. Κοινοτικές ἐκλογές 1975, «Πρωινά Νέα» τῆς 6ης Ἀπριλίου 1975. Χρονικό τῆς 30ης Μαρτίου '75 πού ἔγιναν οἱ ἐκλογές γιά κοινοτικούς ἄρχοντες.
4. Πνευματικοί νεοσσοί, «Πρωινά Νέα» τῆς 11ης Ἀπριλίου 1975. Σημείωμα μέ ὁδηγό τή «Φιλοκαλία».
5. Γαβρίλαινα καί Φάναινα, «Πρωινά Νέα» τῆς 25ης Ἀπριλίου 1975 καί στό περιοδικό «Ἀσημοχώρι», 14/Μάρτιος 1980. Λόγος γιά δύο γερόντισσες τοῦ χωριοῦ μου.
6. «Ἡ εἰς Ἄδου Κάθοδος. Ἡ γλώσσα τῶν ἁγίων εἰκόνων», «Πρωινά Νέα» τῆς 4ης Μαΐου 1975. Ἀνάλυση τῆς εἰκόνας τῆς Ἀναστάσεως.
7. Οἱ ἀρχαιοκάπηλοι ληστεύουν τίς ἐκκλησίες μας, «Πρωινά Νέα» τῆς 13ης Ἰαν. 1976. Σημείωμα μέ ἀφορμή κρούσματα ἀρχαιοκαπηλίας στήν ἐπαρχία Κονίτσης. Ἐλαφρῶς τροποποιημένο καί στό «Ἑπερωτικόν Μέλλον» τῆς 28ης Ἰαν. 1976, καθώς καί στό «Σήμαντρο», τεύχος 6/1983.

8. Ματθαῖος Τσεπέλης καί Ματθαῖος Τάτσης, «Ἑπειρωτικόν Μέλλον», τῆς 4ης Δεκ. 1975. Σύντομες νεκρολογίες.
9. Μέτρα γιά τήν συντριβή τῶν ἱεροσύλων, «Πρωινά Νέα» τῆς 17ης Φεβρ. 1976.
10. Τό Ἱεροδιδασκαλεῖο Βελλᾶς ἐπεσκέφθη τήν Καστανή, «Πρωινά Νέα» τῆς 20ης Νοεμβρ. 1977, καί στό «Ἑπειρωτικόν Μέλλον» τῆς 16ης Δεκ. 1977.
11. «Χαρά μου», «Πρωινά Νέα» τῆς 7 Δεκ. 1977 καί στόν «Ὁρθόδοξο Τύπο» τῆς 4ης Ἰαν. 1980. Πνευματικές σκέψεις μέ ἀναφορά καί στόν ἅγιο Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ.
12. Θλιβερόν περιστατικόν, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 15ης Δεκ. 1977. Ἐπιστολή στήν ὁποία καταγγέλλεται ἡ δράση τοῦ Κ.Κ.Ε. στήν παραμεθόριο περιοχή τῆς Καστανῆς Πωγωνίου.
13. Στό περιβόλι τῆς Παναγίας. Συνομιλία μέ ἕναν ἄσκητή, «Πρωινά Νέα» τῆς 17ης Δεκ. 1977. Μεταφέρω πιστά τούς πνευματικούς λόγους τοῦ μεγάλου γέροντος π. Παΐσιου Ἐζνεπίδη.
14. Μήνυμα χαρᾶς τῶν Χ.Μ.Ο., «Πρωινά Νέα» τῆς 31ης Δεκ. 1977. Χρονικό τῆς ἐπισκέψεως τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων στήν Καστανή Πωγωνίου.
15. Παναγία ἡ Πληκοδίτισσα, ἡ προστάτις τῶν Γραμμοχωρίων, «Πρωινά Νέα» τῆς 4ης Ἰαν. καί τῆς 5ης Ἰαν. 1978, ἐπίσης στό «Ἑπειρωτικόν Μέλλον» τῆς 5ης Ἰουλ. 1978 καί περικομμένο στήν «Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια» τῆς 1ης Φεβρ. 1979. Ἄρθρο γιά τήν ἱστορία καί τὰ θαύματα τῆς Παναγίας.
16. Ὁρησκευτικό Σημειωματάριο: Καινούριος χρόνος – Τό Ράσο – Πατερικός λόγος – Περί τεκνογονίας – Γεροντική ἱστορία – Ἱεραποστολικά, «Πρωινά Νέα» τῆς 12ης Ἰαν. 1978.
17. Ὁρησκευτικό Σημειωματάριο: «Νεανικοί Παλμοί» – «Γίνετε φίλοι τῶν πολυτέκνων» – Τά φτερά τοῦ χελιδονιοῦ – Χριστιανικό ἀνέκδοτο – Ραούλ Φολλερώ, «Πρωινά Νέα» τῆς 18ης Ἰαν. 1978.
18. Ὁρησκευτικό Σημειωματάριο: Τό μοναστήρι τῆς Κλαδόρμης, «Πρωινά Νέα» τῆς 22ης Ἰαν. καί 24ης Ἰαν. 1978 καί στό «Σήμαντρο» 1^ο καί 2^ο τεῦχος τοῦ 1982.
19. Ὁρησκευτικό Σημειωματάριο: Π.Ν. Τρεμπέλας, «Πρωινά Νέα» τῆς 27ης Ἰαν. 1978. Ἀνθολογημένες κρίσεις γιά τόν ἀείμνηστο θεολόγο.

20. Ἄρμολοί», περιοδικό τῆς Πυρσόγιαννης Κονίτσης, «Πρωινά Νέα» τῆς 5ης Φεβρ. 1978. Θερμή κριτική τοῦ περιοδικοῦ πού σταμάτησε τήν κυκλοφορία του στό 10^ο τεῦχος.
21. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Ἡ Βασιλόπιττα – Ὁ χριστιανός μέ τόν ἐχθρό του, «Πρωινά Νέα» τῆς 8ης Φεβρ. 1978.
22. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Ἡ ἀληθινή ταπεινοφροσύνη – Πείνα – Τάφοι – Τά ἱερά κειμήλια, «Πρωινά Νέα» τῆς 11ης Φεβρ. 1978.
23. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Οἱ ψευδοδιδάσκαλοι – Σκηνή ἀγάπης – Τό τσακμάκι, «Πρωινά Νέα» τῆς 19ης Φεβρ. 1978.
24. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: «Πνευματική νεκρανάσταση, «Πρωινά Νέα» τῆς 3ης Μαρτ. 1978.
25. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Ἡ φυγή καί ἡ καταφυγή, «Πρωινά Νέα» τῆς 4ης Μαρτ. 1978.
26. «Τό Πάπιγκο», «Πρωινά Νέα» τῆς 12ης Μαρτ. 1978. Θερμή κριτική τοῦ βιβλίου τοῦ φίλου Ἰ. Γ. Παπαϊωάννου.
27. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Τό στάδιο τῶν ἀρετῶν. Ἡ πανοπλία τοῦ σταυροῦ – Ἡ δύναμη τῆς νηστείας, «Πρωινά Νέα» τῆς 18ης Μαρτ. 1978.
28. Ἡ Βόρειος Ἡπειρος, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 20ης Μαρτ. 1978. Ἐπιστολή γιά τό δράμα τῶν Βορειοηπειρωτῶν.
29. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: «Ἐρχου καί εἶδε», «Πρωινά Νέα» τῆς 6ης Ἀπρ. 1978.
30. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: «Οἱ καθυστερημένοι» – Ἡ γνώση – Ἡ ἀγάπη, «Πρωινά Νέα» τῆς 9ης Ἀπρ. 1978.
31. Τά ἐφημεριακά κενά, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 20ης Ἀπρ. 1978. Ἄρθρο γιά τό μεγάλο πρόβλημα τῆς Ἐκκλησίας.
32. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Τό καύχημα τοῦ Παύλου – Πικρές ἐμπειρίες, «Πρωινά Νέα» τῆς 21ης Ἀπρ. 1978.
33. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάδα, «Πρωινά Νέα» τῆς 26ης Ἀπρ. 1978.
34. Σύντομα νέα ἀπό τό Πωγώνι, «Ἡπειρωτικόν Μέλλον» τῆς 31ης Μαΐου 1978.
35. Παιδαγωγικό συνέδριο στό Δελβινάκι Πωγωνίου, «Πρωινά Νέα» τῆς 1ης Ἰουνίου 1978. Χρονικό.
36. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Ἡ στενή πύλη – Ἡ πλατεία πύλη,

- «Πρωινά Νέα» τῆς 2ας Ἰουν. 1978.
37. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Ἐποδημία (στό Ἅγιον Ὄρος), «Πρωινά Νέα» τῆς 2ας Ἰουλ. 1978.
38. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Τό ἐλικόπτερο, «Πρωινά Νέα» τῆς 9ης Ἰουλ. 1978.
39. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Ὁ ληστής γίνεται ἅγιος, «Πρωινά Νέα» τῆς 30ης Αὐγ. 1978.
40. Ἡ διάσωση τῶν δασῶν μας ἀπό ἄλλη σκοπιά, «Πρωινά Νέα» τῆς 9ης Σεπτ. 1978.
41. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Οἱ κακόβουλοι – Γερό ράπισμα, «Πρωινά Νέα» τῆς 19ης Σεπτ. 1978.
42. Γενικό ἱερατικό συνέδριο στήν Κόνιτσα, «Πρωινά Νέα» τῆς 21ης Σεπτ. 1978 καί «Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια» τῆς 1ης Ὀκτ. 1978. Χρονικό.
43. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: «Πνεῦμα δειλίας – Ὁ κατήφορος – Στίς κατακόμβες, «Πρωινά Νέα» τῆς 25ης Νοεμβρ. 1978.
44. Ἐπί λέοντος, «Παράδοση» 11/1978, σελ. 300-302. Περιγραφή τῆς εἰκόνας πού παριστάνει τή συνάξη «ἐπί τῇ κοιμήσει τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου».
45. Θρησκευτικό Σημειωματάριο: Ἐκκλησία καί σύγχρονος κόσμος, «Πρωινά Νέα» τῆς 1ης Δεκ. 1978.
46. Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΕΚ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, Ἀθήνα 1979, σελ. 48. Περιέχει τό βίο τοῦ ἁγίου Ἰωάννη καί πολλές ἄλλες πληροφορίες. Τυπώθηκε σέ 2.000 ἀντίτυπα.
47. Τό Ν.Ι.Ε.Ε. λιμάνι τοῦ Θεοῦ, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 16 Φεβρ. 1979. Ἐπιστολή γιά τή διατήρηση τοῦ νοσηλευτικοῦ ἰδρύματος τῆς Ἐκκλησίας. Ἀποσπάσματά της δημοσιεύτηκαν στό φυλλάδιο «Φωτοβολίδες» Καρδίτσα, Μάρτ.-Ἀπρ. 1979.
48. Τό σχολεῖο κατά τόν ἅγ. Κοσμά τόν Αἰτωλό, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 23ης Φεβρ. 1979, περιοδικό «Τό σχολεῖο καί τό σπίτι» Ἰούν. 1979, σελ. 197-199. Σπουδή στίς διδαχές τοῦ ἁγίου Κοσμά.
49. Πατριαρχικόν καί Συνοδικόν Γράμμα πρὸς τήν Ἱεράν καί Σταυροπηγιακὴν Μονήν Σωσίνου-Παρακαλάμου, «Ἡπειρωτική Ἑστία», 1979, σελ. 792-798.
50. Τό ὀρθόδοξο βίωμα τοῦ ἁγ. Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ, «Παράδοση» 18-20/1979-1980, σελ. 9-15. Ἄρθρο μέ τήν εὐκαιρία τῶν 200 χρόνων ἀπό

τήν κοίμηση τοῦ Ἁγίου.

51. Ἡ διάσωση τῶν μοναστηριῶν μας, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 7ης Δεκ. 1979. Κραυγή ἀγωνίας.
52. Ἐνα ἀσυνήθιστο μουσεῖο, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 27ης Ἰουλ. 1979. Ἄρθρο γιά τό μουσεῖο Βρέλη στά Ἰωάννινα.
53. Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΣΤΟΜΙΟΥ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, Τό περιβολάκι τῆς Παναγίας μας, Ἰωάννινα 1980, σελ. 48. Κυκλοφόρησε σέ 2.000 ἀντίτυπα.
54. «Εὐρυτανικόν Λειμωνάριον», «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 4ης Ἰαν. 1980. Κριτική τοῦ βιβλίου.
55. Τά ὄραματα, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 1ης Φεβρ. 1980. Ἄρθρο μέ ὀδηγό τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.
56. Ἀντίλογος, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 8ης Φεβρ. 1980. Μέ ἀφορμή τή βράβευση τοῦ ποιητῆ Ἐλύτη.
57. Τό ἀληθές πρόσωπο τοῦ Πάπα, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 11ης Ἀπρ. 1980.
58. Ἡ ἀπολυτοποίηση τῆς πολιτικῆς, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 25ης Ἀπρ. 1980.
59. «Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καί ἀσκητικῶν» – «Ναρκωτικά! Κίνδυνος θάνατος!», «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 3ης Ὀκτ. 1980. Κριτική τῶν δύο βιβλίων.
60. «Ἀπό τοῦ λειτουργικόν μας πλοῦτον», «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 6ης Μαρτ. 1981. Κριτική τοῦ βιβλίου.
61. Οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι Κλειδωνιάς Κονίτσης, «Κόνιτσα», τεύχη 18-19 καί 20-21 τοῦ 1981. Ὀδοιπορικό.
62. Αἰρετικό φυλλάδιο, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 3ης Ἰουν. 1981. Κριτική τοῦ περιοδικοῦ «Ὁρθόδοξη πίστη» τοῦ Γ. Κοτρωνάκη.
63. «Ὁ Μετσοβίτης Νεομάρτυρας Νικόλας», «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 10ης Ἰουλ. 1981. Κριτική τοῦ βιβλίου.
64. Τό Νοσοκομεῖον τῆς Ἐκκλησίας, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 21ης Αὐγ. 1981.
65. «Ἱεραί Ἀκολουθίαι: Ὁσίου Παύλου Ξηροποταμηνοῦ κλπ.» – «Παρακλητικοί Κανόνες Ἁγίου Γεωργίου κλπ.», «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 18ης Σεπτ. 1981. Κριτική τῶν δύο βιβλίων.
66. Καί πάλιν τό ράσον, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 16ης Ὀκτ. 1981. Ἐπιστολή γιά τήν ἐνδυμασία τῶν κληρικῶν.

67. «Χιονιαδίτες Ζωγράφοι», «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 23ης Ὀκτ. 1981, «Ἡπειρωτικόν Μέλλον» τῆς 9ης Ἰαν. 1982 καί «Ἀσημοχώρι» 21/ Δεκέμβριος 1981. Κριτική τοῦ βιβλίου.
68. Ἀπάντηση σέ αἰρετικό, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 11ης Δεκ. 1981. Δευτερολογία στόν Κοτρωνάκη.
69. Παναγία ἡ Λαμποβίστρα, «Τό Σήμαντρο», τεῦχος 1/1982. Ἄρθρο γιά τό ὁμώνυμο ἐξωκκλήσι τῆς Καστανῆς Πωγωνίου.
70. Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΑΚΡΑΛΕΞΗ ΠΩΓΩΝΙΟΥ, «Ἡπειρωτική Ἑστία», τεῦχος 364-365/1982, σελ. 494-502 καί σέ 300 ἀνάτυπα. Τό εἶχα πολυγραφηθεῖ πιά μπροστά καί τό μοίρασα στά χωριά πού βρίσκονται γύρω ἀπό τό μοναστήρι.
71. Ἱστορικά στοιχεῖα γιά τήν Ἱερά Μονή Σωσίνου-Παρακαλάμου, «Τό Σήμαντρο», τεῦχος 2/1982. Πρωτόκολλο ἀπογραφῆς ἱερῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς.
72. Διήμερη ἀποδημία στήν Παναγία τήν Στομιώτισσα, «Τό Σήμαντρο», τεύχη 2 καί 3/1982. Ὀδοιπορικό.
73. «Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἠπείρου», «Τό Σήμαντρο», τεῦχος 2/1982. Κριτική τοῦ βιβλίου.
74. «Ὁ γάμος στή Θεολογία καί στή ζωή», «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 23ης Ἀπρ. 1982. Κριτική τοῦ βιβλίου.
75. «Ἡ Παναγία τῶν Καβασίλων», «Τό Σήμαντρο», τεῦχος 3/1982. Ἱστορικά στοιχεῖα.
76. Πρεσβύτερος Γεώργιος Παῖσιος «ἐκ κόμης Χιονιάδων». Τό συγγραφικό του ἔργο, κατάλογος δημοσιευμάτων, «Τό Σήμαντρο», τεῦχος 3/1982. Πρώτη ἐκτίμηση.
77. Συνομιλία μέ ἕναν Ἀββά τοῦ Ἁθωνα, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 29ης Ὀκτ. 1982. Λόγοι τοῦ γέροντος Παῖσιου.
78. Δύο πατριαρχικά σιγίλλια πρός τήν Ἱερά Μονή τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ τῆς Κλειδωνιάς - Κονίτσης, «Τό Σήμαντρο» τεῦχος 4/1982 καί «Ἡπειρωτική Ἑστία», τεῦχος 369-370, σελ. 9-16.
79. ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗ ΠΩΓΩΝΙΟΥ, ἱστορικά στοιχεῖα, 1983, σελ. 52. Κυκλοφόρησε σέ 1.000 ἀνάτυπα.
80. «Γνωρίσματα Ὁρθοδόξου Θεολογίας», «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 14ης Ἰαν. 1983. Κριτική τοῦ βιβλίου.
81. Κριτές καί κρινόμενοι, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 8ης Ἀπριλίου 1983. Ἀναφορά στόν ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος.
82. Τά γνωρίσματα τοῦ αἰρετικοῦ, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 13ης καί 20ης Μαΐου 1983.

83. Τό μετέωρο έξωκκλήσι τοῦ ὁσίου Νικάνορος τοῦ θαυματουργοῦ στήν ἐπαρχία Κονίτισης, «Τό Σήμαντρο», τεῦχος 6/1983. Γιά τό ἴδιο θέμα στά «Πρωινά Νέα» τῆς 14ης Μαρτ. 1975 καί στήν «Ἐπιθεώρηση Χωροφυλακῆς», Ὀκτ. 1978, τεῦχος 106.
84. «Ἅγιον Ὄρος», «Τό Σήμαντρο», τεῦχος 7/1983. Κριτική βιβλίου.
85. Ἐγγραφα τοῦ μητροπολίτη «Βελλᾶς καί Κονίτισης» Παναρέτου Ξανθοπούλου, «Τό Σήμαντρο», τεῦχος 7/1983 καί «Ἡπειρωτική Ἑστία», τεῦχος 374-375-376/1983, σελ. 336-339.
86. Παναγία ἡ Πωγωνιανίτισσα, «Τό Σήμαντρο», τεῦχος 7/1983. Ἱστορικά στοιχεῖα.
87. Κείμενα τοῦ μητροπολίτη «Βελλᾶς καί Κονίτισης» Παναρέτου Ξανθοπούλου (1922-1926), «Τό Σήμαντρο», τεύχη 8-9/1983 καί 10/1984.
88. Χρονικά ἱερᾶς Μονῆς Στομίου Κονίτισης, «Τό Σήμαντρο» τεῦχος 9/1983 καί «Κόνιτσα», τεῦχος 47-48/1983. Ἱστορικά στοιχεῖα.
89. Γιά τόν Καζαντζάκη ἀντίλογος, «Τό σχολεῖο καί τό σπίτι» Δεκ. 1983, σελ. 414. Ἐπιστολή – ἀπάντηση στόν Κ. Παπαδόπουλο.
90. ΤΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, 1984, σελ. 72. Τυπώθηκε σέ 1.000 ἀντίτυπα γιά λογαριασμό τοῦ Προσκυνημάτος. Περιέχει καί τήν Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου.
91. Χρονικά ἱερᾶς Μονῆς Ἁβελ Βησσάνης, «Τό Σήμαντρο» τεῦχος 10/1984.
92. «Ὁσιος Ευγένιος ὁ Αἰτωλός» «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 2ας Μαρτ. 1984. Κριτική τοῦ βιβλίου.
93. Ὁ μητροπολίτης «Βελλᾶς καί Κονίτισης» Σπυρίδων Βλάχος (1906-1916), «Ἡπειρωτική Ἐταιρεία», τεῦχος 99/1984. Ἡ πρώτη ἐγκύκλιος τοῦ μητροπολίτη.
94. Ὁ δάσκαλος Χαράλαμπος Ρεμπέλης (1887-1947), «Ἡπειρωτική Ἐταιρεία», τεῦχος 100/1985. Ἐκθεση ἐπιθεωρήσεως σχολείων ἀπό τόν Ρεμπέλη.
95. Πατριαρχικό Γράμμα γιά τήν ἱερά Μονή Βελλᾶς, «Ἡπειρωτική Ἑστία», τεῦχος 379-380/1983, σελ. 556-558.
96. ΤΟ ΛΙΣΚΑΤΣΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ (ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ), 1985, σελ. 114. Κυκλοφόρησε σέ 500 ἀντίτυπα. Συνοπτική ἱστορία τῆς γενέτειράς μου.
97. Ἀποδημία στό Ἅγιον Ὄρος, «Ἡπειρωτική Ἑστία», 397-398-399/1985, σελ. 255-263. Ὀδοιπορικό.
98. Ἀπαντήσεις Γερόντων τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰς ἐρωτήματα ἐπισκεπτῶν τους, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 27ης Σεπτ. 1985. Ὁμιλοῦν οἱ π. Παῖ-

σιος καί π. Θεόκλητος.

99. Ἐκ τῶν ἡμερολογίων μου, «Τό Σχολεῖο καί τό Σπίτι», Γεν. 1986, σελ. 37-39. Καταγραφή διδασκαλικῶν βιωμάτων ἀπό τήν ἑπταετηθεΐα μου στήν Καστανή Πωγωνίου.
100. Συνομιλία μέ ἕναν ἀσκητήν, «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 22 Αὐγούστου 1986. Συνομιλία μέ τόν γέροντα Παῖσιο.

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
Πρόλογος	5
Κεφάλαιο Α': Τό μοναστήρι τῆς Μολυβδοσκεπταστῆς στό ὁμώνυμο χωριό.	9
Κεφάλαιο Β': Τό μοναστήρι τῶν Ταξιαρχῶν Γκούρας στό Ἄηδονοχώρι.	21
Κεφάλαιο Γ': Τό μοναστήρι τῆς Παναγίας στήν Πλαγιά.	31
Κεφάλαιο Δ': Τό μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Κλαδόρμης στή Φούρκα.	41
Κεφάλαιο Ε': Τό μοναστήρι τοῦ Στομίου στήν Κόνιτσα.	59
Κεφάλαιο ΣΤ': Τό μοναστήρι τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου στή Μόλιστα.	73

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

κ

28902

KON

